

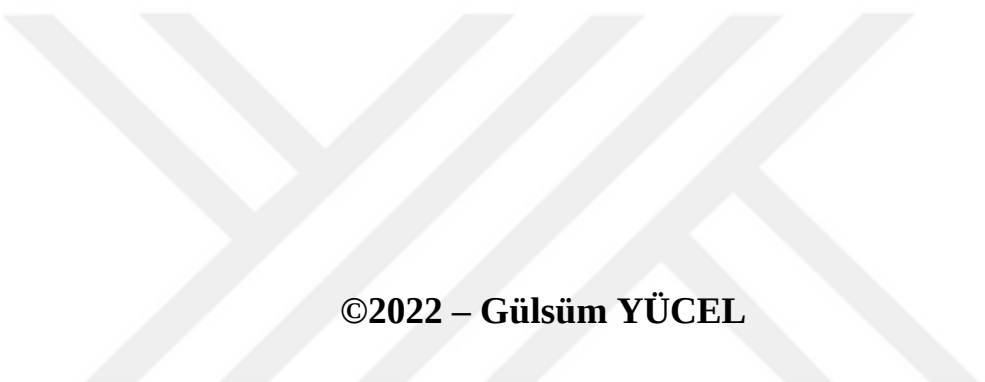
T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

AHİ TEŞKİLATININ KADINLAR KOLU BACİYÂN-I RÛM

Gölsüm YÜCEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR – 2022

©2022 – Gülsüm YÜCEL

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

AHİ TEŞKİLATININ KADINLAR KOLU BACİYÂN-I RÛM
BACİYÂN-I RÛM, THE WOMEN'S BRANCH OF THE AHİ
ORGANIZATION

Hazırlayan
Gölsüm YÜCEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

KIRŞEHİR- 2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Gülsüm YÜCEL tarafından hazırlanan “Ahi Teşkilatının Kadınlar Kolu Bacıyân-ı Rûm” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oy birliği/oy çokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye.....(İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

Bu tez çalışması tarafından numaralı proje ile desteklenmiştir.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Gülsüm YÜCEL

İmza

ÖZET

AHİ TEŞKİLATININ KADINLAR KOLU BACIYÂN-I RÛM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Gülsüm YÜCEL

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

2022 – (xi + 76)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

.....

.....

.....

.....

Ahilik, Türk-İslam Medeniyeti'nin bir ürünü olarak Anadolu'da ortaya çıkmıştır. Kültür ve medeniyetlerin oluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Ahilik: sanat, ticaret ve mesleğin; olgun kişilik, ahlak ve doğruluğun iç içe girmiş bir ürünüdür. Ahi diye anılan kişi bir sanat, ticaret ya da meslek sahibidir. Bununla birlikte: olgun, ahlaklı, merhametli, iyiliksever ve her işinde, her davranışında dürüst ve güvenilir bir kişidir.

XIII. yüzyılın ilk yarısında Anadolu Selçuklu Türklerinin ekonomik yaşamında çok etkin rol oynadığını gördüğümüz ahilik, uzun yıllar boyu Türk halkının da simgesi olarak varlığını sürdürmüştür. Ahi kelimesinin, Türkçedeki karşılığı; mertlik, yiğitlik, eli açıklık demektir.

Ahi Teşkilatının Kadınlar Kolu olan Bacıyân-ı Rûm adlı çalışmanın amacı: Kadınlar Birliğinin; sosyal, kültürel, ahlaki ve dinî konularda yönlendirici rol üstlenen teşkilatı esas alınarak Türk İslam Tarihinde sosyal hayatın içinde kadının yerinin ne olduğu konusuna nasıl katkı sağladığını araştırmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahi, Ahilik, Ahilik Teşkilatı, Kadınlar Kolu, Bacıyân-ı Rûm

ABSTRACT

BACIYÂN-I RÛM, THE WOMEN'S BRANCH OF THE AHI ORGANIZATION

M.Sc.Thesis

Prepared by: Gülsüm YÜCEL

Advisor: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

2022 – (xi + 76)

Kırşehir Ahi Evran University Graduate School of Social Sciences

History Department

Jury

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ.

.....
.....
.....
.....

Akhism emerged in Anatolia as a product of the Turkish-Islamic Civilization. It has played a decisive role in the formation of Cultures and Civilizations. Ahilik is a product of art, commerce and profession, mature personality, morality and righteousness intertwined. The person called Ahi is an art, trade or profession owner. However, he is a mature, moral, compassionate, benevolent, honest and reliable person in every business and every action.

XIII. In the first half of the 19th century, the Akhism, which we saw playing a very active role in the economic life of the Anatolian Seljuk Turks, has become the symbol of the Turkish people for many years. The Turkish equivalent of the word Ahi means bravery, valor and generosity.

The aim of the study called Bacıan-ı Rum, which is the Women's Branch of the Ahi Organization, will be to investigate how the Women's Union contributes to the issue of what is the place of women in social life in Turkish-Islamic History, based on the organization of the Women's Union, which plays a leading role in social, cultural, moral and religious issues.

Keywords: Ahi, Ahilik, Ahi Organization, Women's Branch, Bacıyân-ı Rûm

ÖN SÖZ

Ahilik; Anadolu’da XIII. yüzyılın başından itibaren görülmeye başlanmış, başta Kayseri, Konya ve Kırşehir’de esnaf birlikleri olarak oluşmuş sosyo-ekonomik kurumsallaşmadır.

Ahilik, kelime anlamı olarak Arapça “kardeşim” veya Türkçe “cömert”, “eli açık” anlamında kullanılmaktadır.

XVIII. yüzyıldan sonra bir esnaf-sanatkâr birliği haline dönüşmüş olsa bile, XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu’da görülmeye başlayan, Anadolu’nun vatanlaşması ve Osmanlı Devleti’nin kurulmasında büyük rol oynayan dinî, sosyal ve ekonomik ve siyasi boyutları olan bir sistem olarak tarif edilebilir.

Ahilik, orta çağlarda Anadolu’da yaşayan toplulukların sosyal yaşantılarının sosyo-ekonomik olarak düzene girmesine yardımcı olmuştur. XIII. yüzyılın ortalarından başlayarak Türk gençlerini aylak kalmaktan ve türlü kötü akımların etkisinden kurtarmak ve askerî güce katkıda bulunmak için organize edilmiş olan ahi kuruluşu, çok yönlü sosyal bir yapıya sahiptir.

Ahilik, tarihi ve sosyo-kültürel zorunlulukların ortaya çıkardığı bir Türk esnaf birliği kuruluşu olarak da adlandırılabilir. Ahi kuruluşu, daima çevresel ve toplumsal karakterini muhafaza etmiş, üretici ve tüketici ilişki ve bağlarını en iyi biçimde düzenlemeyi kendisine amaç edinmiştir.

Anadolu’ya göç edenlerin çoğunluğunu sanat erbabı insanlar oluşturuyorlardı. Bu insanlar; Bizanslı sanatkârla rekabet içinde bulunmak, ürettikleri ürünlerin kalitesini yükseltmek, ihtiyaca göre malları üretip tertip etmek, mesleklerinde ahlaklı olmayı kendilerine benimsetmek, Türklerin ekonomik olarak kendi bağımsızlıklarını elinde tutmak için bir yapılanma gerekliliğini düşünmüşlerdi. Ahilik teşkilatı; bireylerin, üreticilerin, esnafların ve aynı zamanda devlet organlarının birbiriyle olan ilişkilerini düzenleyerek kurumlar arasında da sosyal bir adalet mekanizması kurulmasını da amaçlamıştır.

Ahilik teşkilatının her dönemde olduğu gibi sosyo-ekonomik düzeni bir hiyerarşi içinde tutarak, halkın hem esnafa hem devlete olan güvenini kazanmasını amaçladığı apaçık görülmektedir.

Ahilik teşkilatı içinde diğer bir konumuz olan Bacıyânı-Rûm, Ahilik Teşkilatının Kadınlar Kolunu temsil etmektedir. Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı, Anadolu Kadınlar Birliği

anlamına gelir. Ahilik, çeşitli sanat kollarına mensup erkeklerin kurduğu bir teşkilat olduğu gibi, Bacılık da kadın el sanatlarını icar eden kadınlar arası bir sanatkârlar organizasyonu olmuştur. Bu organizasyon zamanla Anadolu'nun diğer şehir, kasaba ve köylerine kadar yayılmıştır.

Ahi Evran'ın eşi vasıtasıyla kurulan Anadolu Kadınlar Teşkilatı (Bacıyân-ı Rûm); örgü, dokuma, debbağlık, derilerin yünlerini işleme ve değerlendirme işleriyle uğraşmaya başlamıştır. Bunlarla beraber teşkilat; çadırcılık, nakışçılık, boyacılık, halı ve kilimcilik oyma ve dantelcilik gibi konularla da meşgul olmuştur.

Aynı zamanda teşkilat; yetim kimsesiz kızları eğitir, korur, ev bark sahibi yapar, yaşlı kadınların bakımını üstlenir, onların barınmalarına imkân sağlardı. Böylece Anadolu Kadınlar Teşkilatı, eşleri ile birlikte, topluma sosyal yardım teşkilatı olarak öncülük eden kuruluşların başında gelmiştir.

“Ahi Teşkilatının Kadınlar Kolu Bacıyân-ı Rûm” adlı çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

I. bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları ile tanımlar üzerinde durulacaktır.

II. bölümde; ahiliğin tanımı yapılarak tarihçesi ve ahilik hakkında bilgiler verilecektir.

III. bölümde; ahilikte kadın kollarının nasıl ortaya çıktığı belirlenerek faaliyet gösterdikleri alanlardan bahsedilecektir. Kadınlar kolunun aynı zamanda sosyal hayatın içinde nasıl rol aldığı ve topluma nasıl katkı sağladığı hakkında da bilgiler verilecektir.

IV. bölümde ise; konuyla ilgili elde ettiğimiz sonuç ve bulguları ortaya koyarak tezimizi bitirmiş olacağız.

Bu çalışmanın hazırlanmasında akademik katkıları ile yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ'e teşekkür ederim. Kaynak temini konusunda desteklerini esirgemeyen Kırşehir Valiliğine, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezine, İl Kültür Müdürlüğüne ve Kırşehir İl Halk Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca bu zor süreçte benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	1
1.4. TANIMLAR	2
BÖLÜM II.....	3
2. KURUMSAL AÇIKLAMALAR.....	3
2.1. TANIMLAR VE TARİHÇE	3
2.1.1. Ahiliğin Tanımı ve Kelime Anlamı	3
2.1.2. Ahiliğin Tarihçesi	3
2.1.3. Türklerin Anadolu'ya Gelişi.....	3
2.1.5. Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Sebepler	5
2.1.5. Ahiliğin Anadolu'da Yayılışı ve Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundaki Etkisi ..	7
2.1.4. Ahilik ve Fütüvvet	9

2.1.4.1. Fütüvvet ve Tarihçesi	9
2.1.4.2. Fütüvvetin Tanımı	11
2.1.4.3. Anadolu’da Fütüvvet	11
2.1.4.4. Fütüvvet ve Ahilikte Mesleki Hiyerarşi	12
2.1.7.1. Amaç	19
2.1.7.2. Teşkilatlanma	20
2.1.7.3. Üyelik	20
2.1.7.4. Ekonomik Teşkilatlanma.....	21
2.1.7.5. Yönetim	22
2.1.7.5.1. Esnaf Şeyhi	22
2.1.7.5.2. Yönetim Kurulu	23
2.1.7.5.3. Büyük Meclis	24
2.1.7.6. Seçimler.....	25
2.1.7.7. Denetim ve Ceza	26
2.1.8. Ahi Birliklerinin Faaliyetleri	27
2.1.8.1. Siyasi ve Askerî Faaliyetler.....	27
2.1.8.2. Ekonomik Faaliyetler	29
2.1.8.3. Merasimler	29
2.1.8.3.1. Çıraklık Merasimi	29
2.1.8.3.2. Kalfalık Merasimi	30
2.1.8.3.3. Ustalık Merasimi	31
2.1.9. Ahi Evran-ı Veli	32
2.1.9.1. Ahi Evran-ı Veli’nin Hayatı	32
2.1.9.2. Ahi Evran’ın Fikirleri	33
2.1.9.3. Ahi Evran’ın Eserleri.....	34
BÖLÜM III	36
3. YÖNTEM	36
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	36

3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEM.....	36
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	36
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	37
3.5. AHI TEŞKİLATININ KADINLAR KOLU BACİYÂN-I RÛM.....	38
3.5.1. Baciyân-ı Rûm Kurucusu Fatma Bacı	38
3.5.1.1. Fatma Bacı'nın Hayatı.....	38
3.5.1.2. Fatma Bacı'nın Ahi Evran ile Evliliği.....	38
3.5.2. Baciyân-ı Rûm Teşkilatı	39
3.5.3. Ahilik ve Baciyân-ı Rûm Teşkilatının Kuruluşu	43
3.5.4. Baciyân-ı Rûm Teşkilatının Kuruluş Ortamı.....	44
3.5.5. Baciyân-ı Rûm Neden Kayseri'de Kuruldu?	44
3.5.6. Baciyân-ı Rûm, Ahilik ve Bazı Siyasi Olayları	45
3.5.7. Baciyân-ı Rûm'un Kuruluş Zeminini	48
3.5.8. Baciyân-ı Rûm'un Faaliyetleri	50
3.5.8.1. Sanatsal Faaliyetleri	50
3.5.8.2. Örgücülük ve Dokumacılık Faaliyetleri	51
3.5.8.3. Askerî Faaliyetleri	53
3.5.8.4. Misafir Ağırlama Faaliyetleri	54
3.5.8.5. Dinî ve Tasavvufi Faaliyetleri	54
2.5.9. Baciyân-ı Rûm ve Günümüzdeki Kadın İstihdamının Karşılaştırılması	55
2.5.10. Baciyân-ı Rûm ve Kadın Girişimcilerinin Ekonomiye Katkılarının Karşılaştırılması	58
2.5.11. Ahilik ve Baciyân-ı Rûm Kadın İstihdamı	60
BÖLÜM IV.....	62
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	62
4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	62

5.2. ÖNERİLER	64
EKLER	73
ÖZ GEÇMİŞ	77

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur. Kısaltmalar yazımında TDK yazım kılavuzundaki kısaltmalar dizini esas alınmıştır.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Akt.	Aktaran
Çev.	Çeviren
Çsbg.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
İşkur	İşçi Bulma Kurumu
Meb	Milli Eğitim Müdürlüğü
Vb.	Ve benzeri
Vd.	Ve diğerleri
yy.	Yüzyıl
Yay.	Yayınlar

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları ile tanımlar üzerinde durulacaktır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ahiliğin kolu olan, Anadolu Kadınlar Teşkilatı; (Bacıyân-ı Rûm) kadınlar arasında dayanışmayı, toplumda kendilerine yer edinmeyi, onları meslek sahibi yapmayı, onları korumayı amaçlamıştır. Aynı zamanda erkeklere özgü bir kuruluş olmadığını ispatlamaya çalışarak toplum içinde sosyo-ekonomik konularda iş hayatına atılıp kadınların, hem kendilerine hem de insanlara faydalı birer birey olarak görmelerini hedeflemiştir. Kurulmuş olan bu teşkilat gerçekten kuruluş amaçlarına ulaştı mı, ulaşmadı mı? Hangi alanda faaliyet gösterip başarılı oldu? Araştırmamızın problemi bunlardır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmamızın amacı ahilikte Kadın Kolları Teşkilatına (Bacıyân-ı Rûm) açıklık getirmektir. Bu amaçla çalışma: ahiliğin ilk kurulduğu yıllardan günümüze kadarki kazanımlarını, hangi konularda faaliyet gösterdiğini ve sosyo-ekonomik hayata dair toplumun her bireyine kazandırdığı; ilim, irfan, örf, âdet, gelenek ve ahlaki değerleri nasıl ilmik ilmik işlediğini görmemizi sağlayacaktır.

Anadolu Kadınlar Teşkilatı, (Bacıyân-ı Rûm) ahilik ve ahiliğin bir yansıması olarak günümüze kadar uzanan bir kadın sivil örgütlenmesi halini almıştır. Bu işlevi sayesinde son yıllarda ülkemizde ve diğer ülkelerde kadınların sivil toplum örgütleri kurarak kendi ekonomik özgürlüklerini ortaya koymalarını sağlamıştır. Sadece erkeklerin değil, kadınların da imkân sunulduğu zaman toplum için yararlı işler yapacağını günümüzde, örnekleriyle görmekteyiz.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Ahiliğin XIII. yüzyılda görülmeye ve Selçuklu Devletinin yıkılmaya yakın dönemlerinde Anadolu'nun Türkleşmesi ile başladığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti ile devam eden ve etkisi günümüze kadar uzanan ahilik üzerindeki çalışmalar çağdaş kitaplar ve kaynaklarla sınırlıdır.

1.4. TANIMLAR

Ahi : Ahilik ocağına bağlı olan kimsedir.

Ahilik: Sanat, ticaret ve meslek ile olgun kişilik, ahlak ve doğruluğun iç içe girmiş bir bütünüdür.

Fütüvvetname: Delikanlı, yiğit, eli açık, gözü pek, iyi huylu kişi anlamındadır.

Bacıyân-ı Rûm: Anadolu Bacılar Teşkilatı, diğer bir ismiyle Anadolu Kadınlar Teşkilatı anlamına gelir.

Boy : Türk toplumlarında, eşit bir şekilde dağılmış olan topluluklara verilen isim.

Uç Beyliği: Savaşçı askerlerin başındaki komutana verilen isim.

Maveraünnehir: Orta Asya'da Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında kalan yerin ismi.

BÖLÜM II

2. KURUMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde ahiliğin hangi dönemde kurulduğu, kuruluş amacı, önemi ve teşkilatlanması hakkında bilgiler verilecektir.

2.1. TANIMLAR VE TARİHÇE

2.1.1. Ahiliğin Tanımı ve Kelime Anlamı

Ahilik, XIII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar Anadolu'da kurulmuş esnaf ve sanatkârlar birliğine verilen isimdir.

Ahi kelimesi Arapçadır ve “kardeşim” anlamına gelmektedir.

XIII. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelen Anadolu'nun çeşitli şehir, kasaba ve köylerinde esnaf ve sanatkârların kuruluşlarının eleman yetiştirme işleyişini düzenleyen bir kurum olmaya devam etmiştir (Çağatay, 2000:1).

2.1.2. Ahiliğin Tarihçesi

Anadolu Türk-İslâm kültür ve medeniyetini oluşturmaları ve ona temel olması gibi birçok bakımlardan Anadolu Selçukluları devri kültür ve medeniyeti büyük önem taşır. Yalnız geçmişte değil bugün dahi Anadolu'nun dinî ve kültürel karakterini o devrin fikir akımlarından, tasavvufî-dinî zümrelerin yarattığı sosyal ve kültürel ortamdan ayrı olarak incelemek ve anlamak mümkün değildir. Bu önemine rağmen Anadolu Türk kültür ve medeniyetinin en karanlık dönemi hiç şüphe yok ki, bu devirdir.

Anadolu Selçukluları devrinin en önemli sosyo-ekonomik ve hatta sosyo-politik olaylarından biri de Ahi Teşkilatının (Ahiyân-ı Rûm) kurulmasıdır (Bayram, 1991:12).

2.1.3. Türklerin Anadolu'ya Gelişi

Büyük Selçuklu İmparatorluğu Komutanı Sultan Alparslan'ın muhteşem 1071 Malazgirt zaferi ile Türkler Anadolu'ya tamamen girmişler, ardından Orta Asya ve Maverâünnehir bölgesinde yaşayan diğer Türkler de yerleşmek amacı ile gruplar halinde Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır (Köksal, 2007:117).

Doğu'dan Batı'ya, Anadolu'ya doğru büyük gruplar halinde Oğuz (Türkmen) akını oluyordu. Yüz binlerce insan atları ve koyun sürüleriyle birlikte yeni açılan bu ülkede yurt tutabilmek, vatan edinebilmek üzere üç koldan Anadolu'ya girmeye başlamışlardı.

Sultan Alparslan'ın oğlu Kutalmışoğlu Süleyman Şah, esas itibarıyla ordusunu teşkil eden bu insanları sistemli bir şekilde Anadolu'ya yerleştirmiştir (Köprülü, 1991:205).

Türkmenler (Oğuzlar) boylar halinde Anadolu'ya gelerek yurt tutmuş ve Orta Asya'daki sosyal ve iktisadi düzenlerini aynı şekilde devam ettirmeye çalışmıştır.

Anadolu'ya yeni gelenler fatih millet olarak geldikleri için ve kendilerini üstün görmeleri sebebiyle inanç konusunda yerleşik halktan hiç bir şey almıyorlardı. Buna karşılık yerleşik hayata ait bazı kültür unsurlarının (kap, kacak, yapı biçimi vb.) yerleşik halktan alındığı muhakkaktı.

Anadolu'ya gelen bu Türkmen grupların arasında demirci, dokumacı, derici, terzi gibi çeşitli sanat ve meslek erbabı olarak faaliyet gösterenlerin yanı sıra tüccarların ve âlimlerin de olmasına rağmen esnaf, sanatkâr ve tüccarların Anadolu'da geçimlerini sağlayabilmek için mesleklerini icra edebilecekleri ne iş yerleri ne de hayatlarını devam ettirebilecekleri korumalı evleri vardı.

Orta Asya'dan ve Maverâünnehir'den Anadolu'ya gelen Türklerin kendi aralarındaki sosyal yapı bile farklılık göstermekte idi. Türkler, genelde göçebe ve aşiret değerlerini koruyan bir topluluk gibi gözükmese de içlerinde yerleşik hayat tecrübesine sahip topluluklar da vardı.

Üstüne üstlük yeni geldikleri Anadolu'da Hristiyan dinini seçmiş olan yerleşik topluluklar da yaşamaktaydı. Netice itibarıyla kendi aralarında sağlıklı bir birlik olmadığından halk kendi arasında çeşitli inanç gruplarına ayrılmış idi.

Böylesine karmaşık bir dönemde kendilerine yeni bir dünya kurmak üzere Anadolu'ya gelen yaratıcılık, esnafılık ve sanat becerisi olan Türkleri, sanat ve ticareti tekeline alan Bizanslılar, huzursuz ederek onlara bu sahada şans tanımıyorlardı.

Ayrıca İslamiyet'i kabul etmiş ekonomik durumu iyi ve devlet idaresinde söz sahibi olan Türklerin yanı sıra, Müslüman olmasına rağmen Orta Asya'dan beri devam eden aşiret değerlerini ve Şaman inançlarını muhafaza edip devam ettiren Türk boyları da vardı.

Türk Selçuklu sultanları Anadolu'ya gelen aşiretleri bir yandan büyük yerleşim yerlerine yerleştirirken, diğer yandan da onların İslam'ı doğru öğrenebilmeleri için İran ve Arabistan'dan din bilginleri getirmişlerdir. Ancak sözde bu bilginler, Türklere İslam'ı doğru anlatacakları yerde, dinî değerlere, kendi kültür ve anlayışlarını da katarak İslam'ı

yanlış yorumlamaktan geri kalmıyorlardı. İslam'ı dar ve katı kurallar manzumesi olarak anlatmış olmalarına rağmen Türk halkı İslam'ın kural ve değerlerini kendilerinin daha önceki inançlarına yakın bulduklarından gruplar halinde Müslüman olmakta zorlanmamışlardır. Buna rağmen Acem kökenli din bilginlerinden bazıları İslam'ı en doğru şekliyle müşfik ve hoşgörü dünyasıyla anlatırlarken, bazıları da Türk inanç ve kültürüne karşı kötü ve manasız bir tavır almışlar, Türklere karşı hoşgörüyü kaybetmişlerdir. Bu nedenle Türkler arasında da huzursuzluklar baş göstermiş idi.

Ancak yine de İran ve Arabistan'dan gelen kişilerin menfi propagandalarına maalesef bazı Türkler de inanmışlar ve zaman zaman devlete başkaldırmışlardır. Gelişen dinî, sosyal, siyasi ve ekonomik olaylar Anadolu'ya yeni gelen Türklerde; birlikte hareket etme, dayanışma ile bir çatı altında toplanma, dışarıdan gelecek siyasi ve ticari saldırılara karşı korunma ve birbirlerini koruma fikrini doğuruyordu.

Türkler, mesleklerini devam ettirme düşüncesi ile baş başa bırakıldığında, aslında toplumunun ileri gelen bilge, ak saçlı kişileri gelecek yüzyıllara hükmedecek olan ahiliğin de temelini atmış oluyorlardı.

Böylece, “Anadolu coğrafyasında” ahiliğin öğrettiği; sevgi, acıma ve bağışlama, ahiliğin ürettiği; sabır, şükür ve tövbe, ahiliğin uyguladığı; yatırım, birikim ve tüketim felsefesi esnaf ve sanatkarlar arasında hızla yayılmaya başlıyordu (Yavuz ve Saraç, 2003: 298).

2.1.5. Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Sebepler

Ahiliğin ortaya çıkışı ve Anadolu'da yayılışı Türklerin, İslam'ı din olarak benimseme zamanı ve kabul yerleri olan Azerbaycan, Horasan ve Maverâünnehir bölgelerinden itibaren kabul edilmektedir.

751 yılında Çinliler ile İslam orduları arasında meydana gelen Talas savaşından sonra, İslamiyet Türkler arasında hızla yayılmaya başlamıştır.

Türklerin, İslam dinini kabul etmelerinden evvelki inançlarının İslam'a yakınlığı bu yayılmayı kolaylaştırmıştır. Özellikle o asırlarda tasavvufî fikirlerin ortaya çıkışları ve bunların cihat şuurunu telkin etmeleri yayılmayı hızlandırmıştır. İslam'dan evvel de Türkler savaşçı bir ruha sahip bulunuyorlardı.

İslamiyet'ten önce Türkler arasında mümtaz kişiler olarak görülen Ozan ve Kamlarla İslam evliyalrı ve dervişleri mahiyet itibarıyla birbirine yakın şahsiyetler idi.

Gerçekte Müslüman Türk “ata” ve “baba”larının faaliyet tarzları katı prensiplerden uzak, göçebelerin inanış ve mizaçlarına uygun ve uysaldı. Olağanüstü güçlere sahip ve gaipten haber verdikleri kabul edilen Kamlar ile İslam evliya ve mürşitleri birbiriyle kaynaşırken meydana gelen değişme pek fark edilmiyordu. Esaslardaki yakınlığın en kuvvetli bir yönü şüphesiz İslamiyet’in emrettiği cihat ülküsü ile Türklerin savaşçılık temayülleri arasında bir münasebetin bulunmasıdır (Turan, 1971:14).

Türklerin İslam’dan önce sahip oldukları ahlaki değerler, onları İslam’a yaklaştırmaktaydı. İyiliği, doğruluğu telkin eden bu değerler İslam’ın güzel ahlaki kaidelerine uygun kurallardı.

İslamiyet’in din olarak Türkler tarafından kabul edildiği asırda, sınır boylarını dolduran ribatlar, cihat mefkûresine sahip mutasavvıf dervişlerin faaliyet üsleri vazifesini görmekteydiler. Bu merkezler İslamiyet’le birlikte İslam’ın (Özü) olan tasavvufi fikirlerin de Türk illerinde yayılmasını kolaylaştırmış ve gerçekleştirmişlerdir. Yeni yaşayış tarzı yani İslam sade olup, Türk’ün karakterine uygundu. Bu sebeple İslam’ı benimseyen Türkler derviş-gazi kimliğine bürünüyorlardı (Köprülü, 1969:223-224).

Müslüman Türk devletlerinin tekke, zaviye ve ribatları benimsemelerinin, bunların sayılarının hızla artmasına zemin teşkil ettiği söylenebilir. Devlet bünyesinde gelişen ve muhtelif isimlerle anılan bu müesseseler teşvik görmekle beraber, başıboş bırakılmamış devletin denetimi ve kontrolüne tabi tutulmuşlardır. Tekke, zaviye ve ribatlar devletin gösterdiği doğrultuda faaliyette bulunmuş ve zapturapt altına alınmışlardır. Bu suretle adı geçen kuruluşlar devlet için sosyal yardım, imar faaliyetleri ve askerî üsler rolünü oynar duruma gelmişlerdir. Bu yerler aynı zamanda birer kültür ve eğitim yuvaları olarak da devletin umumi gayesine hizmet etmişlerdir (Turan, 1971:20).

Devletin müsamahası ve desteklemesi ile Ahi birliklerinde gelişen tasavvufi fikirler ve yaşayış biçimi, özellikle Ahmet Yesevî gibi mutasavvıfların, bahsi geçen fikirleri Türk lisanı ile terennüm etmeleri sebebiyle büsbütün kuvvetlenmiş ve bunları, kitleleri harekete geçirici güç haline dönüştürmüştür.

Bilhassa Selçuklu hâkimiyeti gerçekleştikten sonra, devletin ileri gelenleri ve mutasavvıflar tarafından Rum diyarı olan Anadolu, savaşçı ruha sahip olan derviş-gazilere ve göçebelere hedef olarak gösterilmiştir. Anadolu Selçukluları kuvvetlenip bir devlet kurduklarında bu belde de İslam-Türk kültür merkezi haline geldi. Anadolu Selçukluları da

İslam memleketlerinin umumi geleneğine bağlı kalarak tekke ve zaviyeler kurdular. Anadolu’da kuvvetli bir tasavvufi fikrin oluşmasına zemin hazırladılar.

Anadolu Selçuklularının genişlemeye başladığı devirde Abbasi halifesi Nasır, siyasi otoritesini kuvvetlendirmek ve bütün İslam memleketlerini merkezi otorite etrafında toplamak gayesiyle Selçuklu sultanına fütüvvet şalvarı göndermiştir. Halife Nasır Lidinillah tarafından Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyasu’d-Din Keyhüsrev’e gönderilen heyet içinde fütüvvet libasını kendisine takdim etmek üzere Evhadu’d-Din Kirmanî ve damadı Ahi Evran da bulunmaktaydı. Sultan I. Gıyasu’d-Din Keyhüsrev’in halife tarafından gönderilen elçileri kabul edip, fütüvvet libasını giymesi, fütüvvet anlayışının devletin himayesi altında Anadolu’da hızlı bir şekilde yayılmasına sebep olmuştur (Eflaki, 1973:122).

Anadolu’da fütüvvet kendine has isim ve özelliklerle yayılmıştır. Bunun başlıca sebebi Horasan bölgesinden Bağdat yolu ile Anadolu’ya gelen ve halifenin elçiliğini yapan Evhadu’d-Din Kirmanî ile damadı Ahi Evran’dır. Fütüvvet, Anadolu’da ahilik adı ile ve karakter arz ederek yayılmıştır. Bu isim, daha evvel Horasan ve Azerbaycan’da da anılmıştır. Horasan’dan gelen Evhau’d-Din Kirmanî ile halife ve müritlerinin bu yayılıştaki etkin oldukları şüphesizdir (Berkan, 1972:283).

Tasavvufi fikirlerin Anadolu’ya yerleşmiş olması, ahiliğin tarikat görünümünde çok geniş alanlara yayılmasına zemin hazırlamıştır. Zaten “*Ahilik*”teki teşkilatlanma ve yayılma tarzı diğer tarikatlar gibidir. Ahilik; şehirlerde, köylerde, kasabalarda, hatta dağ başlarında, geçitlerde zaviyeler meydana getirerek varlığını sürdürmüştür.

2.1.5. Ahiliğin Anadolu’da Yayılışı ve Osmanlı Devleti’nin Kuruluşundaki Etkisi

Ahilik ilk ön Anadolu Selçukluları zamanında, Anadolu’da yayılmaya başlamıştır. Anadolu’ya gelen Ahi Evran, şeyhi ve kayınpederi olan Evhau’d-Din Kirmanî ile beraber Anadolu’yu gezerek, ahiliği şehirlere, kasabalara, köylere hatta dağ başlarına kadar yaymıştır (Bayram, 1983:276).

Selçuklu Sultanı II. Alaaddin Keykubat zamanında Konya’ya gelen Ahi Evran, sultanın iltifatına mazhar olmuştur. Bu durum ahiliğin Anadolu’da yayılmasını kolaylaştırmıştır. Sultanların müsamahası kadar, Anadolu’nun o dönemdeki dinî ve iktisadi durumu da ahiliğin çok kısa bir zaman içinde yayılmasında etkin rol oynamıştır. II. Gıyasu’d-Din Keyhüsrev döneminde ahiler; baskı, zulüm ve katliama maruz

kaldıklarından, teşkilatları zaafa uğramış ve baskılardan dolayı bazı ahi büyükleri uc'lara gitmek zorunda kalmışlardır.

Ahiler her zaman devletin yanında yer almışlardır. 1243 yılında Moğollar, Anadolu'ya saldırdılar. Çıkan savaşta Selçuklu ordusu bozguna uğrar ve geri çekilmek zorunda kalır. Bunun üzerine ahiler Selçuklunun önemli şehirlerinden olan Kayseri'yi savunmaya karar verir. Çünkü Kayseri ahi merkezlerinden birisi durumundadır.

Ahiler, Selçuklu kale muhafızları ile iş birliği yaparak şehri savunmaya başlarlar. Ancak, kale muhafızlarından bir kısmının ihaneti sonucunda şehir düşer ve ahiler kılıçtan geçirilir. Devletin yanında yer aldıkları bu hadise sonucunda, Anadolu ahiliği büyük bir felaketle karşı karşıya kalır. Ahilerin, sadece büyük şehirlerde değil Anadolu'nun her yerinde var olduklarını, gelen-geçene sahip çıktıklarını İbn-i Batuta, Seyahatnamesi'nde belirtmektedir. Ahiler bulundukları yerlerde sadece iktisadi faaliyetlerle uğraşmamışlardır. Bilakis, onların siyasi faaliyetleri bazen o dereceye varır ki, devlet idaresinin zayıfladığı yerlerde, idareye sahip çıkmaya dönüşür. Yalnız şunu da belirtmek lazımdır; ahiler devleti ele geçirmeye çalışan bir topluluk değildirler, onlar istikrarsızlığa ve zaafa karşıdır.

Devlet idaresinin zayıfladığı yerlerde ahilerin devlet idaresine sahip çıkmalarının en güzel örneğini Kayseri ve Ankara ahileri göstermişlerdir. Kayseri'deki ahiler, şehri savunamayan ordunun vazifesini yüklenmiş, Ankara ahileri ise şehri yönetmişlerdir (Kutlu, 1954:33).

Ahiler cihat mefkûresine sahip olduklarından, devamlı gaza yapılan "Uc" bölgelerine yönelmekte idiler. İşte bu duygu, onları Osmanlı Beyliği'nin kuruluş sahasına doğru harekete geçirmiştir. Çünkü o yerler gazaya uygun yerler durumundadır. O dönemin istikrarsızlığı, Anadolu Selçuklularının yönetim zayıflığı ve Moğol baskısı, "Uc"lara yönelişi hızlandıran diğer faktörler olmuştur (Kara, 1977:105).

Uc'ta faaliyet gösteren Osman Gazi'nin gayesi basit bir toprak kazanma ve orada hâkimiyet kurmadan ibaret değildi. Onun mefkûresi İlâ-yı Kelimetullah'ı, yani "*Allah'ın adı*"nı her tarafa yaymaktı. İşte bu sebeple diğer derviş gaziler gibi ahiler de Osman Gazi'nin etrafında oluşan halkaya katıldılar. Bu derviş gaziler, alperenler, zamanımızdan çok daha ileri bir hizmet anlayışı ile bu topraklar üzerinde hiçbir tercih yapmadan pirlerinin "*şu ata bin, batıya git, atın durduğu yerde in ve hemen hizmete başla*" emrinin gereğini yapmışlardır. Türk gücünün İslam'la birleşmesi ve kaynaşmasından sonra, ortaya çıkan bu akıncı derviş gaziler, Türk'ün "*Gökyüzünü vatanının çadırı yapma*" mefkûresini

İslam'ın “yeryüzünü secde yapmaya uygun duruma getirme ve zamana ezan sesiyle hâkim olma” anlayışı doğrultusunda harekete geçirmişlerdir.

Orta Anadolu'da Selçuklu-İlhanlı Devleti hâkim olurken, uc'larda, hudut bölgelerinde ve dağ kesimlerinde Türkmenler hâkim durumdaydı. Doğudaki asayişsizlik ve istikrarsızlık, baskı ve zulüm yüzünden muhaceret eden birçok din âlimi, şeyh ve Türkmen babası da bu uc'larda sığınak bulurlarken, aynı zamanda kitleleri peşinden sürüklüyorlardı. Ahilerin uc'larda, yani Osmanlı Beyliği'nin teşekkül ettiği sahalarda çok önemli roller oynadıkları ve fetihlerin gerçekleşmesinde büyük gayretleri olduğu bilinmektedir.

Ahiler, fütühatı başarmak için Osmanlı ordularına yalnız teşkilatı ve imanlı savaşıları temin etmekle kalmayıp, halk arasında dinî ve sosyal fikirleri propaganda etmekle de meşgul olmuşlardır. Onlar, faaliyete geçtikleri memleketlerin sosyal bünyesinde ve siyasi teşkilatlarında büyük yenilikler yaparak, yeni gelenlerle yerli ahilerin kaynaşmasını temin etmek suretiyle fütühat işlerini kolaylaştırmışlardır. Rum ilinin, İslamlaşmasında derviş-gazilerin, alperenlerin ve ahilerin büyük rol oynadıkları bilinmektedir (Turan, 1971:58).

2.1.4. Ahilik ve Fütüvvet

2.1.4.1. Fütüvvet ve Tarihçesi

Tarih boyunca ahi tüzük ve yönetmeliklerinin “Fütüvvetnâme” diye adlandırılması ve bu fütüvvetnâmelerin Anadolu ahiliğinin ortaya çıkmasından önce yazılan fütüvvetnâmelerden, özellikle de 34. Abbasî halifesi en-Nâsır Li-Dinillâh'ın (1180-1225) Şeyh Şihabü'd-Din Ebu Hafs Ömer es-Sühreverdi'ye (632/1235) düzenlettirdiği fütüvvetnâmeden kaynaklanması bunu gösterir. Bu bakımdan Anadolu Ahi Teşkilatının nasıl kurulduğunu ve nasıl bir siyasi, sosyal ve kültürel ortamda teşekkül ettiğini anlayabilmek için fütüvvet harekâtı ve tarihî gelişimi üzerinde durulmuştur (Köprülü, 1928:28).

İslam öncesi Arap toplumunda fetâ; şecaat, iffet, cömertlik ve diğer kâmlık gibi başlıca üstün vasıfları bir arada mütalaa eden eski asalet ve fazilet telakkisini temsil ediyordu; ancak bu, toplumda mevcut bir kurumlaşmayı değil münferit bir kişiliği yansıtıyordu. Nitekim İslam öncesi devirde fityân ve fitye, hatta bizzat fütüvvet kelimesine rastlanmamış olması, böyle bir kurumsallaşmanın İslam öncesi Arap toplumunda bulunmadığını ortaya koymaktadır.

I. Dokuzuncu yüzyılda sosyal bir yapılanma halinde gençler arası içtimai, iktisadi ve

siyasi bir kurumlaşmaya dönüşen, son Abbasî döneminde de (12. yy başları) resmî bir devlet kurumu haline getirilen “teşkilat olarak fütüvvet”:

Emevîler döneminin ortalarına doğru ortaya çıkan fütüvvet telakkisinin; iffetli, cesur ve cömert gibi vazgeçilmez nitelikleri bulunan, fakat merkezî iktidarın zayıfladığı zamanlarda toplum düzenine ve siyasi otoriteye karşı çıkan, genç ve bekâr erkeklerden oluşan bir hüviyetle tarih sahnesine çıkışı Abbasîler döneminde olmuştur. O dönemde bunlar “fityân”, “ayyâr”, “rind” veya “şatır” isimleriyle anılmıştır. Henüz sufi nitelikler taşımazken bu gruplar toplum içinde dışlanan, biraz kenarda kalan bir kesim olarak bilinmektedir (Cevdet, 2008:29).

Sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllarda toplum içinde ortaya çıkan fityân, daha çok göçebe bir hayat tarzının geçerli olduğu Arap yarımadasında değil eski İran kültürünün hâkim bulunduğu Irak ve İran topraklarında, şehirlerde görülmüştür.

II. Dokuzuncu yüzyılda, artık ferdî yaşayış biçiminden sıyrılıp kurumlaşmaya başlayan tasavvuf hareketine paralel olarak sufilikle iç içe geçen “tasavvufi fütüvvet”:

Bu yüzyılda fütüvvetin sufilikle kolayca iç içe girişi, ikisinin de aynı ortak sosyal tabandan kaynaklanmasından ileri gelmektedir. Özellikle eski İran mistik kültürünün ocağı sayılabilecek Horasan bölgesinde 9. yüzyılda ileride Orta Asya ve Ortadoğu’da pek çok sufi teşekkülü geniş ölçüde etkileyecek olan Melâmetiyye cereyanı fütüvvetle iç içe gelişti. Bu Melâmetî sufilerin hem ehl-i fütüvvet hem de esnaf tabakasına mensup olduklarına dikkat edilirse teşkilatlı fütüvvetin nasıl bir sosyal zeminde başladığını görebiliriz.

III. Son aşama olarak da esnaf tabakasıyla bütünleşerek yine bir sufi kurum hüviyetini geniş ölçüde koruyan, mesleki teşekkül niteliğindeki “Ahilik Fütüvveti” şeklinde dört tarihî merhalesi olduğunu söyleyebiliriz.

Abbasî Halifesi Nasır Li-dînillâh, Bağdat’ta reîsü’l-fityân olan Şeyh Abdülcebbâr b. Yûsuf b. Salih el-Bağdâdî’nin elinden fütüvvet erkânı üzere elbise giymiş ve merasimle teşkilata dâhil olmuştur. Halife Nâsır’ın İmâmiyye mezhebini benimsediği ve fütüvvet kurumunu on iki imamın her birinin adına izafeten adlandırdığı on iki kola bölerek düzenlediği bazı kaynaklarda iddia edilmiştir (Cevdet, 2008:30).

Halife Nâsır’ın amacı, o zamana kadar gayriresmî bir hüviyet taşıyan fütüvvet kurumuna resmî bir hüviyet vererek bu kurumun siyasi desteğini almaktı. Böylece o zamana kadar, merkezî yönetimin zayıfladığı zamanlarda sık sık siyasi otoriteyi tehdit eder durumlara sebebiyet veren bu güçlü kurum devletin yanına alınmış olacaktı. Halife bu

önemli işi gerçekleştirirken yanında danışman olarak bulunan meşhur sufi Şehâbeddin es-Sühreverdi'den büyük bir yardım görmüş, onu hem fütüvvet kurumunun yeni yapılanmasında teorisyen olarak istihdam etmiş, hem de sahip olduğu büyük manevi otoritesinden geniş ölçüde faydalanmıştır (Karasoy, 2008:261).

2.1.4.2. Fütüvvetin Tanımı

Fütüvvet, Arapça bir kelimedir. Cömert, yiğit, delikanlı, gözü pek gibi anlamlara gelen “Fetâ” (çoğulu fityân) kelimesinden türemiş olup ahlaki ve insani üstün meziyetlerden olan kahramanlık, hak ve hukuka riayet etmek, fazilet icaplarını yerine getirmek, güzel huylu, feragat sahibi olmak ve gücüyle başkalarına yardıma koşmak, bağışlayıcı olmak ve nihayet Allah yolunda nefsinin hakir tutmak gibi anlamlar taşır. Bu yüksek meziyetlere sahip olan “Fetâ” ideal insan tipidir (Çağatay, 1974:48).

Her devirde ve her toplumda mahiyetleri farklı olmakla beraber bir kahramanlık ülküsü ve üstün insan olan kahraman düşüncesi mutlaka vardır. İslam'ı din olarak kabul eden milletlerdeki kahramanlık ülküsüne “Fütüvvet”, bu ülküyü taşıyana da “Fetâ” denmiştir. Fakat tarih boyunca İslam dünyasında bu ideal insan anlayışının mahiyet değiştirdiği, yeni boyutlar kazandığı görülür. Tabii bunda en önemli etken farklı kültürel ortamların doğması, siyasi şartların değişmesi, dinî anlayış ve düşüncedeki farklılaşmanın belirmesidir.

Kavram olarak fütüvvet, “herhangi bir karşılık beklemezsizin başkalarına yardım ve iyilik etmek, başkalarını kendine tercih edip onların menfaatini kendi menfaatinden üstün tutmak, toplumun ve fertlerin mutluluğu ve kurtuluşu için kendini feda etmek” gibi anlamları içerir (Ateş, 1977:391).

2.1.4.3. Anadolu’da Fütüvvet

Anadolu’da fütüvvet hareketi Abbasî Halifesi en-Nâsır Li-dinillâh ile siyasi ve kültürel temasa geçilmesi ile başlamıştır. Bu siyasi ve kültürel temas ise Sultan I. Gıyasü’-d-Din Keyhüsrev’in ikinci saltanatı döneminde olmuştur. I. Gıyasü’-d-Din’den önce Halife en-Nâsır ile bu tür bir temasın mevcudiyetini bilmiyoruz. Bu siyasi ve kültürel ilişki şöyle cereyan etmiştir:

I. Gıyasü’-d-Din ikinci defa tahta geçer geçmez hocası Malatyalı Şeyh Mecdü’-d-Din İshak’ı cülusunu Abbasî Halifesine bildirmek üzere Bağdat’a göndermiştir. Şeyh Mecdü’-d-Din, bu diplomatik vazifesi sırasında o yıl (601/1204) Bağdat üzerinden hacca da

gitmiş, yine Bağdat üzerinden Anadolu'ya dönerken beraberinde birçok ilim adamı ve şeyhleri de getirmiştir.

Türk asıllı olan Şeyh Evhadü'd-Din Hamid el-Kirmani'nin Bağdat'taki fütüvvet teşkilatına mensup şeyhleri olarak Anadolu'ya geldiği de anlaşılmaktadır. Bu şeyh Evhadü'd-Din el-Kirmani'nin Ahi Teşkilatının kurucusu sayılan Ahi Evran Şeyh Nasirü'd-Din Mahmud'un kayınpederi ve Bacıyân-ı Rûm Teşkilatının lideri Fatma Bacı'nın da babası olduğu bilinmektedir.

Fütüvvet teşkilatının şeyhû's-şuyuh'u Şihabü'd-Din Sühreverdi ölünce Şeyh Evhadü'd-Din Anadolu'dan Bağdat'a çağrılarak bu makama tayin edilmiştir (Bayram, 1991:29).

Abbasî Halifesi Musta'sım'a yazdığı bir mektup da günümüze gelmiştir. Fütüvvet Teşkilatına mensup pek çok şeyh ve dervişlerin Anadolu'da faaliyet göstermeleri ve Anadolu Selçuklu sultanlarının bu şeyhleri himaye etmeleri sonucu fütüvvet ülküsü Anadolu'da yayılmıştır.

Anadolu Selçuklu sultanlarının fütüvvet ülküsünü himaye etmeleri sonucu Anadolu'daki hemen bütün şehirlerde fütüvvet şeyhleri ve bu şeyhlere tahsis edilen tekke ve zaviyeler bulunuyordu. II. Gıyasu'd-Din Keyhüsrev zamanında Abbasî Halifeliği ile siyasi ilişkiler bozuldu. Fakat bu durum fazla uzun sürmedi. Celâlü'd-Din Karatay'ın Nâibü's-saltana olduğu dönemde bu ilişkilerin de normale döndüğü görülmektedir (Günay, 1998:70).

2.1.4.4. Fütüvvet ve Ahilikte Mesleki Hiyerarşi

Fütüvvet kurumlarında şu yöneticiler bulunmaktaydı:

1. Kadı
2. Muhtesib
3. Nakib
4. Şeyh
5. Duacı
6. Çavuş
7. Yiğitbaşı
8. Kethüda

9. Kolbaşı

10. Bölükbaşı

Ahilikte ise ilk devirlerde Ahi Esnaf Teşkilatının yönetim kademesinde kademeli bir yapı mevcuttu. Yönetimde mevkiler şu şekildeydi:

1. Yiğitlik mertebesi

2. Ahilik mertebesi

3. Nakipler mertebesi

4. Halife mertebesi

5. Şeyh mertebesi

6. Şeyh'ul-Meşayih

Ahilik Teşkilatı yani fütüvvet ehli üç kapılı bir yapıya sahipti. Her kapı üç dereceyi içerirdi.

A- Yiğitlik Kapısı

1. Ahbap (çırak)

2. Nim-tarik (Çıraklık ile kalfalık arası makam)

3. Müfredî (Yol sahibi)

B- Ahilik Kapısı

1. Nakip

2. Nakibü'n-nükeba (Nakipler nakibi)

3. Başarış

C- Şeyhlik Kapısı

1. Halife

2. Şeyh

3. Şeyhu'l-Meşayih veya Şeyhu's-Şuyuh (Şeyhlerin Şeyhi)

Bazı kaynaklarda ise ahilik teşkilat yapısında aşağıdaki mevkilere yer verilmektedir.

Yamak: Ahilikte en düşük olan rütbedir. Ahiliğe atılan ilk adımdır. Bir esnafa yamak olarak alınmak için on yaşından küçük olunması; işe devamının baba veya veli tarafından sağlanması şarttı.

Çırak (Mübtedi): Çırak ya da ücretli, bir meslek sahibi olmak veya gelecekte karşılaşabileceği fakirlik ve mali sıkıntılardan korunmak için bir iş sahibi olmak arzusu ile işe yeni başlayan küçük yaştaki çocuktur.

Çırak, birkaç yıl maaş ve ücret almaz ve ailesi de, “ustasından meslek öğreniyor” diyerek bununla yetinirler. Bazı meslek gurupları çırağın el becerisine uygun bir haftalık takdir ederler. Fakat yine de ergenlik yaşına ya da mesleğinde pişme düzeyine gelinceye kadar kendisine “ücretli” denilir. Sonra, bu düzeye gelir gelmez henüz kuşak kuşanmamış olsa bile “usta” ismi verilir. Ücreti ise eskisi gibi mahfuzdur. Kendi adına tek başına bir dükkân açma izni verilmez.

Kalfa: Üç yıl çırak olarak çalışan bir kişi törenlerle kalfalığa yükselirdi. Kalfaların en kıdemlisi hizmet ve rehberlik görevini üstlenirdi.

Usta (Üstad=Ahi): Üç yıl kalfalık yapan bir kişi, bu süre içinde herhangi bir suç işlememiş, görevlerini layıkıyla yerine getirmişse üstatlığa getirilirdi.

Çavuş: Her meslek dalının bir başkanı bulunduğu gibi, bir de çavuşu bulunmaktadır. Başkan çavuşu kendi başına arayamaz. Meslek gurubunun da onaylaması gerekir. Çavuşun bir yaptırım gücü ve otoritesi yoktur; aksine başkanın elçisi olup onun emir ve direktifleri doğrultusunda hareket eder. Başkanın izni ile meslek gurubunun ileri gelenlerini ve diğer üyeleri toplantıya çağırır, kuşak kuşanma törenlerine gelmelerini temin eder ve başkan tarafından cezası kararlaştırılan üyeye cezasını tebliğ eder.

Çavuş genelde, mesleğin diğer mensuplarından daha ziyade ustalara kol kanat gerer, zaten kendisi de bir usta kabul edilir. Hatta kalfalara karşı ortaya çıkan geleneksel isyanlarda, ücretin artırılmasını ister, ustaların çevresinde dolaşır ve amaçlarına ulaşabilmeleri için ısrar etmeye teşvik eder (Cevdet, 2008:60).

Çavuş, günümüzün belediye zabıtası gibi bir çeşit inzibat zabiti idi. Suçlu esnafı, sorgulanmak üzere şeyhin başkanlığında toplanan, Nakib ve esnaf seçkinlerinin huzuruna getirmekle görevliydi. Esnaf ve zanaatkâr, çavuşun davetine uymak zorundaydı. Her esnafın çavuşu kendi meslektaşları arasından seçilirdi, Sonraki yıllarda çavuşların yerini yiğitbaşlıları almıştır.

Şeyh-Ahi Baba (Başkan): Ahilik teşkilatının bir şehirdeki en büyük reisi. Bir şehirde ne kadar esnaf teşekkülü varsa her birinin ayrı reisleri olup en büyüğüne Ahi Baba denirdi. Ahi babaların tayini belirli usuller çerçevesinde yapılırdı (Kazıcı, 2009:10).

Her meslek örgütünün ahlak ve karakter temizliği ile tanınmış, mesleğin temel ilkelerini bilmesi sebebi ile ön plana çıkmış olan ve o mesleğin ileri gelenlerince seçilir. Bu kişiye “Şeyh” de denir. Başkanın, mesleğinin en yaşlı üyesi veya bizzat meslek şeyhlerinden olması gerekmediği gibi, belirli yaş düzeyine kadar genç de olabilir. Bu sınır, anahtarcılarda 25-30, ciltçilerde 20-27, kemercilerde yaklaşık 20 yaştır. Burada geçerli olan temel ilke başkanın güzel niteliklere ve o mesleğin sorun ve özelliklerine ilişkin bilgilere sahip olması, halk arasında sevilmesi ve hükûmet çevrelerince saygı ve itibar görmesidir.

Bazı meslek kollarında başkanlık babadan oğula veraset yoluyla intikal etmektedir. Çoğunluğun onayı ile başka birinin seçimi gerekli görülürse, başvuru olmaksızın seçim gerçekleştirilebilir. Başkanlık süreli değildir. Şeyhin bir başkası ile değiştirilmesini gerektirecek bir durum ortaya çıkmadıkça ömür boyu başkanlık yapılabilir.

Mesleki sorunları görüşmek üzere başkanın toplantılar düzenleme, bu toplantılara başkanlık etme, meslek mensupları arasındaki iletişimi korumak için gayret sarf etme ve meslek ilkelerini ihlal edenleri cezalandırma hakkı vardır. Çoğu zaman aktif çalışanlar için iş alanı açmakla yükümlü değildir, onlara tavsiyelerde bulunur. Başkanın mesleğe yeni başlayan yetenekli gençlere, usta ve üstatlara kuşak kuşandırma hakkı vardır.

Şeyhler XVII. yüzyıl sonuna kadar Tarik-i Fütüvvet ve Hirfetlerin reisiydi. Tariki kuran esnaf tarafından kayd-ü hayat şartı ile seçilirdi. Bu seçime o tarikata bağlı yamak esnaf katılmazdı. Tariki kuran esnaf zümresinin namı, yaşlı, faziletli bir siması olurdu (Parmaksızoğlu, 1981:11).

Esnaf şeyhleri dinî tarikat şeyhleri ile karıştırılmamalıdır. Şeyhin sözü, o tariki kuran esnaf zümresi ile tarikata bağlı yamak esnaf için bağlayıcıydı. Tarik-i Fütüvvet ve Hirfetler yerine loncalar kurulunca, loncada şeyhlerin yerini aynı vasıflar aranılarak seçilen Lonca Ustası aldı. Evliya Çelebi, Seyahatname’sinde XVII. yüzyıl ortasında İstanbul’da yüz beş nefer esnaf şeyhinin bulunduğunu yazmıştır.

İstanbul Kadılığı’nın sicil defterindeki bir kayıt da gösteriyor ki, yalnız Berber Esnafı loncasının reisi için “Şeyh” unvanı XVII. yüzyıl sonlarına kadar muhafaza edilmiştir (Öztürk, 2014:12).

Nakib: Nakiblik, fütüvvet geleneğinden kalmadır. Şeyhü'l-meşâyih, bulunduğu makama layık olmadığına veya katılmak zorunda olduğu usta ve öğretmenlere kuşak kuşandırmak veya meslek sorunlarını tartışmak üzere her meslek grubu tarafından düzenlenen genel kurul toplantılarına katılamadığı zaman, toplantılara katılmak, dua etmek ve sanki Şeyhü'l-meşâyih oradaymış gibi onun yapması gereken her şeyi icra etmek üzere temsilciler gönderme hakkı vardır. Şeyhin istediğini nakib olarak atama ve istediği zaman da azletme hakkı vardır. Nakib, her konuda ahiler arasında aracı konumunda olup “tercüman” ölçüsündedir. Ahilik yararına işler yapmak üzere görevlendirilen kimsedir.

Esnaflık, sanatkâr ve tüccarlar arasında şeyhin temsilcisi durumundadır. Esnaf üzerinde kontrolörlük görevini yürütür. Gerektiğinde onlara kefil olur (Uçma, 2011:118).

Nakip, esnafın seçimi ile işbaşına getirilir. Esnaf üzerinde daha çok dinî bir otorite durumundadır.

Nakibler, Tarık-i Fütüvvet ve Hirfetlerin idare amiriydiler. Tariki, tariki teşkil eden esnaf zümresini ve ona yamak esnaf zümrelerinin bütün işlerini çeviren bir zattı ve tariki kuran esnaf tarafından seçilirdi. Doğruluğu ile tanınmış kimse olması şarttı. Loncalar kurulunca Nakiblik kaldırılarak bu görev Kethüda'ya devredildi. Evliya Çelebi XII. yüzyılda İstanbul'da üç yüz esnaf nakibi bulunduğunu kaydetmektedir (Aslanboğa, 2008:60).

Nakibin Görevleri:

1. Esnafı denetlemek,
2. Törenlerde şeyhi temsil etmek,
3. Ustalık törenlerinde dua okumak,
4. Yeni usta olacıklara peştamal kuşatmak,
5. Şeyhin istediği esnafı zaviyeye davet etmek,
6. Esnafın isteklerini şeyhe iletmek,
7. Zaviyenin hizmetlerine bakmak.

Kadı: Doğrudan doğruya ahi birliklerinin yönetim hiyerarşisinde yer almayan bir makam sahibidir. Ancak genel yönetimin bir parçası olması sebebiyle ahi birliklerini de ilgilendiren hukuki bir otoritedir. Özellikle ahilerin kendi birliklerinde halledilemeyen

meseleler veya ahilerle birlikte başkalarını da ilgilendiren konular muhtesip tarafından kadılığa iletilir ve kadılık, anlaşmazlıkları yürürlükteki hukuka göre çözer.

Kadılığın ahi birliklerinin yönetimini ilgilendiren yönü, hukuk kurumu oluşudur.

Muhtesib: Zabıta gibi çarşı ve pazar denetlemesi yapardı. Satılan mal ve fiyatları kontrol ederlerdi. Satıcı pazara girmeden yolunu kesip pazarlık edenlere ceza verirdi.

Kethüda: Esnafın bütün işlerine bakar, “Gedik” denilen esnaflık ruhsatının esnafa ulaşmasını sağlar ve ustalık aletlerinin devir-teslimini yapar, esnaf arasındaki anlaşmazlıkları çözer, hükûmetin emirlerini yiğitbaşı aracılığıyla esnafa bildirir, kadılıkça verilen cezayı infaz eder ve usta olacakların tören günlerini belirlerdi. Ayrıca esnafın genel eğitimi ile ilgilenirdi.

Kethüdalar, eski esnaf teşkilatında önceleri Tarık-i Fütüvvet denen ahiler ve sonra Esnaf Loncaları ile hükûmet arasında vasıta olan kimselerdi. Esnaf kethüdalığı, ahilikte, loncada hükûmeti temsil eden resmî bir memuriyetti. Hükûmet tarafından tayin ve azledilirler; önceleri ahi orta sandığı, sonra da lonca sandığından gündelik hesabı ile maaş alırlardı. Ahi Teşkilatının veya Lonca’nın zenginliğine denk olarak maaşları değişirdi ve sorumluluğu ağır bir memuriyetti (Eren, 2008:119).

Esnaf kethüdalarını kendi içlerinden biri olarak esnaf seçerdi. Kadıya arz edilir; kadı gerekli araştırmaları yapar, seçilen kişiyi kethüdalığa layık görürse hükûmetçe tayini yapılırdı. Bazen de bir esnaf kethüdalığına o esnaf zümresinin dışından bir şahsı, hükûmet münasip görür ve tayin ederdi.

Hükûmetçe esnafa yapılacak tembihler, esnaftan istenecek yardımlar, narhlar, esnafa kethüdaları vasıtası ile bildirilirdi.

Esnafın istekleri ve şikâyetleri hükûmete kethüda vasıtası ile arz olunurdu. Kethüdanın başlıca görevi esnaf zümresinin, esnaf nizamına ve narha riayetini sağlamak ve esnafın şikâyetlerini hükûmete layık olduğu önemle duyurarak bunların tahakkukunu temin etmektir. Bu bakımdan bir esnaf kethüdasının hem esnaf arasında, hem hükûmet nezdinde itibarlı bir kişi olması gerekirdi (Torun, 1998:121).

Yiğitbaşı: Kethüdanın yardımcısı durumundaydı. Esnafın önde gelenlerinden olup seçimle tayin edilirdi. Yiğitbaşı olarak seçilen kişinin görevi kadılıkça da uygun görülüp, onaylanması gerekirdi. Esnafın sorunlarını ve şikâyetlerini halletmeye çalışan ilk merciydi. Halledemediği sorunları kethüdaya iletirdi. Ayrıca esnafın yetiştirilmesi, esnaflar

arasındaki rütbelerin belirlenmesi, esnafa temin edilen hammaddenin dağıtımı, disiplin cezalarının uygulanması, ustaların peştamal kuşanması ve orta sandığının yönetimi konularında Esnaf Şeyhi'ne yardım ederdi.

Loncalar kurulduktan sonra loncada kethüdadadan sonra gelirdi.

İşçi başı: Teknik konularda yetişmiş bir üye olup esnafın ürettiği ürünlerin kontrol edilmesi, kalitesiz üretilen malların imha edilmesi ve kalite standartlarının korunmasıyla görevliydi.

Ehl-i Hibre (Bilirkişi): Yönetim kurulunda veya esnaf arasında meydana gelen anlaşmazlıklarda hakemlik ederdi. Bunlar, adaletli ve doğru verdikleri kararlardan dolayı da esnaf arasında en çok sevilen kişilerdi.

Duacı: Esnaftan olma şartı aranmayan salih kimselerden seçilirdi. Orta sandığından kendisine yıllık bir ücret ödenirdi.

Loncalar döneminde de bazı esnaf birlikleri duacılarını muhafaza etmişlerdir. Berberlik mesleğinde kalfa olacak çıraklar lonca odasında ve berber ustalarının huzurunda duacıları tıraş ederlerdi (Aytekin, 2008:120).

2.1.7. Ahi Birliklerinin Yapısı

Ahi teşkilatları toplumda huzurun ve barışın hâkim olması, Bizanslılara karşı Müslüman Anadolu esnaf ve sanatkârlarının menfaatlerinin korunması, yerleşik hayata geçişte zayıflayan aşiret bağlarının güçlendirilmesi amacını gütmüş teşkilatlardır.

Ahilere göre zengin ile fakir, üretici ile tüketici, millet ile devlet, emek ile sermaye arasında olumlu ilişkiler kurarak herkesin huzur içinde yaşaması gerekirdi (Gürata, 1975: 96).

Ahilik debbağlık teşkilatıyla başlamış, onu saraçlık ve kunduracılık takip etmiş, zamanla bütün esnafları bünyesine alarak onları teşkilatlandırmıştır.

Ahi esnaf teşkilatları “bedesten”, “arasta” veya “uzun çarşı” denen yerlerde dükkân açar ve genellikle her esnaf teşkilatı aynı yerde bir arada bulunurdu. Ancak her esnafın ihtiyaç duyacağı fırıncı ve nalbant gibi esnaflara da aralarında dükkân açma izni verilirdi.

Selçuklu dönemi esnaf birliklerinin devamı olan ve genellikle şehir ve kasabalarda bulunan Osmanlı serbest esnaf kuruluşları, rekabet prensibi yerine karşılıklı kontrol ve

yardımlaşma esasına göre teşkilatlanmışlardı. Aynı meslek ve sanat erbabı bir arada çalışır ve birbirlerini denetlerdi (Küçükdağ, 1975:106).

Hiyerarşik yapıda teşkilatlanmış olan esnaf sisteminde esnaf şeyhi, esnaf kethüdası, yiğitbaşı, usta, kalfa ve çırak yer alıyordu. Bunların görev, yetki, sorumluluk ve hakları geleneklere ve nizamnamelere göre düzenlenmişti. Sanat öğrenmek için bir ustanın yanına çırak olarak giren kişinin ustasına tam anlamıyla itaat etmesi ve girdiği sanat kolunun geleneklerine uyması şarttı. Çıraklar bir tek ustaya bağlı değillerdi; ancak birliğin izni olmadan çalıştıkları ustayı terk edemezlerdi. Çıraklık döneminde ihtiyacına göre bir ücret alan aday, belirli bir süre çalıştıktan ve mesleğinde ilerleyip kendini ispatladıktan sonra kalfalığa yükseltildi. Kalfalığı sırasında ücreti artar, ustasının emrinde imalathanede üretimde bulunur ve çıraklara nezaret ederdi. Yine belirli bir süre çalışıp mesleğinin inceliklerini iyice öğrendikten sonra törenle ustalığa geçerdi. Birlikteki en iyi ustalara “ihtiyar” denirdi. Bu sırada yeni ustaya yiğitbaşısı tarafından dualarla şet veya peştamal kuşatılır, usta olacak kalfanın yaptığı işler ustalara gösterilirdi. Bunlar ustalar ve zengin esnaf tarafından satın alınır, toplanan paralar yeni usta için bir sermaye olurdu.

Selçuklu ve Osmanlılarda bütün esnaf kuruluşları ham madde temini, imalat, fiyat, pazarlama, üretim ve satış aşamalarında devletin denetimi altında bulunurdu. Savaş zamanlarında gıda temini, elbise, savaş malzemesi yapım ve onarımı gibi ihtiyacı olan ham madde üretiminin düzenli bir şekilde yürütülmesi sağlanırdı.

2.1.7.1. Amaç

Ahiliğin asıl amacı, insanların dünya ve ahirette huzur içinde olmalarını sağlamaktır. Bu anlayış; ahilerin dünya için ahiretini, ahiret için de dünyasını terk etmeyen dengeli bir hayat anlayışı geliştirmesini sağlamıştır.

Ahiler çatışmacı değil, dayanışmacı bir ruh yapısına sahiptirler. Zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, millet ile devlet, kısaca toplumun bütün fert ve kurumları arasında iyi münasebetler kurarak herkesin huzur içinde yaşamasını sağlamak ahi birliklerinin başta gelen amacıdır.

Toplumda muhtelif statüde şahısların ortaya çıkmasını bazı insanların zengin, bazılarının da fakir olmasını ahilik normal karşılar. Ancak, güçlünün zayıfı ezmesine veya bir kimsenin haksız kazanç sağlamasına ahilik şiddetle karşı çıkar,

Böyle bir huzur ortamının sağlanabilmesi için birçok düzenlemeler yapılmış ve köklü bir teşkilat kurulmuştur (İbn-i Batuta, 1971:9).

2.1.7.2. Teşkilatlanma

Ahilik esas itibarıyla esnaf arasında benimsenmiştir. Bu bakımdan ahilik denilince esnaf, esnaf denilince de ahilik akla gelmektedir. Şüphesiz, ahiliğin esnaf arsında gelişmesi tesadüf değildir.

El işçiliği; sahibini soygun ve vurgun peşinde koşturmadığı, dilencilikle yüzünü yere getirmediği, ifrattan ve tefritten uzak tuttuğu için ahilikte en önemli ve övülmeye değer beceri olarak kabul edilmiştir.

Ahi birlikleri ilk başlarda debbağ, saraç ve kunduracıların içinde bulunduğu bir teşkilatlanma olarak ortaya çıkmış olsa da zaman içinde kendini geliştirip diğer esnafların da bu zümreye dâhil olmasını sağlayarak günümüze kadar ulaşmış büyük bir sosyal oluşumdur.

Ahi birliklerinin Anadolu’da şehirlere, nahiyelere ve köylere kadar uzanan bir kolu vardı. Her yöreye her esnaftan çeşitli iş yerleri açılmıştır. Çalışanlar, bağlı bulundukları mesleğe ait zaviyenin tabii üyeleri idi. Büyük yerleşim yerlerinde çeşitli sanat kollarına ait zaviyelerin birkaç noktası vardı. Büyük yerlere oranla küçük yerleşim alanlarında ise zaviyelerin toplandığı tek bir alan olabiliyordu (İbn-i Batuta:9).

2.1.7.3. Üyelik

Bir gencin ahiliğe kabulüne çok önem verilirdi. Tarih içerisinde bazı değişmelere uğrayan üyeliğe kabul işlemleri iki safhada meydana gelmekteydi. Teşkilata girmeyi arzu eden bir genç, kendisini kabul edecek bir asli azaya müracaat ederdi. Buna “talib”, ustasına “matlub” denilirdi. Bu talibde aranılan vasıflar hakkında çok titiz davranılırdı. Çırak, kabulden önce uzun bir tetkik ve takibe tabi tutulur, bu iş bazen aylarca sürer, ilgili genç en küçük bir şüphe uyandırırsa katiyen kabul edilmezdi. Bilhassa eşrafın çocuklarına daha çok dikkat edilirdi (Fayda, 1966:42).

Teşkilata girmek isteyenler üzerinde yapılan araştırma şüphesiz, bunların ahi olmalarına engel olabilecek durumlarının olup olmadığı üzerinde yoğunlaşmaktaydı (Çağatay, 1974:59).

Ancak, ahilik üzerinde araştırma yapan bazı yazar ve ilim adamları fütüvvetnâmelerde yazılı ahlak kaidelerine uymayan işleri yapanlarla birlikte, bir kısım meslek mensubunun da teşkilata alınmadığını belirtmektedir. Teşkilata giremeyecek olanlar söz konusu eserlerde şöyle sıralanmaktadır: Kâfirler, münafıklar, iftiracılar, remil

atanlar (falcılar), müneccimler, şarap içenler, tellaklar, tellallar, çulhalar (dokumacı), kasaplar, cerrahlar.

Teşkilata girmek isteyen ahlak ve terbiyesi üzerinde yapılan incelemeler olumlu olursa, durum zaviyede görüşülür, uygun bulunursa bir törenle söz konusu kişi üyeliğe kabul edilirdi.

Çırağın “Ahi Kardeşi” olan ustanın dışında aynı meslekle uğraşan iki kalfayı da yol kardeşliğine seçmesi lazımdı. Çırak, zaviye reisinin izninden sonra bu üç sanatkârın gözetimi altında çalışmaya başlardı.

Yanında yetiştirdiği ustası belli olmayanlar zaviyelere alınmazdı. Ayrıca, ustası öğrettiği sanatı helal etmez ve çırağı takdim ederek ondan memnun olduğunu göstermezse, böyleleri zaviyeye giremez ve kardeş olamazlardı (Çağatay:109).

Ahi birliklerinde Dâhilîler ve Haricîler diye iki grup vardı.

Dâhilî üyeler esnaflık faaliyetlerini yürütmek bakımından herhangi bir engel teşkil etmeyecek şekilde işlerini yürütebilen, yamaklar, çıraklar, kalfalar ve ustalardan oluşuyordu.

Haricî üyeler ise faaliyetlerini yerine getiremeyecek durumda olanlara denirdi. Haricîler bunun içinde üç gruptan oluşuyordu.

1. Emekliler: Çalışamayacak kadar yaşlı ve maddi açıdan iyi olan ustalardır. Dükkânları, kalfaları tarafından yürütülürdü. Sermayeleri kendilerine aittir. Emekliler esnaf sandığından yardım almazdı.

2. Güçsüzler: Çalışamayacak kadar yaşlı ve maddi durumları iyi olmayan ustalardır. Gençliğinde çalışmış fakat yaşlandığı zaman güç duruma düşmüş olanları teşkilat sahihsiz bırakmazdı ve esnaf sandığından yardım yapılırdı.

3. Sakatlar ve Hastalar: Teşkilatın “dâhilî” üyesi iken, sakatlık geçiren ya da çaresi bulunmayan hastalığa yakalandığı için çalışamayacak hale gelenlerdi. Teşkilat, bu insanları yalnız bırakmaz, üyelere esnaf sandığından yardım yapılırdı (Soykut, 1971:89).

2.1.7.4. Ekonomik Teşkilatlanma

Ahi birliklerinin özelliklerinden biri de ahilik düşüncesine uygun şekilde iktisadi hayatın düzenlenmesi için bir araç olarak kullanılmak üzere kurulan ve işletilen orta sandıklarıdır.

Her ahi birliğinin; orta sandığı, esnaf vakfı, esnaf kesesi veya esnaf sandığı denilen bir karşılıklı yardımlaşma ve sosyal güvenlik sandığı vardı. Teşkilat bu yardım sandığı vasıtasıyla üyelerine sosyal güvenlik sağlar, onları tefecilerden korur ve ham madde temin ederdi.

Ahi birliklerinin hazinesi demek olan orta sandığında altı kese (torba) bulunurdu. Bunlardan;

Atlas kesede sandığa ait her türlü yazışma evrakı,

Yeşil kesede esnafa ait mülklerin tapu ve senetleri,

Örme kesede sandığın nakit paraları,

Ak kesede her türlü giderlere ait senetler ve vesikalarla, geçmiş yıllara ait hesap hlasaları,

Kara kesede vadesinde tahsil edilmemiş alacaklara ait senetler ve bunlarla ilgili diğer evrak saklanırdı (Ögel, 1982:120).

Orta Sandığın Gelirleri: Her esnaf, satışından, Bâb-ı Meşihata tespit edilen bir yüzdeyi orta sandığına yatırırdı. Bunun dışında, yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselirken ödenen bir nevi terfi harç, teşkilata ait mülklerin gelirleri ve geşitli bağışlar sandığın diğer gelir kaynaklarıydı.

Giderler: Orta sandığında toplanan paralardan teşkilat için lüzumlu harcamalar yapılırdı. Birliğe ait mülklerin tamir masrafları, geşitli vergiler, görevlilerin maaşları, sosyal gayeli esnaf toplantılarının giderleri, fakirlere geşitli vesilelerle yapılan yardımlar sandık giderlerinden karşılanırdı.

2.1.7.5. Yönetim

Yönetim kademesinde bir başkan ve başkana üyelik eden 5 kişi vardı.

Esnaf şeyhi adı verilen ahi birliği başkanlarının teşkilat içinde gek önemli yeri ve görevi vardı. Geniş yetki ve sorumlulukları olan bir başkanlık statüsünün ahi birliklerinde meydana gelmiş olmasında eski Türk geleneklerinin önemli yeri vardır (Türkdoğan, 2003:112).

2.1.7.5.1. Esnaf şeyhi

Her ahi esnaf teşkilatının bir başkanı vardı ve buna şeyh denirdi. Esnaf şeyhi kendisine bağlı bütün yeleri bir baba şefkati ile korur, kollar, onların ahlaki, dinî ve

mesleki bakımdan yetişmeleri için gayret gösterirdi. şeyh, ahi esnaf teşkilatında tam bir otoriteye sahiptir.

Esnaf, kendi aralarında, büyük ve bilgili olanlardan şeyhini seçerdi. şeyhliğe seçilecek kişinin mutlaka dindar olmasına özen gösterilir, dinî kusurları olanlar esnaf şeyhi olamazlardı (Türkdoğan:641).

Esnaf şeyhi'nin geniş yetki ve sorumluluklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Esnafların meslekleriyle ilgili sorunlara çare bulmak,
- 2- Esnaflara ait orta sandığın idaresini yürütmek,
- 3- Teşkilatlara ait binaların bakımlarını yapmak, binaları gerektiği zaman kiraya vermek ya da teşkilatın ihtiyaçlarına uygun şekilde kullanırmak,
- 4- Teşkilatta görev alan kişilerin maaşlarını ödemek, bu kişileri gerekli gördüğü hallerde işe almak ve gerektiği hallerde teşkilattaki görevlerine son vermek,
- 5- Esnafların mesleki hayatlarındaki tutum ve davranışlarını denetlemek,
- 6- Teşkilatın ustalık, kalfalık, yamaklık gibi törenlerini tertip etmek,
- 7- İdare kurulu toplantılarına katılmak,
- 8- Esnafları toplantıya çağırarak (Çevik, 1986:41).

2.1.7.5.2. Yönetim Kurulu

Genellikle beş kişiden meydana gelen yönetim kurulu esnaf şeyhi ile birlikte teşkilatın ana karar organıydı. Kararların uygulanmasında ise esnaf şeyhine yardımcı olurdu.

Esnaf kethüdası, yönetim kurulunun birinci üyesi olup, daha çok esnafın genel eğitimi ile ilgilenirdi ve onsuz toplantı yapılmazdı.

Yönetim kurulunun ikinci üyesi “Yiğitbaşı”dır. Esnafın yetiştirilmesi, esnaf arasındaki rütbelerin tespiti, esnafa ham madde dağıtımı, esnafın disiplin cezalarının uygulanması, ustaların peştamal kuşanma törenleri ve orta sandığın idaresi konularında esnaf şeyhinin yardımcısıydı.

“İşçi başı” yönetim kurulunun üçüncü üyesi olup, daha ziyade teknik konularda yetişmiş bir kimse idi. İş kolunda çıkartılan mamullerin kontrol edilmesi, kalitesiz üretilen malların imhası ve standartların korunması ile ilgilenirdi.

Yönetim kurulunun son iki üyesi “Ehl-i Hibre” adını taşırdı. Esnaf içinde en çok sayılan ve sevilen kimselerden olan ehl-i hibreler, esnaf arasında, esnafla idare arasında veya idare kurulu içinde meydana gelen anlaşmazlıklara hakemlik ederlerdi.

Yönetim kurulu her ayın birinci ve üçüncü cuma günleri teşkilat odasında, esnaf şeyhinin başkanlığında toplanırdı. Bu toplantıda esnaf şeyhi, on beş gün içindeki esnafla ilgili olayları anlatır, geçen toplantıda alınmış kararların uygulanmasını ve sonuçlarını açıklar, lüzum gördüğü sonuçları görüşmeye sunardı (Gürata, a.g.e., 104).

2.1.7.5.3. Büyük Meclis

Ahi birliklerinin en yetkili üst organı olan büyük meclis, bir yerleşme birimindeki bütün esnaf şeyhlerinin toplanmasıyla meydana gelirdi. Büyük meclisin kendi içinden seçtiği “Ahi Baba Vekili” adı verilen bir başkanı vardı.

Değişik meslek kollarında çalışan esnaf arasında koordine ve dayanışma sağlayan büyük meclisin başlıca görevleri şunlardı (Çağatay, 1990:194);

- Esnaf şeyhlerinin esnafa karşı olan tutum ve davranışlarını takip etmek,
- Esnaf kolları yönetim kurullarının düzenli toplanıp toplanmadıklarını kontrol etmek,
- Esnaf kolu yönetim kurullarınca verilen cezaları incelemek, uygun olanları onaylamak, uygulamalarını denetlemek,
- Esnaf yönetim kurullarınca karara bağlanamayan veya esnaf şeyhleri tarafından meclise getirilen konuları incelemek, karara bağlamak,
- Esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını incelemek, uygun olanları onaylamak, usulsüzlük var ise, bunlar hakkında gerekli işlemleri yapmak,
- Hakkında şikâyet bulunan esnaf şeyhlerinin durumlarını inceleyerek, bunların görevlerini kötüye kullanıp kullanmadıklarını araştırmak, gerekirse suç işleyenlerin görevlerine son vermek,
- Esnaf ile ilgili konularda, hükûmet yetkilileri ile temas kurarak problemlerin çözüme kavuşturulmasını sağlamak,
- Hükûmet tarafından alınan kararların esnafın menfaatine uygun olup olmadığını incelemek (Gülerman ve Taştekil, 1993:4-15).

2.1.7.6. Seçimler

Ahi birlikleri yönetiminde görev alanlar seçimle işbaşına gelirdi ve seçimlere katılacak olanlarda, o görevin gerektirdiği vasıfların dışında başka şartlar aranmazdı.

Esnaf kolu yöneticilerinin seçimlerinde yalnız o meslekteki ustaların (birlik üyesi ustalarının) oy hakkı vardı. Ustalar, esnaf şeyhi ile yönetim kurulu üyelerinin seçimleri için ayrı ayrı oy kullanırlardı. Esnaf şeyhi seçimi ile yönetim kurulu üyelerinin seçimi ayrı ayrı yapılırdı (Gürata, a.g.e., 104).

Esnaf şeyhi seçimlerinde aday olacaklarda:

- O meslek kolunda usta olarak çalışıyor olmak,
- En az üç usta yetiştirmiş olmak,
- İyi hali bulunmak ve mahkûmiyeti olmamak şartları aranırdı.

Görevinden uzaklaştırılmış olan eski esnaf şeyhleri seçimlerde bulunmazlardı. Esnaf şeyhi öldüğü veya görevinden ayrıldığı günden bir gün sonra, yenisi seçilirdi. Bu seçimle birlikte yönetim kurulu seçimi de yapılırdı. Esnaf şeyhinin ölümü veya görevden alınması halinde, esnafın ileri gelenleri, ustaları toplanır ve bunlardan yönetim kurulu dışındaki en yaşlı üye teşkilatın defterlerini ve sandık mevcudunu orada bulunanların yanında devralırdı.

Yönetim kurulu üyeliğine seçilecek olanlarda ise:

- En az 5 yıl usta olarak çalışıyor olmak,
- İyi halli ve mahkûmiyeti olmaması gibi haller aranırdı (Çevik, a.g.e, 44).

Seçime giden ahi birliklerinde önce esnaf şeyhinin seçimi yapılırdı. Yönetim kurulu, seçim sonuçlarını gizlice yeni seçilmiş bulunan esnaf şeyhine bildirirdi. Esnaf şeyhi, “ben bunlarla çalışabilirim” derse, seçim sonuçlanmış olur ve durum Ahi Baba Vekili’ne bildirilirdi.

Esnaf şeyhi, “ben bunlarla çalışmam” derse, toplantı dağılır ve durum Ahi Baba Vekili’ne bildirilirdi. Bunun üzerine Ahi Baba Vekili esnaf şeyhini davet ederek yönetim kurulunun hepsi ile mi, yoksa bir veya ikisi ile mi çalışmayacağını sorardı. Esnaf şeyhi eğer hepsi ile çalışmayacağını söylerse, esnaf şeyhini istifaya davet eder ve iki seçimi de (esnaf şeyhi ve yönetim kurulu seçimlerini) yeniletirdi.

2.1.7.7. Denetim ve Ceza

Teşkilata bağlı üyelerin meslek ahlakına uygun davranıp davranmadıkları, idareciler tarafından sistemli bir şekilde denetlenir; kurallara uymayanlara gerekli cezalar verilirdi.

Bir esnaf kendi mesleğinden bir başka esnaftan şikâyetçi ise, davayı kendi yiğitbaşısı nezdinde açardı. Esnaf olmayanlar da şikâyetlerini, şikâyetçi oldukları esnafın yiğitbaşısına arz ederdi. Bunun sebebi, debbağ esnafının, diğerleri üzerinde otoriteye sahip olmasıydı.

Yiğitbaşı kendisine yapılan şikâyetleri yetkileri dâhilinde inceler; daha üst makamların yetki alanına giren davaları, esnaf şeyhine gönderirdi.

İdarecilerin denetimi, Büyük Meclis tarafından yapılırdı. Büyük Meclis, esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını denetler; onlar hakkındaki şikâyetleri değerlendirirdi. Bu değerlendirmeler sonucunda idareciler suçlu bulunurlarsa görevden alınabilirlerdi.

Çok ağır suçlar dışında kişilik haysiyetini aşağılayacak cezalardan kaçınılırdı. Cezaların uzlaştırmacı ve eğitici yanı ağır basardı (Uçma, 2018:130).

Ahiyi ahilikten çıkaran davranışlar şunlardı:

Şarap içmek, zina yapmak, gammazlık, dedikodu ve iftira etmek, münafıklık, gururlanmak, kibirlenmek, sert ve merhametsiz olmak, haset etmek, kin tutmak, affedici olmamak, sözünde durmamak, yalan söylemek, hıyanet etmek, emanete hıyanet etmek, kadınlara şehvetle bakmak, insanların ayıbını açığa çıkarmak, cimri olmak, gıybet etmek, hırsızlık yapmak... vs.

Ahi birliklerinde sıkı bir denetim mekanizması bulunmaktaydı. Ahilik kural ve esaslarına aykırı hareket ettiği görülen herhangi bir ahi esnafı, şikâyetçi ahi ise kendi yiğitbaşısı nezdinde dava açardı. Esnaf olmayanlar ise şikâyetçi oldukları esnafın yiğitbaşısına şikâyetle bulunurdu (Güler, 2017:105).

Yiğitbaşı kendisine iletilen dava ile ilgili olarak kendi teşkilatındaki ustaları (Esnaf Mahfeli) toplar, durumu tetkik eder, tarafları dinler, ustaların fikirlerini alır, gerekçeleriyle beraber kararını açıklar ve taraflara tebliğ ederdi.

Basit davalarda yiğitbaşı toplantı yapmadan da karar verme yetkisini kullanır, gerekli gördüğü cezayı hemen verebilirdi.

Yiğitbaşının verdiği cezalara karşı itiraz Ahi Baba Vekili gibi daha üst makamlara yapılırdı.

Esnaf şeyhleri hakkındaki şikâyetler ise Büyük Meclis tarafından değerlendirilirdi. Suçlu bulunan esnaf şeyhleri Büyük Meclis tarafından azledilebilirdi.

Genel olarak cezaların (çok ağır suçlar hariç) barışçı, uzlaştırıcı, eğitici olmasına dikkat edilir; yıkıcı, rencide edici, yaralayıcı cezalar verilmekten kaçınılırdı.

Suçlu bulunan ahi esnafına ceza tebliğ edilirken:

“Yolsuzsun!” denirdi.

Esnaf da bunun üzerine:

“Yolumu açmak için ne emir buyurursunuz?” derdi. Nasıl bir ceza verilmişse kendisine söylenen esnaf:

“Yolumdayım.” diyerek cezayı kabul ettiğini beyan etmiş olurdu.

2.1.8. Ahi Birliklerinin Faaliyetleri

2.1.8.1. Siyasi ve Askerî Faaliyetler

Devlet asayişini koruma işi önemli bir vazifeydi. Başlarında ahi reisleri, “ihvân” ve yiğitbaşları (yahut serverân) olduğu halde, bölükler teşkil eden “fityân” (gençler) dâhilî karışıklıklarda ve uçlardaki ayaklanmalarda kullanılmışlardır (Akdağ, (a) 1979:13).

Ahi birlikleri ahilerin siyasi amaçlarla toplumun huzurunu bozacak hareketlere girişmelerine mâni olmuştur. Bütün tutum davranışlarını ahlak kaidelerine uygun olarak düzenleyen bu İslam misyonerleri, çeşitli karışıklıklar ve ayaklanmalar çıkartarak Selçuklu sultanlarını güç durumlara düşüremezlerdi. Nitekim ahiler ahlak kaidelerinin lüzumlu gördüğü davranışlar içinde bulunarak devlete karşı herhangi bir hareketin içinde bulunmamışlardır. Devletin denetimi dışında faaliyetlerini sürdürmelerine rağmen, ahilerin iç karışıklıklarda devletin emrinde bir askerî güç gibi hareket etmelerinde, Türk geleneklerine uygun “devlet” anlayışının da önemli rolü vardır (Güngör, 1980:110).

Devlet, fertleri koruyan, gözeten bir baba ocağıdır. Devletin reisi olan şahıs, bu kutsal müesseseyi temsil eden ve tıpkı devlet gibi kutsal olan bir varlıktır. İnsana her türlü rütbe ve makamı devlet verir, alan da yine devlettir.

Bu anlayış, ahilerin sadece Selçuklular döneminde değil, Osmanlı dönemindeki siyasi faaliyetlerinin de temeli olmuştur. Devlet tarafından çeşitli kamu görevlerini yerine

getirmek için kurulmuş bir teşkilat olmamalarına rağmen, her zaman sosyal huzurun ve adaletin sağlanması hususunda bütün gayretlerini göstermişlerdir.

Selçuklu ordusunun Köseadağ'da (1243) Moğollar tarafından mağlup edilmesinden sonra, Anadolu tam bir siyasi kargaşanın içine girmişti Moğollar, Selçuklu hanedanını ortadan kaldırmayı kendi amaçlarına uygun bulmamışlar. Anadolu hükûmetinde devamlı çekişme hâli yaratarak kendilerini hakem yerinde bulundurmuşlar ve bu yol ile memleketi, rical arasındaki rekabet mücadeleleri sayesinde soymayı planlamışlardır (Akdağ, (b) 1979:192).

Moğol istilasından sonra, Anadolu'da merkezi otoritenin kaybetmesi üzerine, memlekette türeyen işsiz ve serseriler, Türk ve Moğolların kendi aralarında yahut birbirlerine karşı giriştikleri mücadelelerden faydalanmayı ihmal etmiyorlardı. Siyasi düzen de o kadar kararsızlaşmış o kadar karışmıştı ki, şehirler için daimî bir vali veya bey bahis mevzusu değildi. Tabii, bir şehri ele geçiren mücadeleyle meşgul olması yüzünden elindeki şehri, davası için çok ihtiyacı olan parayı elde etme bakımından düşünüyordu. Bu hâl, şehirlerde o zaman henüz maziden gelen kuvvetlerini muhafaza eden, ahilikleri dolayısıyla da sıkı bir teşkilata sahip olan esnaf birliklerini, kendi şehirlerini, hatta çevrelerinin emniyetini yiğitbaşısına korutma yoluna sevk etmiştir (Uzunçarşılı, 1972:60).

Şehirleri idari bakımdan kendi kendine yeterli bir hâle getirip halkı hırsız ve uğursuzların şerrinden koruyan, aynı zamanda güçlü bir teşkilat yapısına sahip ahi birliklerinin siyasi bir teşekkül gibi beylik kurmak için herhangi bir teşebbüste bulunduklarına rastlanılmamaktadır. Bundan da anlaşılacağı üzere, ahiler güçlü bir teşkilatları olmasına rağmen güçlerini, merkezî hükûmetin en zayıf olduğu dönemde bile, devlete karşı kullanmamışlardır. Hırs kapısını kapayan ahilerin siyasi faaliyetlerindeki amaçları da sadece toplumun huzur içinde yaşamasını sağlamaya yöneliktir.

Anadolu Selçuklu Devleti yıkıldıktan sonra, irili ufaklı birçok beylik kurulmuş ve bunlar siyasi hâkimiyeti elde etmek için mücadeleye başlamışlardı. Bu şartlarda ahilerin temel felsefelerine uygun olarak tarafsız kalmaları gerekirdi. Belki de tarafsız kalacaklardı ama bu beyliklerden en küçüğü olan Osmanlıların diğerlerinden çok daha önemli bir üstünlüğü vardı. Diğer beylikler siyasi hâkimiyetlerini kurabilmek için birbirleriyle savaşıp kardeş kanı dökerken, Osmanlılar Bizans'ı hedef olarak seçmişler ve onlarla savaşıyorlardı.

Osmanlı Devleti'nin merkezî yönetimi yeterince güçlendikten sonra ahi birliklerinin siyasi rollerine ihtiyaç kalmamış ve bu teşkilat siyasi fonksiyonunu hiçbir kargaşaya meydan vermeden kendiliğinden bırakmıştır.

Ahi birlikleri, Divanühümayun'ca lüzum görüldüğü takdirde, yeterli sayıda üyesini, ordunun ihtiyacı olan mal ve hizmetleri üretmek üzere, sefere gönderirdi. Osmanlı tarihinde ilk defa, 1389'da I. Kosova Savaşı'nda görev alan bu esnaf (ahi) grubuna "orducu takımı" adı verildi (Soykut, 1978:96).

2.1.8.2. Ekonomik Faaliyetler

Yerleşik hayata geçmeye ve Anadolu'yu ebedî yurt yapmaya kararlı olan Türklerin, ekonomik faaliyetlerini yeni hayat tarzına uygun şekilde düzenlemelerinde tarım dışı ekonomik faaliyetlerin denetimini ve yönetimini yapacak şekilde teşkilatlanan ahi birliklerinin çok önemli rolü olmuştur.

Türklerin Anadolu topraklarına geldiklerinde, buradaki el sanatları özellikle Bizans'ın geliştirdiği loncalara bağlı Rum ve Ermeni ustaların elindeydi. Siyasi hâkimiyetin pekiştirilmesi, bu toprakların Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması için ekonomik faaliyetlerin de Müslüman Türklerin denetimi ve inisiyatifi altında bulunması gerekiyordu. Bu amaçla Anadolu'da yeni alınan şehirlere gelen ve evvelki zanaatlarını işlemek üzere esnaflığa başlayan Türklerin, mevcut âdet gereğince, derhal ahi teşkilatını kurmaları ve böylece her zanaat şubesinin başına bir ahi şeyhi getirmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir (Tarsus, 1947:42).

2.1.8.3. Merasimler

Merasimler, ilgili oldukları konuların felsefesini; göze, kulağa, kalbe hitap edecek biçimde şekillendiren hareketli gösterilerdir. Dinlendirici, hatırlatıcı ve eğitici özellikleri olan ahi merasimlerinin yüzyılın pek yaygın olan diploma törenlerinin ötesinde çok anlamlı ve çok kapsamlı özellikleri vardır.

Ahi merasimleri zaman içinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Önceleri zaviyelerde yapılan merasimler daha sonra esnaf odalarında veya mesire yerlerinde yapılmaya başlanmıştır (Soykut, 1980:32-33).

2.1.8.3.1. Çıraklık Merasimi

İki yıl bir ustanın yanında ücretsiz olarak çalışan yamaklar özel bir törenle çıraklığa terfi ederdi.

Bu merasim için, velisi ile birlikte çıracık aday, çıracık ustası (yol atası) kalfaları (yol kardeşleri) sabah namazından sonra esnaf şeyhinin dükkânında toplanırlardı. Ustası, çıracık işine bağlılığı ve kabiliyetleri hakkında açıklamalarda bulunur ve velisi tarafından esnaf vakfına üzerinde (..... esnaf vakfıdır) ibaresi yazılı bir bakır kap hediye edilirdi.

Esnaf başkanı çocuğun sırtını sıvazlar, namaza ve işine düzgün bir şekilde devam etmesini, ustasına, kalfalara ve ailesine itaat etmesini, yalan söylememesini nasihat eder ve kendisine ustası tarafından verilecek haftalık ücreti tayin ederdi. Bu ücretin iki haftalık tutarı, çıracık ustası tarafından, esnaf sandığına “terfi” harcı olarak yatırılırdı (Durak ve Yücel, 210:151-168).

2.1.8.3.2. Kalfalık Merasimi

Kalfalar ahilik sisteminin eğitiminden geçmiş, toplumda yerini almaya hazır genç insanlardan oluşuyorlardı. Kalfalara mesleki eğitimin yanında ok, atıcılık, binicilik, kılıç kullanma sanatı gibi çeşitli askerî eğitimler de veriliyordu (Taş, 2011:91).

Çıracık süresini tamamlayan gencin, meslekte kâfi derecede yetiştiği ve ahlaken de olgunlaştığı ustası tarafından teşkilata bildirildikten sonra, esnaf yönetim kurulu kalfalık merasiminin yapılacağı zamanı tespit ederdi.

Kalfalık merasimi esnaf odasında veya mescit, cami gibi kapalı yerlerde yapılırdı. Bu toplantıya esnaf yönetim kurulu üyelerinden başka, adayın ustası ve kalfalarıyla o mesleğin ustaları da davet edilirdi.

Merasimde, kalfaların (yol kardeşlerinin) en kıdemlisi hizmet ve rehberlik görevini yapardı. Hayatında ilk defa mesleğine mahsus kıyafeti giyerek toplantıya katılan kalfa adayın kabiliyeti ve güzel ahlakını ustası anlatır, buna esnaftan üç usta daha şahitlik ederdi. Velisinin de kendisinden memnun olduğunu söylemesinden sonra bir hoca aşır okur ve dua ederdi. Ölmüşlerin ruhuna Fatiha okunduktan sonra, herkes ayağa kalkar, esnaf şeyhi kalfa adayını karşısına alarak ona mesleki ve ahlaki konularda nasihat verip, besmele ile beline peştamal (şet) kuşatırdı (Ekinci, 2011:118, Çağatay 1997:161).

Umumiyetle büyükçe bir havluya benzeyen peştamal, pamuklu bezden yapılmış olup, yollu iki renklidir. Peştamal, önce uzun tarafından beşe, sonra kısa tarafından üçe katlanarak hazırlanmış durumda bulunurdu. Peştamalin önce beşe bükülmesi, beş vakit namaza, beş alfabeye, beş ulu'l-azim peygambere, beş İslam binasına (İslam'ın beş şartına) beş nesneye iman getirmeye (Allah'ın birliğine, meleklerine, kitaplarına, resullerine, kıyamet gününe) işarettir.

Yeni kalfa, kendisine rehberlik eden yol kardeşi ile beraber dışarı çıktığında, kapı önünde toplanan esnaf çırakları kendisini tebrik ederdi. Doğruca ustasının dükkânına giden yeni kalfa bu dükkânın önünde durur ve esnafın bütün kalfaları gelip kendisini tebrik ederler ve böylece merasim sona ererdi (Erkal, 1994: 35).

2.1.8.3.3. Ustalık Merasimi

Ustalığa yüксеlebilmek için üç yıl kalfa olarak çalışmak lazımdı. Bu süre içinde, hakkında şikâyet olmayan kendisine verilen görevleri dikkatle yerine getiren, özellikle çırak yetiştirme hususunda titiz davranan, diğer kalfalarla iyi geçinen müşterilere karşı iyi davranan, bir dükkânı idare edebilecek duruma gelen kalfalar hususi bir merasimle ustalığa yükseltildi.

Ustası tarafından usta olabileceğine kanaat getirilen kalfanın durumu önce yiğitbaşısına bildirilirdi. Yiğitbaşı, konuyu kendine göre inceledikten sonra idare kuruluna götürürdü. Konu idare kurulunda görüşülür ve herhangi bir mahzur görülmezse usta adayına hazırlansın izni çıkarılırdı.

Bundan sonra usta aday, iş yeri bulma, alet edevat ve ham madde hazırlama ve hatta çırak, kalfa bulma faaliyetlerine başlardı. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra, durum yiğitbaşısına bildirilir ve merasim için gün alınır.

Ahi Baba Vekili'nin köşkünde yapılacak bu merasime o esnafın çalışan ve çalışmayan bütün ustaları ile diğer esnafların şeyhleri memleketin müftü ve kadısı, caminin imam ve hatipleri de çağrılırdı (Gürman ve Taştekil, 1993: 4-15, Güllülü, 1977:70, Ekinci, 2011:123).

Merasim günü sabahtan berbere giderek güzelce tıraş olan usta aday, daha sonra yol kardeşleri ile birlikte hamama gider, temiz ve yeni elbiseler giyinip kuşanır, iç ve dış temizliğe kavuşmuş olarak ustasının karşısına çıkartılırdı.

Ustasıyla halvet olan, yani sakın bir yerde yalnız kalan kalfa, ustası ile beraber Allah'ın rızası için iki rekât namaz kılar, ustasının son nasihatlerini dinler, mesleğinin henüz öğrenilmemiş birkaç püf noktasını öğrenir, hayır duasını ve iznini alır, dışarıda kendisini bekleyen yol kardeşleri ile beraber merasimin yapılacağı yere giderdi.

Ahi Baba Vekili'nin köşkünde, esnaf şeyhleri önde, ustalar ise onların arkasında olmak üzere iki sıralı bir daire şeklinde otururlardı. Dairenin orta yerine konmuş bir yuvarlak sedir üzerinde de esnaf şeyhlerinin en yaşlısı ile beraber müftü ve kadı otururdu.

Usta olacak kalfa, sağında esnaf şeyhi, solunda ustası olduğu halde meclise girerek orada bulunanları selamlarlardı. Bundan sonra müftünün işareti üzerine imam bir aşır okuyarak merasimi başlatırdı.

Müftü; ticaret, sanat ve çalışma hakkında bazı ayetler, kadı da bu mealde birkaç hadis okuyup manalarını açıklarlardı. Esnaf şeyhi kalkıp esasına dayanır, yeni ustayı karşısına alarak, yüksek sesle peygamberlerden hangisinin hangi sanatın piri olduğunu söyleyip, esnafın silsilesini pirine kadar çıkardıktan sonra, ticarete sadakat ve doğruluk, diğer taraftan esnafa ve müşteriye saygı lüzumundan bahsederdi. Ayrıca malına hile karıştırmaması, malındaki bozukluk ve noksanlığı satmadan müşteriye bildirmesi, özetle kimsenin zararına çalışmaması gerektiğini uzun uzun açıklayarak davranışları için nasihatte bulunurdu (Güllülü, 1977:72).

2.1.9. Ahi Evran-ı Veli

2.1.9.1. Ahi Evran-ı Veli'nin Hayatı

Ahi Evran, büyük velilerden olup, İslam âlimi ve ahi şeyhidir. Anadolu'daki ahilik esnaf teşkilatının kurucusu olarak kabul edilmektedir.

Asıl adı, Nasirüddin Mahmud Ahi Evran b. Abbas olup, Ahi Evran adıyla anılmaktadır. 1171 (H657) yılında İran'da Batı Azerbaycan taraflarındaki Hoy isimli kasabada dünyaya gelmiştir. Babasının adı Ahmed'dir. Annesine de "kadın ana" denilmekteydi.

Asya'dan Anadolu'ya gelen Ahi Evran, bir müddet, Denizli, Konya ve Kayseri'de ikamet ettikten sonra birçok şehir ve kasabayı gezerek ahilik teşkilatının kuruluşunda ve yayılışında önemli bir rol üstlenmiştir. Son olarak Kırşehir'e yerleşen Ahi Evran vefatına kadar burada yaşamıştır (Tokmak, 2003:98).

Ahi Evran gençlik yıllarında Horasan ve Maverâünnehir'e gitmiş medrese tahsilini bu memleketlerde almıştır. 1204 yılında Bağdat'a gelmiştir. Burada Abbasi Halifesi Nasır Li-Dinillah, Fütüvvet Teşkilatının başındaydı. Burada dönemin bir çok ilim adamı ile tanışarak Fütüvvet Teşkilatına dâhil olmuştur. 1205 yılında Muhyiddin Arabi, Ebu Cafer Muhammed Berzai, Evhaud din Kirmani gibi ilim adamlarıyla beraber Anadolu'ya gelmiştir (Bayram, 1983:65).

Ahi Evran 1205 yılında Kayseri'ye yerleşmiştir. Burada debbağ atölyesi işletmeye başladı. Bununla beraber ahilik teşkilatlanması görevini de Ahi Evran'a vermişlerdi. Ahi

Evrân, Kayseri’de Evhaudîdî Kirmanî’nin kızı olan Fatma Hatun ile evlenmiştir. 1227’de Alaeddin Keykubad’ın isteği ile Konya’ya yerleşti (Köprülü, 2013:201, Çağatay, 197:424).

Burada bir takım siyasi olaylar çıkaran Ahi Evrân bir müddet hapse atılmıştır. Yaklaşık 5 yıl hapiste yatmıştır. Bu siyasi olaylar ahilik kurumunu olumsuz etkilemiştir. Sultan I. Alaeddin Keykubat, oğlu II. Gıyaseddin tarafından öldürülünce babasının yerine tahta geçen II. Gıyaseddin, veziri ile birleşip ahi birliklerine karşı cephe almaya başladı. Birçok ilim adamı gibi Ahi Evrân’ı da hapse attırdı.

M. 1259 yılında Ilgın, Akşehir, Eğirdir, Isparta ve Dinar üzerinden Denizli’ye gitti. Isparta ve Denizli’de bir süre kaldıktan sonra vaktini esnafların yanında ve ahilik tekkelerinde geçirmeye başladı. M. 1258’de Antalya’ya gitti. Bir müddet burada yaşadıkdan sonra M. 1266 baharında Ahi Kaysar Usta vasıtasıyla Mevlânâ’nın yakınlarından olan Hüsâmettin Çelebi ile tanıştı. Ahi Evrân’ı beğenen Çelebi, onu Mevlânâ’nın sohbetlerine götürmeye başladı. Vaktinin çoğunu ilimle geçirmeye başladı ve ahiler arasında kısa sürede tanındı. Bu sırada Sadreddin Konevî kendisini Konya’ya çağırırdı. Konya’ya giderek burada debbağlık yapmaya başladı.

Nihayet 1246’da Kırşehir’e yerleşmiştir. Burada Hacı Bektaş ile görüşmüştür. Burada debbağlık yaptı ve ahilerin reisi oldu. Aynı zamanda Yunus Emre ile de görüşmeye başladı (Soykut, 152).

Ahi Evrân 1171-1261 yılları arasında 90 yıl yaşamıştır. 1 Nisan 1261 yılında şehit edilmiştir. Uzun bir aradan sonra 1277 yılında Kırşehir’de türbesi yaptırılmıştır (Bayram, 1978:58).

2.1.9.2. Ahi Evrân’ın Fikirleri

Ahi Evrân olarak meşhur olan Şeyh Nasîru’d-Din Mahmut el-Hoyî, daha önce de belirttiğimiz gibi ilk terbiyesini Yesevî Tarikatı’nın yaygın bir şekilde bulunduğu Azerbaycan’da almış ve daha sonra ünlü İslâm âlimi Fâhru’d-Din Râzî’nin tedris halkasına katılarak ondan ders almıştır. Kayınpederi ile birlikte fütüvvet anlayışını Anadolu’da yaymak için Abbâsî Halifesi Nasîr’ın elçiliğini de deruhte etmiştir. Buradan hareketle Ahi Evrân’ın fikriyatının oluşmasında etkin rol oynayan faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- Yesevî Tarikatı
- Fâhru’d-Din Râzî’nin tedris halkası
- Kayınpederi Evhau’d-Din Kirmanî

- Fütüvvet Anlayışı.

Ahi Evran'ın hayat tarzını etkileyen faktörler ve bu etkiyle oluşan, kendisini pir kabul edenleri derinden tesir altına alan fikirleri ve fikirlerinin pratiğe dönüşümleri ahiliğin anlaşılmasında önemli rol oynar (Bayram, 1979:82).

2.1.9.3. Ahi Evran'ın Eserleri

Ahi Evran hayatı boyunca ilim ile birçok konuda fikirlerini insanlara ulaştırmıştır. Ahi Evran ilim ile günümüze kadar gelmiş olan ahiliğin kurucusu ve onun önderliğini yapmıştır.

Ahi Evran'ın eserleri şu şekildedir.

1. Menahîc-i Seyfi: İslam dininin esaslarını Eşari-Şafii mezhebine göre anlatan bir eserdir. Ahi Evran bu eseri Kırşehir emiri olan Seyfeddin Tuğrul'a sunmuştur. Bu zat, Alâeddin Keykubad'ın yakın emirlerinden ve Abbasî Halifeliğine yardım için gönderilen ordunun komutanlarından. Eser mukaddime, beş menahîc ve hatimeden oluşur.

2. Metalîu'-İman: Tasavvufi ve itikadî konuları ihtiva eden bir eserdir. Bir fatiha, üç matla ve hâtimeden oluşur. Dinî inançların kuvvetlendirilmesi maksadıyla yazılmıştır. Bu eser Sadreddin Konevî, Necmeddin Dâye, Nâsireddin Tusî ve Fahreddin Râzî'ye isnad edilmiştir.

3. Tabsıratu'l-Mubtedi ve Tezkiretu'l-Müntehi: Maarif usullerinden ve velilik hâl ve kaidelerinden bahseden bir eserdir. Mukaddime, üç misbah ve hâtimeden meydana gelir. Marifet (Allah'ı bilmek), nübüvvet, velayet ve ahiret gibi konuları açıklayan bir eserdir. Bu eser de Sadreddin Konevî, Nâsireddin Beyzâvî, Fahreddin Râzî gibi kişilere isnad edilmiştir. Eflâki, Mevlânâ'nın çağdaşı olan ve Sadreddin Konevî ile ilimde at başı olan Nâsireddin adlı birinin Tabsıra adlı bir kitabı olduğunu söylüyor.

4. Letâif-i Hikmet: Bu eser Sultan II. İzzeddin Keykâvus'a sunulmuştur. Siyasetname türünde bir eserdir. Bu eser, Kadî Sirâceddin Ürmevî'ye de nispet edilmiştir.

5. Letâif-i Gıyâsiye: Bu eser dört cilttir. Birinci cildi felsefe, ikinci cildi ahlak ve siyaset, üçüncü cildi fıkıh ve dördüncü cildi dua ve ibadet hakkındadır.

6. Ağaz u Encam (Vassiyet): Ahi Evran'ın son olarak kaleme aldığı eseri olup vassiyetnamesi hükmündedir (Bayram, 1979:78).

7. Mürşidü'l-Kifayet: Ruhun bekası hakkındadır.

- 8. Yezdân-Şinâhht:** Farsça felsefi bir eserdir.
- 9. Müsâriü'l-Müsâri:** Ahi Evran'ın Konevî'ye yazdığı mektup.
- 10. Medh-i Fakr u Zemm-i Dünyâ:** Suhreverdi El-Maktul'ün (vasiyeti) tercümesi.
- 11. Tercüme-i Elvâhu'l-Îmâdiyye:** Suhreveri El-Maktul'den tercümeler.
- 12. Tercüme-i Nefsü'n-Nâtika:** İbn-i Sinâ'dan yaptığı tercümedir.
- 13. Tercüme-i Kitabü'l Hamsin fi Usûli'd-dîn:** Fahrüddin Râzî'den yaptığı tercümedir.
- 14. Tercüme-i Teveccühü'l-Etemm Nahve'l-Hakk:** Sadreddin Konevî'nin küçük bir risalesinin tercümesidir.
- 15. Tercüme-i Miftâhü'l-gayb:** Sadreddin Konevî'nin küçük bir risalesinin tercümesidir.
- 16. Mektûbât Beyne Sadreddin Konevî:** Kırşehir'den yakın dostu Sadreddin Konevî'ye yazdığı mektuptur.
- 17. Tuhfetü's-Şekûr:** Ahi Evran'ın kayıp eserlerindendir. Taceddin Kâşî için yazmıştır.
- 18. İlmü't-Teşrîh:** Tıbbâ dair bir eseridir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümümüzde araştırmamızın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Amacımız, ahilik teşkilatlarının kadınlar kolu olan Bacıyân-ı Rûm hakkında bilgi edinmek için nicel araştırma yöntemi ile tarih kitaplarından, makalelerden, sempozyum ve dergilerden yararlanılarak, günümüze kadar uzanan Anadolu Kadınlar Teşkilatının (Bacıyân-ı Rûm) faaliyetlerinin neler olduğunu belirlemektir. Geçmişten günümüze kadar uzanan bu teşkilatın doküman incelemesi yöntemiyle araştırması yapılmıştır. Tarih kitaplarından aktarılan bilgi ve belgeler ile gözlemlene yapılarak bu bilgiler ışığında araştırmanın modeli oluşturulmuştur.

3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEM

Ahiliğin kurucusu olan Ahi Evran, bir ilim adamı olmanın yanında ticarete dayalı bir sosyal bütünleşme aracı olarak, bu teşkilatı kurmuştur. Bu teşkilatın günümüze kadar gelmiş olması ve hâlâ günümüzde Ahi Evran'ın bu tekniklerinin yaşatılması insanların ticarete ahlak ve dürüstlük adına çok büyük işler başarmasına vesile olmuştur. İnsanların birer meslek sahibi olmalarını, mesleklerinde çiraklıktan ustalığa nasıl yükselmeleri gerektiğini, mesleklerini icra ederken ahiliğin bütün temel esaslarını (ahlak ve dürüstlük) tüm yönleriyle öğretmiştir.

Elde edilen bu bilgiler ışığında araştırmamızın evreni, ahi teşkilatlarının kollarından olan Anadolu Bacılar Teşkilatının (Bacıyân-ı Rûm) kuruluş amacıdır. Araştırmamızın örnekleme ise, Anadolu Kadınlar Teşkilatının ekonomiye ve kadının sosyal hayattaki konumuna verdiği önemdir.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Yapmış olduğumuz bu araştırmada, istenilen verilerin toplanması amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlardan almış olduğumuz kitap, makale, dergi ve sempozyumlardan yararlanılmıştır. Bu kurumlar Kırşehir Valiliği Kütüphanesi, Kırşehir İl Halk Kütüphanesi, Kırşehir Ahilik Araştırma Merkezi ve Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğidir. Buralardan elde ettiğimiz bilgi ve belgeler tek tek incelenmiş, konumuz hakkında bize bilgi verecek olan konuların taraması yapılarak araştırmamızın verileri elde edilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmanın verileri toplandıktan sonra konumuz ile ilgili olan kısımlar tek tek not alındı. Çeşitli kaynaklardan alınan bu notlar belirli bir program dâhilinde sırasıyla başlıklar halinde incelenerek çalışmamızı oluşturan bölümlere aktarılmaya başlandı.

Elde ettiğimiz farklı kurum ve kuruluşlardaki bu verilerin analizinde ahilik başta olmak üzere ahiliğin insanlar üzerindeki sosyo-kültürel etkilerinin yansımalarını gördük. Ahiliğin kurucu önderi olarak kabul edilen kişi Ahi Evran'dır. Ahilik teşkilatının bir kolu olan Anadolu Bacılar Teşkilatı (Bacıyân-ı Rûm) kurucusu olan Fatma Bacı hakkında araştırmamızdan elde ettiğimiz verilerde, Fatma Bacı hakkında bazı kaynaklarda çok net bilgiler verilmesine rağmen bazı kaynaklarda da tarihin akışına göre olasılık dahilinde bilgilere rastlanmıştır. Anadolu Bacılar Teşkilatı sayesinde kadının toplum için faydaları çok net bir şekilde araştırmamızın bütün kaynaklarında görülmektedir. Fakat kurucusu olan Fatma Bacı hakkında, net bir bilgi olmasa da varsayımlar doğrultusunda bu veriler analiz edilerek çalışmamıza dâhil edilmiştir.

3.5. AHİ TEŞKİLATININ KADINLAR KOLU BACİYÂN-I RÛM

3.5.1. Baciyân-ı Rûm Kurucusu Fatma Bacı

3.5.1.1. Fatma Bacı'nın Hayatı

Fatma Bacı, yani bilinen ismiyle Fatma. “Menakıb-ı Evhau'd-din Kirmanî” isimli kaynakta belirtildiği üzere Kirmanî, bir gün bakırcılar pazarındayken bir tellalın “kötü huylu, akılsız, ağzı bozuk bir cariyeye satmak istiyorum” dediğini işitmiş, kadının bu kötü yönlerine rağmen bu cariyeyi satın almıştır. Fatma'nın bu cariyeden dünyaya geldiği belirtilmiştir (Gültepe, 2008:104).

Fatma'nın 610 (1213) yılı civarında doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. “Velayet-name”de anlatılanlara göre Hacı Bektaş Anadolu'ya geldiği zaman mana âleminden Anadolu erenlerine selam vermiş, bu durum Fatma'ya malum olmuş ve Hacı Bektaş'ın erenler meclisine geldiğini iletmıştır. Fatma Bacı o zamanlar genç bir kızmış ve erenlere sofraya hazırlamaktaymış (Bayram, 1993:40).

640 (1243)'da Moğolların Kayseri'ye girişi sırasında Fatma'nın Kayseri'de ikamet etmekte olduğu ve burada çok sayıda genç kızla birlikte Moğollar tarafından esir edildiği bilinmektedir. Yaklaşık 14 yıla yakın bir süre Moğolların esiri olarak yaşadığı tahmin edilmektedir. Fatma'nın babası, saygı gösterilen bir adam olduğu için Moğolların ona iyi davrandıkları da rivayet edilmektedir (Kırpık, 2018:42).

3.5.1.2. Fatma Bacı'nın Ahi Evran ile Evliliği

Kösedağ yenilgisinden sonra Tokat ve Sivas Moğol ordusuna teslim edilmiştir. Sivas'ı aldıktan sonra Moğollar Kayseri'yi kuşatmaya başlayınca, Kayseri'deki ahiler şehri savunmak istemiştir. O zamanlar şehri, surlar içinde bulunan debbağlar çarşısındaki ahiler korumaktaydı. Moğollar özellikle bu alana yöneldiği için şiddetli çatışmalar bu bölgede yoğunlaşmıştı. Bir kısım ahiler ise Erciyes Dağı eteklerinde Battal Mescidi çevresinde pusular kurmuş ve sur çevresindeki Moğol askerlerine karşı savaşıyorlardı.

Moğollar bu kuşatmayı kazandıktan sonra şehri ele geçirip ahileri kılıçtan geçirmişlerdir. Çok sayıda genç kız ve kadını götürmüşler, şehri yakıp talan etmişlerdir (Ebu'l-Ferec, 1945-1950:542). Debbağlar çarşısındaki tekkeye bitişik ev ve zaviyenin Anadolu ahiliğinin kurucu olarak bilinen esas adı, Şeyh Nasiru'd-din Mahmud olan Ahi Evran'a ait olduğu ve bu evde bulunan kişinin ise Evhau'd-Din Hamid el-Kirmanî'nin kızı Fatma olup, Ahi Evran'ın karısı olduğu belirtilmektedir.

3.5.2. Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı

Anadolu kadınlarının oluşturduğu teşkilatlanmadır. Bu teşkilatlanmanın kurucusu Ahi Evran'ın eşi olan Fatma Hatun, Bacı olarak bilinmektedir. İlk başlarda Ahi Evran'ın Kayseri'deki dericilik atölyelerinde işlemiş olduğu yünlerini değerlendirmek amacıyla bir araya gelerek oluşturmuş olduğu kadınlar birliğidir.

Bu faaliyetler kapsamında teşkilatlanarak, ahiliğin yan kolu olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Türk tarihinde ilk olarak Aşıkpaşazâde'nin (Aşıkpaşaoğlu Tarihi, 1985: 195) XII. yüzyılda Anadolu'da varlığından söz etmiş olduğu Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Kadınlar Birliği) bugüne kadar teşkilatlanmış olan kadınlar kolunun ilk örneğidir.

Bacıyân-ı Rûm teşkilatı konusunda yakın tarihimizde ilk olarak Fuat Köprülü, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili araştırmasında, Orta Çağ Anadolusunda kadınlar tarafından kurulmuş olan bu teşkilatın varlığından söz etmişse de ayrıntılı bilgi vermemiştir (Köprülü: 1972:160).

Söz konusu kuruluş ile ilgili en son ve en geniş manada bilgiyi Prof. Dr. Mikail Bayram'ın araştırmasında bulmamız mümkündür (Fatma Bacı ve Bacıyân-ı Rûm Teşkilâtı, 1994). Hacı Bektâş-ı Velî'nin Menakıbnâme'sinde sıkça rastlanan, “Fatma Bacı, Fatma Ana, Kadıncık veya Kadıncık Ana” da Bacıyân-ı Rûm teşkilatının kurucusu olan “Fatma Bacı” olmalıdır.

Fatma Bacı ve Bacıyân-ı Rûm teşkilatı konusunda mevcut kaynakların sınırlı olmasından dolayı konu ile ilgili birçok soruya cevap verme konusunda sıkıntı çekilmektedir. Büyük Hun Devleti'nden beri Türk boy ve budunlarının sosyal yapısı ve haliyle de hayat tarzı Anadolu'daki Bacıyân-ı Rûm teşkilatı konusunda bize ipucu vermiştir (Cebecioğlu, 1991:651).

Zira aile sosyologlarının tanımı ile Türk sosyal yapısının en küçük organizasyonu olan “küçük aile veya çekirdek aile” tipini en güzel biçimde temsil etmektedir. Bu aile tipi, baba-ana ve çocuklardan oluşur ve aile içinde herkesin görev ve sorumlulukları söz konusudur. Türk toplum yapısında aileler birliği için “oymak uruğ” bugünkü tabiri ile kabile veya aşiret denilmektedir. Oymak veya aile birliğinin boy, boylar birliği de “budun” ve nihayet boy ve budunları içine alan “millet” gerçeği söz konusudur. Küçük aile tipinde Türk kadını eşinin yanında ve onunla birlikte hayatın bütün meşakkatlerini göğüslediği gibi kız evladı da aile içindeki fonksiyonu bakımından oğullardan farklı değildir.

Türk kadını çadır veya evin sınırları içinde kalmamış, kız çocukları da erkek çocuklarının yaptığı hemen bütün işlerin içinde yetişmiştir. Böyle olunca Türk toplumunda kızlar da; ata binmede, ok atmada, kılıç kullanmada ve her türlü yarışlarda erkekler ile başa baş gitmişlerdi.

Türklerin zaman içinde gelişen hadiseler ve özellikle de yerleşik hayata geçişe bağlı olarak genelde şehir merkezlerinde, “avlu tipi” yerleşim mekânları içinde “geniş aile” tipine geçmelerine bağlı olarak kadın avlu veya evin sınırları dâhilinde hayatını sürdürmüş bu değişime bağlı olarak da, kadınlar ve kızların görev ve sorumlulukları da farklılaşmıştır. Merkezî Asya’daki değişmelere ve ortaya çıkan hadiselerle bağlı olarak başlamış olan göçler sürecinde, bilhassa yeni yurtların kurulması, coğrafyaların Türk kavimlerine açılması sürecinde (Anadolu’nun fethi, vatanlaştırılması) toplum hayatında Türk kadınının tekrar ön plana çıktığına ve tarihî fonksiyonunu icra ettiğine dair en güzel örneklerden birisi olarak da Anadolu Bacılar hareketi gösterilebilir (Bayram, 1998: 24).

Anadolu’nun fethi sürecinde faaliyetleri ile dikkatleri üzerine çekmiş olan bu kadın örgütünün asıl büyük ve önemli faaliyeti hiç şüphesiz Anadolu’daki Moğol işgali döneminde görülmektedir. Moğol işgali karşısında Selçuklu devlet adamlarının göstermiş oldukları teslimiyetçi davranışa karşı çıkan ve Moğol işgalinin Ankara-Konya ve Samsun çizgisinin batı sınırında kalmasını sağlayanlar da Türkmenler olmuştur.

Bu yüzden Anadolu’daki Moğolların işgali sürecinde Türkmen erkekleri yanında kadınları da aynı manada mücadele vermişlerdir. İşte bu süreçte Anadolu Bacıları ciddi manada gündeme gelmişler, sadece savaşlardaki rolleri ile değil toplum hayatının bütün kesimlerinde varlıklarını hissettirmişlerdir. Bize göre bu hareketin öncülerinden birisi ve belki de en önemlisi Anadolu Bacılar hareketidir.

Anadolu Bacılar Teşkilatı, Anadolu’nun ekonomik hayatı üzerinde de tıpkı ahi teşkilatları gibi etkili olmuşlardır. Böylece Moğol işgaline karşı fiilen direnmiş yani mücadele etmiş olan Türk kadınları, ahi yapılanması örneğinde olduğu gibi söz konusu teşkilatın oluşmasını sağlamış ve buna bağlı olarak da çalışkan-üretken gerektiğinde savaşan konumda olmuşlardır. Türk kadınının vatan müdafaasında üstlenmiş olduğu görevi millî mücadele sürecinde de görmekteyiz (Bayram, 1998: 25).

Anadolu Bacılarının faaliyet alanları arasında ilk sırayı el sanatları almıştır. Bu dönemde; örgücülük ve dokumacılık dışında, boyacılık (iplerin boyanması), çadırcılık, oya, dantel, nakış türleri vb. hizmetler bu teşkilatın öncülüğünde büyük ilerleme

kaydetmiştir. Elimizdeki mevcut bilgilerin ışığında; ilk olarak Kayseri'nin Külahduzlar Mahallesi'nde bu örgütün kurucusu olarak bilinen Fatma Bacı'nın dericilerin işledikleri derilerden çıkan yünleri değerlendirmesi (halı-kilim ve dokuma işleri) ile başlayan bu hareket önce İç Anadolu Bölgesi'nde teşkilatlanmış ve Moğol işgali döneminde hemen bütün Batı Anadolu'ya yayılmıştır. Böylece Orta Asya coğrafyasında Türk kadınlarına mahsus olarak gelişmiş olan sanat kollarının (çadircılık, keçecilik, boyacılık, halı-kilimcilik, her türlü dokuma ve örgücülük, nakışçılık ile her türlü kumaş dokuma vb.) ortaya çıktığını görmekteyiz (Parmaksızoğlu, 2000: 6).

Bu sanat kolları aynı zamanda Türk zevk ve renk anlayışını temsil etmişlerdir. Bu güzellik ve özelliklerin de (Orta Asya Türk sanatının) Anadolu'ya taşınması, yaşanması ve geliştirilmesinde de söz konusu teşkilatın etkisi bilinmektedir. Anadolu Bacılarının bir diğer özelliği de ahi teşkilatlarının mekânı olan tekke-zaviyelerde konaklayan misafirlerin yemek ve temizlik işleri ile meşgul olmalarıdır. Seyyah İbn-i Batuta, Seyahatnamesi'nde Anadolu Bacılarının bu hizmetlerine yer vermiştir (Parmaksızoğlu, 2000: 7).

Anadolu Bacılarının üstlenmiş olduğu bir diğer görev de yurtlarını, obalarını gerektiğinde kocaları ile birlikte düşmana karşı savunmalarıdır. Çağdaş kaynaklar, Türk kadınlarının böyle durumlarda zırh giydiklerine, ok attıklarına ve at üstünde kahramanca savaştıklarına dair kıymetli bilgiler vermektedir (Cebecioğlu, 1991:654). Anadolu Bacılarının tıpkı İskit Türk kadını Amazonlar gibi örgütlü olarak vatan savunmasında yer aldıklarına dair çalışmalar da kaleme alınmıştır (Gültepe, 2008). Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız; (Necati Gültepe, Türk Kadın Tarihine Giriş Amazonlardan Bacıyân-ı Rûm'a, İstanbul, 2008).

Ahilerin iş ve hizmet kolundaki faaliyetlerinin manevi kaynağı nasıl tasavvuf ise Anadolu Bacıları da manevi ve ahlaki açısından aynı özelliği temsil etmişlerdir. Şayet bu teşkilatın kadın kolu görüşünden hareket edecek olursak, ahilikteki işleyişin Bacılar Teşkilatında da aynen mevcut olduğu söylenebilir. Fatma Bacı'nın babası Şeyh Evhau'd-Din Hamid el Kirmanî iş ve meslek konusunda; "Bir usta mesleğini o mesleğin üstadından öğrenmemişse yani intisabı yoksa meydana getirmiş olduğu eserde siyaset ve haysiyet olmaz" ifadesini kullanmaktadır (Bayram, 1994: 84).

Bu teşkilat içinde kadınların erkeklerle birlikte ayin ve sohbetlere katılmaları da ciddi manada tartışma ve tenkitlere maruz kalmıştır. Yerli gayrimüslim kadınların İslam dinini tanıma ve bilahare Müslüman olmaları konusunda da Anadolu Bacıları önemli bir

rol üstlenmişler, bu yöndeki faaliyetleri ile de adeta Anadolu’da Ahmet Yesevî’nin yol evlatlarına bu yönde yardımcı olmuşlardır. Anadolu’da Selçuklular döneminde bu tür faaliyetleri ile Anadolu’daki Moğol-İlhanlı işgaline karşı yerleşik Türk halkının işgalcilere boyun eğmesi karşısında Türkmenlerin bu işgale karşı ciddi manada mücadele etmeleri ve sonunda Batı Anadolu’da yoğunlaşmaları gibi Anadolu Bacıları da aynı şekilde Moğol işgaline karşı görevlerini yerine getirmişlerdir (Erdem ve Yiğit, 2009:14).

Anadolu Selçukluları ve takiben de Osmanlı Devlet hayatında gördüğümüz ahi teşkilatı ile hemen aynı yol ve yönetime sahip olan Bacıyân-ı Rûm teşkilatının ilk örneklerini Merkezî Asya’daki “atlı-göçebe” Türk unsurlarının İslamiyet ile tanışması ve bu din ile şereflenmeleri konusunda Ahmet Yesevî ve Yesevîlik anlayışında görmekteyiz.

Zira Türkistan coğrafyasında, İslam dininin Merkezî Asya coğrafyasında yayılması, yaşanması ve hatta bugünlere taşınması, tasavvuf hareketinin öncüsü bu anlayış ve hareket ile izah edilebilir. Zira kişiöğlunun Yesevî dergâhında mürit olabilmesi için bir meslek mensubu olması gerekiyordu. Bu insanlar Yunus misali ham gelir ve zaman içinde olgunlaşır, pişer ve izin ile “uc” olarak tanımlanan bir yöre için görevlendirilirlerdi. Bu görevin mensupları için de “Ahmet Yesevî Yol Evladı” ifadesi kullanılırdı (Ahmed-i Yesevî, 1983: 27).

Merkezî Asya, Kafkasya, Anadolu ve hatta Balkanlar coğrafyasındaki manevi makamların sahipleri böyle bir anlayış ve düşüncenin temsilcileri olup ortak paydaları “Ahmet Yesevi Yol Evladı” olmalarıdır. Konuya bu pencereden baktığımız zaman; Seyyid Burhaneddin, Mevlânâ, Hacı Bektâş-ı Velî, Somuncu Baba, Hacı Bayram Velî, Şeyh Edebali vb. böyle bir görevi ifa etmişlerdir. Zira Yesevî’nin yol evlatlarının her birinin bir mesleği olup “uc” olarak tanımlanan mekânlarda kurmuş oldukları tekke ve zaviyelerde birinci görevleri mesleklerini dosdoğru icra etmek ve inançlarını da inançlarının gereği tertemiz yaşamaktır. Bu ulu kişiler, dürüst iş anlayışları ve inançları ile gayrimüslimler için adeta bir çekim merkezi olmuşlardır.

Anadolu Bacılarının Anadolu’daki faaliyetleri dikkatlice incelendiğinde, Türkistan coğrafyasındaki Türk kadınlarının hayat tarzının devamı niteliğini taşıdığı hemen fark edilmektedir. Tarihî süreçte, ruh ve mana zenginliğinin temsilcisi konumundaki Yesevî geleneğinin takipçileri olan “yol evladı geleneği” yerine “bel evladı geleneği”nin öne çıkmasıyla birlikte ilk değişim süreci başlamıştır. Bu yüzden ahilik ve Anadolu Bacıları ve

benzeri kuruluşlar kendi tarihî zemininde ele alınmalı, uğramış olduğu değişimler ile katetmiş olduğu gelişmeler ortaya koyulmalıdır (Bayram, 1981: 465).

3.5.3. Ahilik ve Bacıyân-ı Rûm Teşkilatının Kuruluşu

Türkler Anadolu'yu fethettikten sonra Anadolu'da çeşitli kültürler içinde faaliyet göstermişlerdir. Bunun örneklerini Selçuklular zamanından kalma tarihî yapılarla görmekteyiz. Bu yapıların çoğu; cami, tekke, medrese, kervansaray hamam, türbe ve hanlardır. Bu şekilde Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanmıştır. Bu devirde kurulan ahi teşkilatı kadınlar kolu olan Bacıyân-ı Rûm; sosyal, kültürel, ticari ve hatta siyasi kuruluşların ilkinde yer alır (Birdoğan, 1995:30).

Ahilik teşkilatının bir kolu olarak kadınlar kolu kadınları temsilen kurulmuştur. Ahi Evran 32 çeşit esnaf ve sanatkâr zümresinin lideridir. Ahi Evran'ın asıl adı Nasiru'd-din Mahmud, babasının adı Ahmet'tir. Ahi Evran onun menkıbevi adı olup, bu adıyla ünlenmiştir. 1171 yılında, Azerbaycan'ın Hoy kasabasında dünyaya gelmiş, Horasan ve Maverâünnehir'de tahsilini tamamlamıştır.

Bir süre Bağdat'ta bulunan Ahi Evran 602 yılında Anadolu'ya gelmiş ve Kayseri'de ikamet etmeye başlamıştır. O dönemde tahtta bulunan Selçuklu sultanı I. Gıyâsu'd-Din Keyhüsrev vardı. Bu dönemde, fikirleri sayesinde Selçuklu sultanı Ahi Evran'ı himayesine almış onun fikirlerini benimseyerek ahilik teşkilatının kurulmasını hızlandırmıştır. Böylece sosyo-ekonomik, kültürel ve sosyal şartlar, teşkilatın kısa zamanda güçlenerek gelişmesine yardımcı olmuştur.

Şeyh Evhadu'd-Din Kirmanî'nin kaleminden alınan bilgiye göre; Kayseri'de bir dericiler çarşısı, bunun bitişiğinde külahduzlar çarşısı bulunuyordu. Bu iki çarşı arasında bulunan cami ve zaviyeye bitişik olan evde Şeyh Evhadu'd-Din'in kızı Fatma Hatun, yani Ahi Evran'ın eşi ikamet ediyordu (Hacıgökmen, 2005: 185).

Kayseri'de kurulan bu sanayi sitesinde hanımlara ait el sanatları ile ilgili iş yerleri de bulunmaktadır. Bacı teşkilatı, yani kadınlar kolu teşkilatı Bacıyân-ı Rûm ilk olarak burada yani Kayseri'de kurulmuştur. Burada kurulduktan sonra zamanla Anadolu'nun diğer şehirlerine, kasabalarına ve köylerine kadar yayılmaya başlamıştır (Döğüş, 2015:144).

3.5.4. Bacıyân-ı Rûm Teşkilatının Kuruluş Ortamı

Çok büyük bir mahalle olacak şekilde büyük deri atölyelerine sahip çarşıda, deriler debbağlanırken, bu derilerin yünleri yan ürün olarak ortaya çıkmıştır. Bu yünlerin zayı edilmemesi ve değerlendirilerek yeniden bir ürün olmaları sonucuna varılmıştır. Ahi Evran buna bir çözüm bulmaya karar vererek Türkmen kız ve kadınları da organize ederek tıpkı çeşitli sanat kollarına mensup erkeklerin kurduğu teşkilat olan Ahiyân-ı Rûm'da olduğu gibi, kadın el sanatlarını icra eden kadınlar arasında bir sanat organizasyonu olan bacılığı da ortaya çıkarmıştır. Teşkilat daha sonra Anadolu'nun diğer şehirlerine yayılmaya başlamıştır. Ancak ne ölçüde yayıldığı bilinmemektedir. Ahi Evran'ın Konya ve Kırşehir'e yerleşmesiyle bu faaliyetlerin buralarda da yürütülmeye başladığı anlaşılmaktadır. Nitekim Anadolu'da özellikle Selçuklular zamanında Türkmen kadınların erkeklerle yan yana iş hayatlarını sürdürdükleri görülmektedir (Turan, 2003:144).

Anadolu Selçukluları zamanında Ahi Teşkilatının kurulmasını zaruri kılan sebeplerden biri de Türkmen halkın göçebelikten yerleşik hayata geçişinin yarattığı durumdur. Göçebelikten yerleşik hayata geçişin bugün de geçerliliğini koruyan ilk ve en önemli şartı şüphesiz yerleşim yerinde (şehirlerde) iş sahibi olmaktır. O günün toplumunda Ahi Teşkilatı Türkmen halkın şehir hayatına geçişini sağlamaktaydı (Çetin, 1981:186).

Türkmen hatunlar da bu geçişi Bacı Teşkilatı içinde ve ahilerle birlikte sürdürmüşlerdir. O halde Bacı Teşkilatı, Türkmen genç kız ve hanımların şehirlerde iş hayatına girmelerinin tabii sonucu olarak kurulmuştur. Bunun planlayıcısı da Ahi Evran ve hocası Şeyh Evhadü'd-Din Kirmanî olmuştur. Bu yüzden de Ahi ve Bacı Teşkilatı önce şehirlerde (Kayseri, Konya, Kırşehir gibi) kurulmuştur. Bazı siyasi baskı ve zorlamalardan sonra bu iki kuruluş köylere yayılmıştır.

Burada verilen örneklerde görüldüğü gibi ahilerin birçok hizmet alanlarında kadınlara ihtiyaç duymaları ve kadınların da belli başlı hizmet sektöründe bulunmaları zarureti doğmuş ve böylece Bacı Teşkilatı, Bacıyân-ı Rûm kurulmuştur (Bayram, 2008: 88).

3.5.5. Bacıyân-ı Rûm Neden Kayseri'de Kuruldu?

Türklerin Anadolu'ya gelmelerinden sonra yani Malazgirt Zaferi'nden sonra Danişment Oğulları Devleti Kayseri'yi XI. yüzyıl sonlarında fethetti. Kayseri, 1160 yılına kadar Danişment Oğulları'nda kaldı. 1160'tan sonra II. Kılıç Arslan Kayseri'yi Danişment

Oğulları'nın elinden almıştır. Böylece Kayseri Anadolu Selçuklu Devleti'nin himayesi altına girmiştir.

Bir süre sonra Selçuklu Devleti'ne baş şehirlik yapmıştır. Kayseri o dönemlerde her iki devlet zamanında da Anadolu'nun en önemli sanat ve ticaret merkezi konumundaydı. Bu zamana kadar hatta günümüzde dahi bunun örneklerini tarihi eserleri ile görmekteyiz. Devrin ünlü tıp, astronomi ve dil bilginlerinden olan Tiflisli Hubeyş b. İbrahim, Kayseri'de yaşamış ve II. Kılıç Arslan'a bazı eserler sunmuştur (İslam Ansiklopedisi, 1942:246).

Selçuklular devrinde Anadolu'daki yol şebekesi göz önünde bulundurulursa, Kayseri'nin her bakımdan çok önemli bir mevkide olduğu görülmektedir. Anadolu'nun ortasında bulunması sebebiyle doğudan batıya, kuzeyden güneye uzanan yollar Kayseri'den geçmekteydi. Bu durum Kayseri'nin büyük bir ticaret merkezi olmasını sağladığı gibi kültürel münasebetler bakımından da çok hareketli bir yöre olmasına vesile olmuştur.

O devirde sadece Anadolu'da değil dünyaca meşhur olan “Yabanlu Pazarı” diye bilinen milletlerarası pazar yeri de Kayseri yakınlarında Pazarören'de bulunuyordu. Bu pazar, (Yabanlu Pazarı için bakınız: Faruk Sümer “Yabanlu Pazarı”) senenin belirli bir zamanında kurulur ve belli bir süre devam ederdi. Bizans, Kırım, Suriye ve İran'dan tacirler buraya gelir, alım ve satım yapıları (Sümer, 1985:11).

Yabancıların, yani Anadolu dışından gelen insanların bulunduğu bir pazar yeri olduğu için “Yabanlu Pazarı” diye anılmıştır. XIII. asrın birçok yerli ve yabancı yazarları, öneminden dolayı ve çok meşhur olduğu için bu pazar yeri hakkında bilgi vermişlerdir. Bugün dahi İran'da çok geniş ve çeşitli olan pazar yerlerine “Kayseriye” denmektedir. Mardin'de “Kayseriye” adını taşıyan çarşı hâlâ varlığını devam ettirmektedir.

İşte Anadolu Selçukluları devrinde Kayseri'nin haiz olduğu coğrafi, ticari ve ilmî önemden dolayı, bu devrin en dikkat çekici sosyal, kültürel, sınai ve iktisadi kuruluşu olan Ahi Teşkilatı ve bu teşkilatın genç kızlar kolu olan “Bacıyân-ı Rûm” (Anadolu Bacıları Teşkilatı) XIII. asrın başlarında ilk defa burada kurulmuş ve buradan Anadolu'nun diğer kasaba ve şehirlerine yayılmıştır (Gültepe, 2008: 241).

3.5.6. Bacıyân-ı Rum, Ahilik ve Bazı Siyasi Olayları

Ahiliğin bütün Anadolu'ya yayılmasına hizmet eden Sultan I. Alâü'd-Din Keykubad, oğlu II. Gıyasu'd-Din Keyhüsrev tarafından öldürüldü. Bu yüzden ahi ve Türkmenler bu sultana karşı direnişe geçtiler. Sultan da iktidarına karşı oldukları ve

kendisini devirmeyi planlayan veziri Sa'du'd-Din Köpek ile iş birliği içinde oldukları gerekçesi ile pek çok ahi ve Türkmeni öldürttü ve bazı ileri gelenleri de tutuklattı. Ahi Evran da 5 sene müddetle 637-642 (1240-1245) tutuklandı (Bayram, 1979:69).

Bu durumdan, Sultan'ın zihniyet bakımından ahilere kaşı bir tavır takındığı, Mevlânâ ve çevresindekilere yakınlaştığı ve onları himaye ettiği anlaşılmaktadır. Sultan'ın zaafından ve kötü yönetiminden yararlanan Moğollar tam bu sırada Anadolu'ya girdiler. Sultan'ın ordusu, Köseadağ'da Moğol ordusu karşısında ağır bir yenilgiye uğradı.

Tokat ve Sivas'ı savaş yapmadan alan Moğollar, Kayseri'de karşılarında ahileri buldular. Ahiler on beş gün kahramanca şehri Moğol ordusuna karşı savundular. Savaş sırasında en şiddetli çarpışmalar debbağlar çarşısı tarafındaki surlar önünde oluyordu. Battal Mescidi civarında pusu kuran ahiler, surlar dışındaki Moğol ordusuna ani baskınlar düzenliyorlardı. Moğol ordusu ağır kayıplar veriyordu. İbn-i Bibi, Moğol Ordusu Komutanı Baycu Noyan'ın muhasarayı kaldıracağı bir sırada hain çıkan Selçukluların Kayseri Subaşı Ermeni asıllı (mühtedi) Hacokoğlu Hüsamü'd-Din'in Baycu ile gizlice anlaşarak Moğolların atık su yolundan şehre girmelerini sağladığını yazmaktadır (Kemaloğlu, 2011:145).

Moğollar Kayseri'yi zapt edince münhasıran ahiler ve bacılara ait iş yerlerini, lüks evleri yağmalayıp, yakıp yıkmışlardır. İşte ahi ve bacılara ait sanayi sitesi de bu sırada yağmalanıp ateşe verilmiştir. Ebu'l-Ferec'in haber verdiği, öldürülen ve esir edilen binlerce genç erkek, genç kız ve kadın da ahi ve bacı teşkilatının üyeleri olmalıdır.

Çünkü Moğollara karşı şehri savunan ve Moğollara ağır kayıplar verdirenler ahiler ve bacılardı. İbn-i Bibi, açıkça Kayseri'de ahilerin Moğol ordusuna karşı direnişe geçtiklerini ve şehri savunmaya karar verdiklerini yazmaktadır. Bu ağır ve acı mağlubiyetten sonra Kayseri'deki ahi ve bacıların topyekûn imha edildikleri ve teşkilatlarının dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Büyük devlet adamı Celalettin Karatay saltanat naipliğine getirilince Moğollarla anlaşma yapıldı.

Bundan sonraki 10 senelik zamanda Ahi Teşkilatının yeniden organizesine çalışıldı. Bu dönemde Kırşehir'e yerleşen Ahi Evran burada yine ahilerin lideri olarak faaliyetlerini sürdürüyordu. Karatay'ın ölümünden sonra II. İzzü'd-Din Keykavus ile kardeşi IV. Rüknu'd-Din Kılıç Arslan taht mücadelesine tutuştular. Bu olaylar üzerine Moğollar ikinci defa Anadolu'ya girdiler (Erdem ve Yiğit, 2010: 73).

Aksaray, Sultan Hanı mevkiinde ahi ve Türkmenlerden oluşan II. İzzü'd-Din Keykavus'un ordusu ağır bir yenilgiye uğradı. Vezir Kadı İzzü'd-Din ve 14 Selçuklu emiri Baycu Noyan tarafından idam edildiler. Baycu Noyan başşehir Konya'ya girdi. Ülkenin her tarafında ahiler, yeniden Moğollara karşı direnişe geçtiler. Sonunda Moğolların desteklediği IV. Kılıç Arslan Selçuklu tahtına oturdu. II. İzzü'd-Din ise, Anadolu'yu terk etmek zorunda kaldı. Bu yeni sultan zamanında, Moğolların emrinde Pervane Süleyman, Sahib Ata Fahrü'd-Din Ali ve Vezir Tacü'd-Din Mu'tez üçlüsü ülkeyi yönetiyorlardı (Şeker, 2006:176).

Bu yeni yönetim, bir ferman çıkartarak bütün ülkede ahilerin elinde bulunan iş yerlerinin, medrese ve zaviyelerin ellerinden alınıp Mevlânâ'ya ve Mevlânâ'ya yakın olan kişilere ve Kalenderi dervişlere verilmesine karar aldı ve uygulamaya geçildi (Galip, 2000:61).

Ahmed Eflâkî'nin "Menakibu'l-Ârifin"inde devletin bu uygulamaları ile ilgili olarak pek çok anekdot bulunmaktadır. Mevlânâ da devlet adamlarına yazdığı birçok mektubunda, ahi ve Türkmenlerden alınan hankâh, medrese gibi müesseselerin mürit ve dostlarından birilerine verilmesini öğütlemektedir. Ahi Evran da bu uygulamalar sırasında kaleme aldığı anlaşılan ve bir "Vasiyet-name" olan "Agaz u Encam" adlı risalesinde şöyle demektedir: Bu zamanın yöneticileri, kişilerin mallarına el koymaktadır. Şeriatın hükümleri büyük ölçüde ortadan kalktı. İslam'dan sadece bir ad kaldı.

İşte bu uygulamalar sırasında Kırşehir'de Ahi Evran ve yakınları direnişe geçtiler. Mevlânâ'nın müridi Nuru'd-Din Caca Kırşehir'deki bu isyanı bastırmaya memur edildi. Cacaoğlu Nuru'd-Din, Kırşehir'deki bu isyanı bastırdı ve burada bulunan ahileri kılıçtan geçirdi. Ahi Evran ve babası ile arası açık olan Mevlânâ'nın oğlu Alâu'd-Din Çelebi de burada şehit düştüler. Bu sırada Ahi Evran 90 küsur yaşında idi (Demir, 2003: 358).

İktidar, uygulamalarını sürdürmeye devam etti. Aksaray, Ankara, Çankırı, Denizli, Karaman ve uc bölgelerde de Kırşehir'dekine benzer ayaklanmalar ve iktidarın uygulamalarına karşı direniş hareketi baş gösterdi.

Pervane Muinü'd-Din Süleyman, Sahib Ata, Fahru'd-Din Ali ve Vezir Tacu'd-Din Mu'tez, Moğolların emir ve desteği ile ülke çapında ahilerle daha geniş bir ifade ile Türkmenlerle mücadeleye devam ettiler. Kayseri, Konya, Kırşehir'den sonra Ankara, Çankırı, Sivas, Tokat ve Aksaray'da da ahi ve Türkmen isyanları bastırıldı ve buradaki

ahilere ait iş yeri, hankâh ve medreseler müsadere edilerek Mevlânâ ve yakınlarına verildi. Ancak Mevlânâ'ya bağlanmayı kabullenen ahilere dokunulmadı.

Vakıa ahilerin Mevlânâ'ya veya haleflerine intisaba zorlandıkları, bazılarının bunu kabul etmek zorunda kaldıkları, kabul etmeyen ahilerden birçoklarının öldürüldüğü veya bulunduğu beldeden kovulduklarına dair kaynaklarda geniş malumat vardır (Koca, 1998:14).

İşte devletin bu uygulamaları üzerine Orta Anadolu'dan pek çok ahi ve Türkmenlerin uc bölgelere göçtüklerini biliyoruz. Ahilerin kız ve hanımları olan bacılar da ahilerle birlikte uc bölgelere göçmüşler ve bu bölgelerde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Bir uc beyliği olan Osmanlı Beyliği'nin kuruluş ve gelişmesinde ahi ve bacıların da büyük hizmetleri bulunduğu bilinmektedir. Bu siyasi ortamda bir kısım ahi ve bacının Moğol zulmü ve devlet baskısının ulaşamadığı ücra köylere sığındıkları ve buralarda faaliyetlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır (Müsameretül'l-ahbar, s. 75).

3.5.7. Bacıyân-ı Rûm'un Kuruluş Zemini

Ahi birliklerinin Kayseri'de kurulmasında pek çok neden bulunmaktadır. Selçuklular zamanından beri Kayseri, bulunduğu coğrafya ile dönemin en önemli şehirleri arasında önde gelmekteydi. Bunun nedeni ise coğrafi bakımdan ve bulunduğu konumdan dolayı ticari, sınai, sosyal ve kültürel olarak diğer bölgelerin ana merkezinde olmasıydı (Güçlü ve Şanal, 2007:379).

Ahi ve bacı teşkilatı, Selçuklu Sultanı I. Gıyasettin Keyhüsrev'in ikinci saltanatı yıllarında Selçuklu Devleti'ni yeniden yapılandırma çalışmalarının bir parçası olarak devletin destek ve himayesinde kuruldu. I. Gıyasettin Keyhüsrev ahilik ve birlikleri için Kayseri'de sanayi merkezi kurduştur.

Ahi birlikleri, XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşmaya başlayarak bütün Anadolu'ya yayıldılar. Böylece I. Alaeddin Keykubad zamanında Anadolu'da çok geniş kitlelere ulaşarak Anadolu'daki devlet yapılanmalarında görevler almaya başlamışlardır. Özellikle belediyeçilik ve emniyet birimlerinde görev almışlardır (Durak ve Yücel, 2010:151).

Ahi Evran Kayseri'ye geldiği zaman, burada çeşitli ırk ve çeşitli halkların meydana getirmiş olduğu bir toplulukla karşılaştı. Burada yaşayan Ermeni, Rum, Hristiyan ve Türkmenlerden oluşan bir topluluk vardı. Ermeni ve Rum kesimi daha fazla ağırlıktaydı.

Ahi Evran Kayseri’de ticaret ve sanatın kendi kültürleriyle beraber gelişmesini ve yaygınlaşmasını amaçlayarak, kendi ahi birliklerinin kurulmasına vesile olmuştur. Burada yaşayan diğer grupların sanayi ve ticarete çok önde olduğunu da görmüştür.

Müslüman esnafların diğer Ermeni ve Rum esnaflarıyla daha çok rekabet edebilmeleri için ahi birliklerini kurmuştur. Müslüman esnafların bir meslek sahibi olmaları ve rekabet edebilmeleri için birlik ve beraberlik içinde ahi birliklerinde eğitilmesi gerektiklerini düşünerek faaliyetlerine başlamıştır. Onları meslekte ve ticarete tutunabilmeleri için bir çatı altında toplayarak eğitilmelerini sağladı (Ecer, 2001: 11).

Ahi Evran böyle bir topluluk içinde kadınların da erkeklerden ayrı olmadığını düşünerek genç kızların ve kadınların da eğitilmelerini sağladı.

Fatma Bacı’yı harekete geçiren gerek babası Şeyh Kirmanî’nin gerekse eşi Ahi Evran’ın kızların ve kadınların eğitimi konusundaki yaklaşımlarıydı. Şeyh Kirmanî her iki kızına da düzenli ilim tahsili yaptırmış, el sanatları öğrenmelerine de özel gayret sarf etmişti. Talebesi ve Fatma Bacı’nın eşi Ahi Evran’ın da aynı yolu takip ettiği görülmektedir (Gültepe, 2008: 352).

Ahi Evran, Kayseri’de, debbağların piri ve 32 çeşit esnaf ve sanatkârlar zümresinin lideri olarak bilinmektedir. Kayseri’de büyük bir sanayi sitesi içinde dericilik faaliyetleri ile uğraşmıştır. Bu derilerin artık yünlerini değerlendirmek için birtakım çözümler aramış ve nihayetinde bu atık yünlerin nasıl değerlendirileceğine dair bir yol bulmuştur.

Aralarında genç kızların ve kadınların da bulunduğu bir topluluk kurarak bu artık yünlerin işlenmesine vesile olmuştur. Artık yünlerden halı ve kilim dokunmuş bununla beraber çeşitli giysiler de üretilmiştir. Bununla beraber eğitimler görerek faaliyetlerini devam ettirmeye başlamışlardır.

Anadolu Bacılar Teşkilatı (Bacıyân-ı Rûm) ahilik teşkilatının ilk kadınlar kolu olarak Kayseri’de kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Zamanla bu faaliyetleri, Anadolu’da Ankara, Kırşehir ve Konya’ya kadar uzanarak, şehirlerden ayrı, köylere ve kasabalara kadar yayılmıştır (Kurtulmuş, 2011:41).

Anadolu Bacılar Teşkilatının diğer faaliyetlerinden biri de bulunduğu yerlerdeki zaviyelerde misafir barındırma ve misafir ağırlamadaki hizmetleriydi. Anadolu’nun hızla Türkleşmesiyle beraber Anadolu’ya göç eden insanlar vardı.

Bu göçlerle beraber Anadolu'nun İslamlaşması hız kazanmaya başlamıştır. İnsanlar barınma ve yer edinme sorunları ile karşı karşıya kalmışlardır. İşte burada, Anadolu Kadınlar Teşkilatı bu göçlerde yaşanan barınma ve konaklama ihtiyaçlarına da cevap vermişlerdir.

Göçlerle gelen insanların ahi tekke ve zaviyelerinde konaklamalarını sağlamış yeme içme gibi ihtiyaçlarını da gidermişlerdir. Aynı zamanda bacılar birliği bu insanların ibadetlerinde de önemli bir yere sahiptir (Gökbil, 2019:40).

3.5.8. Bacıyân-ı Rûm'un Faaliyetleri

Geleneksel el sanatlarımız Türk kadınları sayesinde tarihten günümüze kadar kaliteli, çeşitli ve yüksek değerlere sahiptir. Günümüz teknolojisinin hızla büyümesi, geleneksel el sanatlarımızın gerilemesine neden olmuş hatta bazı mesleklerin yok olmasına sebep olmuştur. Teknolojinin henüz uğramadığı bazı yörelerimizde geleneksel yöntemlerle bu el sanatlarının devam ettiği görülmektedir.

Kadın Türk el sanatlarımıza baktığımızda çok çeşitlilik arz ettiğini görmekteyiz. Bunlar günümüze kadar gelen boyacılık, oya ve dantel, dokuma, örgü, nakış, halı ve kilim dokumacılığıdır. Bunların yanında çeşitli kumaşlardan elde edilen kadın giysileri yer almaktadır.

Bu kadın el sanatlarımız, asırlar öncesinden analarımızdan kızlarına geçerek günümüze kadar ulaşmıştır. Anadolu Selçuklular zamanında da bu sanat kollarında çalışan ve maddi olarak gelir elde edenler bu el sanatlarını icra eden bacılardır. Burada, Anadolu bacılarının hangi sanat dalları ile meşgul olduklarından bahsedilmiştir (Varinli ve Akgül, 2012:75).

3.5.8.1. Sanatsal Faaliyetleri

Bacılar birliği, sanatsal faaliyetlerini hep bir gelenek olarak devam ettirmişlerdir. Ahilikte olduğu gibi bacılar da sanatsal faaliyetlerini ileriki nesillere kadar devam ettirmiştir.

Tasavvufî eğitimde bir şeyhe intisap etmeden irşadın mümkün olmayacağı gibi ahilik ve bacılık mesleğinde de bir üstattan el almadan veya bir üstadın rehberliği olmadan bir sanata sahip olmak caiz görülmemiştir. Fatma Bacı'nın babası Şeyh Evhau'd-Din Kirmanî'nin Malatya'daki Halifesi Şeyh Fahru'd-Din Hasan, Malatya'da da bir zaviye yaptırmış, zaviyeye su temin etmek için de bir kuyu inşa ettirmiştir.

Sanatsal faaliyetleri yerine getirebilmek için bu mesleklerde eğitim almadan ya da bir ustanın önderliğinde çalışmadan herhangi bir sanat dalında ustalığa yükselmek mümkün değildi (Soysal, 2010:83).

Böylece sadece eğitim ve öğretim değil bununla beraber sanatkâr yetiştirmek de hedeflenmiştir. Topluma kaliteli hizmet üretmenin önemini bu eğitim ocaklarında öğreniyorlardı. Bacılar, ahilikte olduğu gibi, sanat erbabı öğrencileri sırasıyla yamak, çırak ve kalfalık düzeyine göre yetiştiriliyorlardı. Çıraklıktan kalfalığa yükselen birisi şeyh denilen kişi tarafından terfi ettiriliyordu.

Bacıların iş yerlerinde bir şeyh bulunurdu. Hiyerarşik olarak aralarında çırak, kalfa, yamak gibi büyü bir bağlılık vardı. Bu iş yerlerinde çalışan bacılara da ahlaki ve dinî bilgiler öğretilir ve bu bilgiler ışığında dinlerine çok büyük önem verirlerdi.

Bu konu ile ilgili olarak “Letaif-i Hikmet”te şöyle denmektedir: “Birçok insanların bir arada çalışması sanatkârlar arasında rekabet ve münazaaya sebep olabilir çünkü bunların her biri kendi ihtiyacına yönelince menfaatler çatışması ortaya çıkar. Karşılıklı hoşgörü ve affetme olmadığı zaman münazaa ve ihtilaf zuhur eder. O halde bu insanlar arasındaki ihtilafı halledecek kanunlar koymak gereklidir. Bu kanun şeriata uygun olmalı ki ona uyulsun ve insanlar arasındaki ihtilafın halline vesile olsun. İhtilafsız bir ortam yaratılınca herkes rahatça umduğunu elde eder. İhtilaf zuhurunda ise bu kanuna müracaat ederek ihtilaflar ortadan kaldırılabilir. Peygamberlerin şariat koymaları bundandır.” Şüphesiz bu uygulama ve prensipler bacılar için de çok büyük önem arz ediyordu (Tatlıoğlu, 2012:69).

3.5.8.2. Örgücülük ve Dokumacılık Faaliyetleri

Bacılar birliğinin Kayseri’de ahiler gibi kendilerine ait iş yerlerinde çeşitli sanat kollarının bulunduğu bilinmekteydi. Kendilerine ait iş yerlerinde sanatsal faaliyetlerini gerçekleştiriyorlardı. Buralarda kilim, halı ve giyim eşyaları gibi farklı sanatsal faaliyetleri sürdürmüşlerdir.

Âşık Paşa-zade, “Ak Börk” denilen bir giysinin varlığından söz etmiştir. Yeniçerilerin başlarına giymekte olduğu bu giyeceğin Bilecik’te Orhan Gazi döneminde çıktığını belirtmektedir. Bektaşilerin şeyh olarak dile getirdiği Abdal Musa, Yeniçeriler ile savaşa katıldığından, Yeniçerilerden bir “ak börk” aldığından ve sonra Kırşehir’e gelerek burada savaşa katıldığından bahsetmiştir. Bu “ak börk” nedir diye kendisine

sorulduğu zaman, bundan “bükme elif tacı” diye bahsetmiştir (Menakubu’l-Arifun, I, 458-486, tercümesinde I, 442).

Fatma Bacı’nın, Bacılar Teşkilatının kurulduğu yer olarak Kayseri’de Külahduzlar mahallesi diye bilinen bir yerde bulunduğu ve bu alanda çeşitli örgü ve dokuma işleri ile uğraştığı bilinmektedir. Moğolların istilasası ile Fatma Bacı’nın bu mahalleden ayrılarak Kırşehir’e geldiği ve mesleğini burada icra ettiği düşünülmektedir (Eflaki: 1973:775).

Eflâkî de Uc Beyi Mehmed Bey’den bahsederken bu ak börekleri kastederek şimdi giyilen beyaz külahların Mehmet Bey’in icadı olduğunu ileri sürmektedir. Bu Mehmet Bey’in Denizlili Mehmet Bey olduğu kesinlik kazanmış bulunuyor (Konya, 2001:155). Gene Eflâkî’nin Muhammed-i Beg-i Uc hakkında verdiği bilgilerden bu zatın bir ara Kayseri’ye gittiğini bilahare Kayseri’den uc bölgelere gitmiş olduğunu öğreniyoruz. Dolayısıyla Eflâkî’nin bu açıklaması da Yeniçerilerin giydikleri ak bökün menşeinin Kayseri’ye dayandığını doğrulamaktadır.

Bu açıklamalar ile bacıların külâh ile beraber çeşitli giyim eşyaları imal ettiğini söylemek mümkündür. Yeniçeri askerlerinin ak bökleri ile çeşitli giyim eşyalarını bacıların imal ettiği ihtimali yüksektir. Böylelikle Osmanlılar dönemindeki askerlerin giymiş olduğu kıyafetlerin bacıların atölyelerinde işlendiği ihtimali ortaya çıkmaktadır (Eflaki, 1959-1961: 442).

Bacıların diğer sanatsal faaliyetleri arasında dokuma ve örgücülük gelmektedir. Bu konuda Evhau’d-Din Kirmanî’nin “Menakibname”sinde, Kayseri’de imal edilmiş olan halılar ve kumaşların İstanbul’a ve Hristiyanlara ihraç edildiği belirtilmiştir. Halı ve kumaşların Kayseri’deki kurulmuş olan atölyelerde dokunduğu, bu atölyelerin Külâhduzlar çarşısı denilen yerde olduğu, bu çarşının da bacıların dokuma tezgâhlarının bulunduğu yer olduğu anlaşılmaktadır (Bayram, 2002: 78).

Bacılar Teşkilatı ahilikle birlikte büyük yerleşim yerlerinde; Kayseri, Konya, Kırşehir, Ankara gibi merkezlerde kurulmuştur. Moğollar, Anadolu’yu işgal ettikten sonra onlara karşı direnmeye çalışanlara karşı katliam yapmışlardır. Ahiler ve bacılar bu işgalden sonra uc bölgelere kaçmışlardır. Moğollar, ahiler ve bacıların geride bıraktıkları iş yerlerini, mallarını, atölyelerini ellerinden alarak tahrip etmişlerdir (Sırım, 2015:118).

Bu durum, ahi ve bacıların uc bölgelere veya Moğol zulmünün ulaşamayacağı ücra yerlere göçmelerine yol açmıştır. Bacıların lideri Fatma Bacı’nın da Kırşehir Emiri Moğol asıllı Nuru’d-Din Caca’nın takibatı sonunda Kırşehir’de duramayarak Sulucahöyük’e

göçtüğü Velâyet-name’de anlatılmaktadır. Keza, Niğdeli Kadı Ahmet de Türkmenlerin köylere kaçmış olduklarını bunların da yakalanıp yok edilmeleri gerektiğini yazıyor.

Böylece ahiler ve bacılar uc bölgelere kaçarak Moğolların zulmünden kurtulmaya çalışmıştır. Fatma Bacı’nın da Kırşehir’e geldiği onu takip eden Kırşehir Emiri Moğol asıllı Nuru’d-Din Caca tarafından öğrenilince Fatma Bacı, Kırşehir’den tekrar göç etmek zorunda kalmıştır.

Böylelikle halıcılık ve dokumacılık gibi bacıların el sanatları şhirden köylere kadar yayılmaya başlamıştır. Türkmen kadınların bu sanat faaliyetlerine yöneldiği kilim ve el sanatlarını icra etmeye başladıkları görölmektedir. Moğolların bu siyasal faaliyetleri, bacıların sanatsal faaliyetlerinin şehirlerden köylere uzanmasının önemli bir nedeni olarak gösterilir. Uc bölgelere göç eden bacıların bu bölgelerde de sanatsal faaliyetlerini devam ettirdikleri görölmüştür (Köprölü: 1976: 197).

Konya’nın batısında, yaklaşık 40 km’lik mesafede Basara isimli bir köyde çeşitli desenlerde halılar bulunmuştur. Bu halılar o köyde dokunduğu için “Basara Halısı” diye adlandırılmıştır. Köyün ismi ise Ahi Basara’dan alındığı bilinmektedir. Bu kişinin Mevlânâ’nın dostu olan Hüsamu’d-Din Çelebi’nin amcası olduğu ifade edilmektedir.

Konya’da yaşadığı yıllarda Moğolların istilasından kaçarak ahilerle bu köye yerleşmiştir. Burada dokunan halıların bacılar tarafından işlendiği ve isminin de Basara Halısı olarak adlandırıldığı söylenebilir (Köprölü, 1976: 201).

Yine Konya’nın 20 km. batı istikametinde Ulu Muhsine ve Kiçi Muhsine adlarında yan yana iki köy var. Bu köylerin Selçuklular zamanına uzanan bir geçmişi var. Bu iki köyde de, bu iki köye has halı ve kilim model ve motifleri meşhurdur (Altın, 2020:123).

3.5.8.3. Askerî Faaliyetleri

Bacılar birliği askerî faaliyette de bulunmuştur. İslam öncesi dönemlerde Türk kadınlarının atıcılık ve binicilikte oldukça usta birer savaşçı olduğu anlatılmaktadır. Savaşlara katılarak orduya yardım etmişlerdir. Ravendi, 594 (1197) yılında Harzemliler ile Iraklılar arasında meydana gelen bir savaşta, “Harzemli kadınlar zırhlarını giydi ve her kadın elli Iraklı’yı önüne katıp sürüyordu.” diyerek Türk kadınlarından bahsetmiştir. İbn-i Batuta da Türk illerinde Özbekler arasında “Havâtîn” (Hatunlar) diye adlandırdığı Türk kadınlarının faaliyetlerini dile getirmiştir (Köprölü, 1943:160).

Moğolların 640 (1243) yılında Kayseri'yi muhasarası sırasında bacı örgütüne mensup kadınların şehrin savunmasına fiilen katıldıklarını ve teşkilat olarak savaştıklarını görüyoruz. Dulkadiroğulları'nın otuz bin silahlı kadın askere sahip olduklarına dair haberde mübalağa olsa bile, bu beylik döneminde bacıların ne denli faal olduklarını göstermesi bakımından önem taşır.

Moğollar 640'ta Kayseri'yi işgal ettikleri zaman bacıların şehrin savunması için teşkilat halinde savaştıkları bilinmektedir (Turan, 1971: 86).

2.5.8.4. Misafir Ağırlama Faaliyetleri

Bacıların en çok faaliyet alanlarından biri de misafir ağırlama, barındırma ile ilgili hizmetleridir. Ahi tekke ve zaviyelerinde misafir edilen insanların barınma, yeme içme gibi hizmetlerini yerine getirmişlerdir.

Anadolu'nun Türkleşmesiyle hızla çoğalan nüfus, Anadolu'nun İslamlaşmasını hızlandırıyordu. Anadolu'ya gelen insanların kısa sürede barınmalarının ve ağırlanmalarının sağlanması bacıların işiydi. Ahi tekke ve zaviyelerine kısa bir süre için yerleşen bu insanların barınma hizmetlerini bacılar yerine getiriyordu (Günay, 2003:72).

Hacı Bektaş, Anadolu'ya geldiği zaman Fatma Bacı henüz genç bir kızdır. Fatma bacı erenlere yemek pişirir sofraya düzenler ve onlara hizmet eder. Hacı Bektaş'ın Velayet-name'sinde bacıların misafirhanelerde kalan insanlara hizmet ettiği görülmektedir.

İbn-i Batuta Anadolu'da pek çok yörede ahilerin misafirperver olduğunu dile getirerek Türkmenlerin ve bacıların hizmette, izzet ve ikramda bulunduğundan bahsetmiş, onların bu cömertliklerini övgü ile anlatmıştır. Bu hizmetlerin bacılar birliğinde bulunan Türkmen kadınlar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bacılar birliğinin kimsesiz Türkmen kızlarını barındırdığı, onlara sanat öğrettiği de bilinmektedir (Köprülü, 1943: 162).

Fatma Bacı'nın babası Şeyh Evhau'd-Din, etrafındaki insanlara, yolcuların ve kimsesiz insanların ihtiyaçlarının giderilmesi, yedirilmeleri ve içirilmeleri hatta onların barındırılmasına imkân sağlanması hususunda nasihatler vermiş, misafirlerin temizliklerine, çamaşırının yıkanmasına da değinerek, bu işleri yapanların çok büyük sevap kazanacağını dile getirmiştir (İbn-i Batuta, 1971: 11).

2.5.8.5. Dinî ve Tasavvufi Faaliyetleri

Bacılar, dinî ve tasavvufi faaliyetlerini ahilerin içinde bulunduğu tarikat disiplin modeli içinde devam ettirmişlerdir. Bacılar da ahiler gibi bir tarikat olarak görülmüştür. Bu

nedenle bacılar teşkilatı da bir ahi teşkilatı gibi aynı vasıflara sahip olacaktır (Bayram, 1972: 347).

Bu bakımdan Bacıyân-ı Rûm için belirli bir tarikatın kadın müritlerinin meydana getirdiği bir cemaattir demek daha doğru olur inancındayız. Bacılar genel olarak Evhadiye tarikatına mensup idiler. Bunlara Evhadiler denilmekteydi. Bu cemaatin haliyle kadın müşhideleri ve şeyhleri olacaktır. İşte Fatma Bacı ve kız kardeşi Amine Hatun birer müşhide idiler. Babaları Şeyh Evhau'd-Din Kirmanî'nin tarikatını talim ediyorlardı.

Bacı Teşkilatında bulunan üyeler ve genç kızlar bu sohbetlerde yer alarak erkeklerle beraber zikir ve sema ayinlerinde bulunuyorlardı. Kadınların ve erkeklerin birlikte sohbetlerde yer almalarının Anadolu Selçuklu zamanında görülmeye başladığı bilinmektedir.

Anadolu Selçukluları zamanında bu meşrebin öncüsü, Fatma Bacı'nın babası Evhau'd-Din Kirmanî idi. Onun bu meşrebinden dolayı birçok defalar tenkitlere maruz kaldığı “Menâkıb-name”sinde anlatılmaktadır. Muhalifleri ona mubahi, zerrak, şahid-baz diyorlardı. Ona muhalif olanların başında da Mevlânâ gelmektedir. Mevlânâ'nın meclisinde Kirmanî'nin genç delikanlılarla semaha durduğu fakat çok iffetli olup, kötü bir şey yapmadığı söylendiği zaman Mevlânâ da: “Keşke o kötülüğü yapsaydı da bu adet sona erseydi. (Kötü bir yol olduğu bir an önce anlaşılmış olaydı.) Bu yolda gidenlerin günahı Kirmanî'nin boynuna” demiştir (Mevlana, 1944:789).

2.5.9. Bacıyân-ı Rûm ve Günümüzdeki Kadın İstihdamının Karşılaştırılması

Günümüz isimlendirmesiyle “Anadolu Kadınlar Birliği” diyebileceğimiz Bacıyân-ı Rûm, etkinlik alanı ve faaliyetleri açısından bakıldığında sağlam bir sivil toplum örgütüdür. Günümüzde kadın emeği ve becerisini gerektiren pek çok alanda kadınlar örgütlenmişlerdir. Kadın sığınma evleri, kadınlar için meslek edindirme kursları ve çok amaçlı toplum merkezleri (ÇATOM) gibi faaliyetlerin, temel olarak özünde Bacıyân-ı Rûm bilincini taşıdığını söylemek mümkündür (Erdem ve Yiğit, 2010: 44).

Kadınların genç kızlıklarından itibaren yeteneklerinin olduğu el sanatına yönlendirilmeleri, gerek mesleki gerek ahlaki eğitimlerinin sağlanması ve takip edilmesi, bir usta önderliğinde öğrendikleri mesleklerini icra ederlerken sahip oldukları ticari ahlak, Türkmen kadınlarının iş hayatına verdikleri önemi göstermektedir.

Kadına verilen değerin bir yansıması olan iş hayatında kadının yer alması, günümüzde aynı bilinçle sağlanmaya çalışılmaktadır. Bacı teşkilatında tüm kadınlara

yapılan “işine, aşına, eşine sahip çık” öğüdü, kadınların sadece ev işlerinde değil iktisadi hayatta da yer alabileceklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Bacıyân-ı Rûm, ahilerin kadınlar kolu olarak yetim ve kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden, ev-bark sahibi olmalarından sorumlu olmuştur. Bunun dışında kimsesiz ihtiyar kadınların bakımı, genç kızların evlendirilmesi gibi birtakım sosyal hizmetlerde yer alarak, maddi sıkıntı içinde olanlara ahiler tarafından oluşturulan orta sandıklarından yardımda bulunmuşlardır (<http://istesob.org/ahilik/kadin.html>).

Bugün birçok dernek tarafından söz konusu sosyal sorumluluk faaliyetleri yapılmakta ve ihtiyacı olan kadınlar belirlenerek yardım edilmektedir. Ancak, bu yardımlar bacılarda olduğu gibi tek elden yapılmadığından kontrolsüz olmakta ve yeterince kişiye ulaşılamamaktadır.

Yine projeler kapsamında kadınların korunma altına alınması, kızların okumaya yönlendirilmesi için çalışmalar yapılmakta ve bu şekilde eğitim seviyesi ve sosyal katılım düzeyi yüksek, bilinçli kadınlar yaratmak için girişimlerde bulunmaktadır.

Günümüzde kadın istihdamını artırıcı çalışmalar birçok sivil toplum kuruluşu ve yerel karar alıcılar tarafından yapılmaktadır. Bu gibi çalışmalar, kadınların zaten daha önceden sahip oldukları çalışma ve eğitim haklarını yeniden kazanmaya çalışmaları anlamına da gelmektedir. Açılan mesleki kursların, bir eğitici eşliğinde öğretilen mesleğin kullanımına yönelik bir katkı sağlamadığı görülmektedir. Birçok kursiyerin aldıkları eğitimi ya yarıda bıraktığı ya da daha sonra sadece bir hobi olarak devam ettirdiği görülmektedir.

Bacıyân-ı Rûm’da görülen birlikte iş yapma kültürü, günümüzde etkin olarak uygulanamamaktadır. Bacılar, kadınlara ait sanayi sitelerinde yan yana dükkânlarda işlerini yürütmüşlerdir. Günümüzde uygulanmaya çalışılan “kümelenme modeli”nin ilkelerinin o dönem şartlarında etkin kullanımıyla kaynaklara kolay ulaşım, verimliliğin artması ve müşterinin ürüne kolay ulaşımı sağlanmıştır (Ecevit, 1993: 1-17).

Çeşitli kurumlar tarafından verilen hibelerle desteklenen ve ÇSGB, İŞKUR, MEB gibi kurumlar aracılığı ile uygulanan projelerde kadınlara meslek edindirme kursları verilmektedir. Bu eğitimlerden sertifika alan kadınlar informal sektör içinde herhangi bir sosyal güvencesi olmaksızın çalışmaktadırlar. Kadınların birçoğunun ev eksenli çalışma yöntemi ile kendi gelirlerini elde etmeye yönlendirilmeleri ile pek çok kadın ya kendi

ürettiklerini satarak ya da fason olarak firmalardan sipariş alarak para kazanmaya çalışmaktadır.

Ancak, bu şekilde çalışan kadınlar, yasal olarak bir düzenlemeye tabi olmadıklarından iş gücü istatistiklerine yansımamakta, çalışan olarak görülmediklerinden uğradıkları iş kazaları, yakalandıkları meslek hastalıkları da istatistiklerde yer almamaktadır (Ev Eksenli Kadınlar Çalışma Grubu). Bu nedenle bu konuda yasal düzenlemeler yapılmalı ve ev eksenli çalışma da iş kanununa eklenmelidir (Gökakın, 2000: 109-123).

Sertifikalardan sonra hevesle çalışma hayatına başlamak isteyen kadınlar kısa süreli, esnek, sigortasız işlerde çalışmaya başlamaktadırlar. Ev eksenli çalışma ile girişimciliği teşvik eden projeler sonucunda kadınlar yasal korumanın kapsamadığı şekillerde çalışmaktadırlar (Kalaycıoğlu, 2012: 66).

Çok iyi niyetlerle yapılan bu eğitimlerin sonunda kadınların proje süresinin bitiminden sonra takibi yapılmamakta, süreklilik arz eden girişimler kuramayan kadınlar hem maddi hem de manevi olarak yıpranmaktadır.

Bacı Teşkilatında daha önce bahsedildiği gibi Ahilik Teşkilatındaki kurallar geçerlidir (Öztürk, 2002). Ahilik sisteminde uygulanan sosyal güvenlik uygulamaları bacılar için de yer almış ve sosyal güvenlik ahlaki bir sistem dâhilinde meslek yetkililerine bırakılmıştır (Çağatay, 1989: 25). Bu nedenle günümüzde de meslek yetkililerinin yasal düzenlemelerde söz sahibi olması ve doğrudan sorumlu olmasalar da sorumluluğu paylaşması gerekmektedir.

Ataerkil toplumda, kadının çalışmaması gerektiği ön yargısı oldukça yaygındır. Bundan dolayı kadınlar kendilerini ispat edememekte, birçok çalışma girişimi sonuçsuz kalmaktadır (Erdem ve Yiğit, 2010: 44).

Bu ön yargıyı aşmak ve kadınların çalışma korkularını yenmek için sadece eğitim seviyeleri değil aynı zamanda bilgi ve yeteneklerini gösterme ihtiyacının da ortaya çıkması gerekmektedir. Bu nedenle tıpkı Bacı Teşkilatında olduğu gibi kişisel gelişim ve psikolojik destek seminerlerinin de günümüzde uygulanan girişimcilik projelerine dâhil edilmesi gerekmektedir.

Bacıyân-ı Rûm'un felsefesi, tasavvuftan bağımsız olmayarak, çevrelerinde faaliyet içinde bulunmak isteyen kadınların bir arada olduğu ve topluma katkıda bulunabilecekleri bir düzen oluşturabilmektir (Gülmez, 2011: 65).

Dolayısıyla Bacı Teşkilatında yer alan kadınlar el sanatlarını ve ticari faaliyetlerini yürütmenin yanı sıra aynı zamanda aldıkları tasavvuf eğitiminin de etkisiyle İslamiyet'in yayılmasında da etkili olmuşlardır. Ayrıca, misafirlerin ağırlanmasında ve savaşlarda da erkeklerle eşit şartlarda yer almışlar ve önemli görevler üstlenmişlerdir. Bacıların bu faaliyetlerinden anlaşılacağı üzere, sadece bir meslek edindirme değil topyekûn bir kültür ve toplum yapısı sergilemektedirler.

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatında eğitimler hem mesleki, hem kültürel ve sanatsal hem de tasavvufi eğitimi kapsadığı için kadınlar, kendilerini çok yönlü olarak geliştirebiliyor ve hayatlarına yön verecek kararları daha geniş bir bakış açısıyla alma imkânı buluyorlardı. Bugün kadınlara girişimci olmaları için verilen mesleki eğitimler, sadece teknik eğitimle sınırlı kalmakta ve sosyal olarak kadının kendini geliştirmesi için verilen danışmanlık hizmetleri zaman zaman yetmeyebilmektedir (Kalcı, 2016:34).

Ayrıca günümüzdeki kadın sivil toplum örgütleri ve projeler çerçevesinde bir araya gelen kadınların faaliyetlerine bakıldığında, tek bir alana yönelmiş bir yapıdan söz etmek mümkündür. Sadece meslek edindirme, sosyal destekleme, kültürel faaliyetlerde münferit olarak faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütlenmesi bulunmaktadır.

Bacıların uzun dönemler etkin bir örgütlenme olarak faaliyet gösterebilmelerinin sebebinin birçok alanda faaliyet göstermeleri ve oluşturdukları çoklu yapının, kadınları her yönden geliştirerek birçok alanda etkin faaliyet göstermelerini sağlamış olması muhtemeldir. Hem Bacıyân-ı Rûm'un hem de günümüzdeki projeler kapsamında gerçekleşen kadın örgütlenmelerinin, kadınları yetiştirmek, onlara toplumda bir yer kazandırmak ve birlikte hareket ederek üretim yapmak gibi ortak bir amacı benimsemiş olmaları nedeniyle aralarında daha birçok benzerlikler kurulabilmektedir. Ancak tüm bu benzerliklerin yanı sıra, ekonomik koşulların da getirdiği bireysellik nedeniyle, ortak hareketin sağlanmasında günümüzde zorluklar yaşanmaktadır (Sarıkoyuncu, 1993: 19-41).

2.5.10. Bacıyân-ı Rûm ve Kadın Girişimcilerin Ekonomiye Katkılarının Karşılaştırılması

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı, Türkmenlerin göçebelikten yerleşik hayata geçmesi ile ihtiyaç dâhilinde oluşan, Ahilik Teşkilatının sahip olduğu ticaret ahlakının gereği debbağlanan deriden meydana gelen yünü israf etmemek adına, onların işlenmesinde kadınların yeteneklerinin ekonomiye katkı sağlaması düşüncesiyle meydana gelmiş bir teşkilattır.

Kadın girişimciler ise köyden kente göçün yaşanması, uluslararası gelişmenin etkisi, kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki statüsünün yasalarla korunur hale gelmesi sonucu çağın gereği olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla her ikisinin ortaya çıkış nedenleri birbirinden farklıdır.

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı ekonomiye katkı sağlaması yanında sosyal yaşamda da etkin bir role sahiptir. Hem askerî alanda çalışmaları olduğu gibi, hem de dinî ve ahlaki alanda genç kızları eğitmek amaçlı faaliyetleri vardır. Yaşlı ve kimsesiz kadınların bakımı da bacılar tarafından üstlenilmiştir. Bu yönleriyle günümüzde devletin ve sivil toplum örgütlerinin yaptıkları faaliyetleri yerine getirdikleri söylenebilir.

Bu faaliyetlerinin yanı sıra kendi iş atölyelerinde yaptıkları işlerle ekonomiye katkı sağladığı için hepsi birer kadın girişimci olarak adlandırılabilir. Selçuklu döneminde bacıların üstlenmiş oldukları görevler ve ekonomiye sağladıkları katkı o dönemin şartları dikkate alındığında önemli ve takdire değer bir ölçüdedir. Günümüz kadın girişimi ise sadece ekonomik faaliyet içermektedir. Ekonomiye sağladıkları katkı ise çok sınırlıdır ve gelişimi yavaştır (Yelkikalan, 2006. 79).

Günümüzde kadın girişimciler, para kazanmak, başarı elde etmek, kadının gücünü ön plana çıkarmak amacı taşımaktadır. Bacılar için önemli olan Ahilik Teşkilatının da ticari faaliyetlerinde uyguladığı ahlak kurallarıdır. Dürüst olmak, haksız rekabet yapmamak ve üretimi en kaliteli haliyle sunmak arzusu içinde ticari faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ahilik Teşkilatında olduğu gibi Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı için de ekonomi onlar için bir amaç değil araçtır (Arat, 1993).

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı, ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirirken, Ahilik Teşkilatında olduğu gibi kalfalık, ustalık, çıraklık düzenini, ancak bir eğitimcinin eşliğinde işin yapılabilceğini ve bu şekilde kaliteli mal üretilceği düşüncesini taşımışlar ve uygulamışlardır. Günümüz kadın girişimciliğinde, ticari faaliyetler gerçekleştirilirken bu şekilde usta çırak ilişkisine dayanan bir eğitim sistemi yoktur (Tekin, 2009: 5).

Selçuklu döneminde uygulanan ticari örf ve adet hukukunun yanında, Ahilik Teşkilatının kendi içinde sağlamış olduğu ahlaki değerleri barındıran ticari yapı, ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu alanda kadınlara da çalışma imkânı sağlanmıştır. Günümüz ticaret hayatında, ahlaki değerler hukuk kurallarıyla yeterince bütünleşemediğinden, haksız rekabet ve haksız kazanç önlenemediği gibi kadınların çalışma hayatındaki yeri olması gerekenden uzaktadır.

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı ile günümüzde kadın girişimcilerin ortak noktası ise her ikisinin de ekonomiye katkı sağlaması ve istihdamı attırmasıdır (Filiz, 2011: 14).

2.5.11. Ahilik ve Bacıyân-ı Rûm Kadın İstihdamı

Bacıyân-ı Rûm, 14. yüzyılda Anadolu'da kurulan dünyanın ilk iş kadınları örgütüdür veya ilk Türk kadın iktisadi teşkilatı olduğu söylenebilir (Uygur, 2012). Bacıyân-ı Rûm, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Türkmen kadınların kurduğu, ahiliğin kadın kolu olarak adlandırılan kurumdur (Erdem ve Yiğit, 2010: 30). Bu dönemde önemli bir kadın menşeli sivil toplum kuruluşu ve halk hareketi sayılan Bacıyân-ı Rûm Teşkilatının da ilk olarak Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı tarafından Kayseri'de kurulduğu tahmin edilmektedir (Erdem, 2009: 45).

Bacıyân-ı Rûm hakkında ilk çalışma Franz Taeschner tarafından yapılmıştır. Franz Taeschner, o dönemde Anadolu'da kadınların bir birlik oluşturamayacağını iddia ederek hatalı bir yazımdan kaynaklanmış olabileceğini söylemiştir (Odabaşı, 2008: 37). Ancak birçok Bektaşî menakıpnamesi ve Osmanlı kaynaklarında bu kadınlar birliğinin adı geçmektedir. Yine Ahi Evran'ın eserleri de Ahilik Teşkilatı ile birlikte Bacı Teşkilatının yapısı hakkında bilgiler vermektedir (Bayram, 2008: 22).

14. yy. Anadolu beylikleri döneminde sosyal, kültürel ve iktisadi yapı, ahilik kültüründen etkilenmiştir. Türkmenlerin, toplumsal yapı içinde kadına verdikleri önem dikkate alındığında, Bacıyân-ı Rûm'un da toplumsal yapı üzerinde etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır (Erdem ve Yiğit, 2010: 36).

Kayseri'de Ahi Evran'ın öncülüğünde kurulan dericiler çarşısının yanında yer alan Külahduzlar çarşısında kadınlar, derilerden açığa çıkan yünleri kendilerine ait atölyelerde işleyerek, iktisadi hayatta varlıklarını göstermişlerdir. İbn-i Batuta'nın birçok Türk ilinde, Türkmen kadınların iş hayatındaki başarılarını gördüğü ve kadınların erkeklerle yan yana iş hayatını sürdürdükleri bilinmektedir (Yetim, 2002:79).

Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı'nın Türkmen kadınları organize ederek örgücülük ve dokumacılığa özendirdiği ve böylece el sanatlarının yaygınlaşarak kadınların iş alanlarına yönlendirildikleri görülmektedir. Ahilerin birçok hizmet alanında kadınlara ihtiyaç duyması ile birlikte kadınlar da ahilerle aynı ticari ve ahlaki kültürle eğitim alarak hizmet etmeye başlamışlardır (Köken ve Büken, 2018:113).

Bacıların da ahilik kültürü ile iş hayatını ve ticareti öğrendikleri bilinmektedir. O dönemde kadınlar erkeklerle sohbetlere ve diğer tasavvufi toplantılara katılamadıkları için

bacı teşkilatlarının başları olan ana-bacılar, şeyh ile kadınlar arasında aracı olarak, ahi ocaklarında verilen eğitimi Bacı Ocağında da kadınlara aktararak aynı eğitimi almalarını sağlıyorlardı. Buradan hareketle, bacıların da aynı ahilik ahlakına sahip olduklarını ve tıpkı ahilerde olduğu gibi ticari faaliyetlerinin belirli bir kural çerçevesinde kontrol edildiğini söylemek mümkündür.

Yine ahilikte sanat geleneğinin öğrenilmesinin ustadan geldiği ve bir üstattan el almadan bir sanata sahip olunamayacağı geleneği bacılar için de geçerlidir. Her bacının sanatını öğrendiği bir üstadı bulunmakta ve bu usta, öğrencisinin ticari faaliyetlerinden, eğitiminden sonra da sorumlu olmaktadır. Bacı teşkilatı sadece eğitimin sürdürüldüğü bir birlik değil, aynı zamanda mal üretmek ve topluma hizmet sunmanın usul ve erkânının öğrenildiği bir yer olarak görülmektedir (Uygur, 2012:299).

Bacıların ürettikleri ürünlerin bazılarının günümüze kadar ulaşabildiği düşünülürse, ürettiklerinin sağlam ve hilesiz oldukları, ticari ahlaka ve iktisadi girişimciliğe hile karıştırmadan çalışmaları ahilik teşkilatının öğretilerine göre yaşadıklarının göstergesidir (Erdem ve Yiğit, 2010: 44).

14. yy. sonunda Moğol istilasından sonra yaşanan olaylardan sonra ahiler ve bacılar uc bölgelere dağılmışlardır. Gittikleri yerlerde de ahi ve bacı teşkilatları oluşturarak bildiklerini yerel halka öğretmişlerdir. Bacıların, el sanatlarının her yere yayılmasına ve yöre ekonomisinin gelişmesine büyük katkıları olmuştur. Bacılar sadece el sanatlarında değil aynı zamanda hayvan bakımı, tarla ekip biçme gibi alanlarda da faaliyet göstererek ve ürettiklerinin fazlalarını pazarlarda satarak hayatın içinde yer almışlardır (Erdem ve Yiğit, 2010: 34).

BÖLÜM IV

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

13. yüzyılda Anadolu’da kurumsallaşmaya başlayan ahilik, İslam inancıyla Türk örf ve adetlerinin sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Bütün esnaf ve sanatkârları bir örgüt altında toplayan ahilik kurumu; devlet ve milletin bekasının sağlanmasında, kalkınmasında, bilimde, sanatta ve hatta askerlikte önemli bir rol oynamıştır.

Ahilik, devlet otoritesinin dışında bir sivil toplum kuruluşu olarak örgütlenmiş, eğitime özel bir önem vermiştir. Bu bağlamda, çırağın kalfa ve daha sonra usta olarak yetişmesi, ustanın onu hayat boyu eğitmesi ile mümkün olmuştur.

Bu sebeplerle ahiliğin teşkilatlanması, standartlarının olması, hiyerarşik yapısı, ustanın çırağa mentorluk yapması gibi birçok konu, günümüz iş dünyasında öne çıkan hiyerarşilere örnek olmaktadır.

Ahilik, insanların dünyada ve ahirette daima güzele, hakikate ve doğruya ulaşması için çaba sarf etmiştir. Ahilik Teşkilatının kurucusu olarak benimsenen Ahi Evran bu anlayış ve felsefe ile insanları bir arada tutmasını bilmiştir. Böylece sadece esnafılığı değil bireylerin birbirlerine olan saygı, sevgi ve hoşgörüyü de benliklerine işlemiştir. Selçuklular döneminde ortaya çıkan Ahilik Teşkilatının fikirleri sadece Ahi Evran ile sınırlı kalmayıp ülkenin yönetiminde bulunan Osmanlı İmparatorluğu’nun yönetim biçimine örnek alınmıştır.

Ahi birlikleri çeşitli teşkilatlarda bir araya gelerek o günün en büyük sivil toplum kuruluşlarının kurulmasına vesile olmuştur. Bu teşkilatların biri de konumuzda belirttiğimiz üzere Bacılar Teşkilatı yani Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Kadınlar Teşkilatı) olarak günümüze gelmiştir. Fatma Bacı önderliğinde kurulan bu teşkilat, daha sonraları Kayseri’den memleketin çeşitli şehirlerine kadar ulaşarak, buralarda faaliyetlerini göstermeye başlamıştır. Bacılar, başta Kayseri, Konya ve Kırşehir olmak üzere köylerde ve kasabalarda faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Bacılar Teşkilatının sosyal hayattaki iş alanlarının başında şu iş kolları gelmekteydi; örgücülük, dokumacılık, keçecilik, halıcılık, kilimcilik, oya ve dantelcilik ve çeşitli kumaşlardan imal edilen giysiler yer alıyordu.

Derilerden ayrıştırılan yünler bu teşkilata mensup Türkmen kadınlar tarafından dokumacılık ve örgücülük alanında ekonomiye büyük katkılar sağlamışlardır. Bütün bu sanat dallarıyla meşgul olmuşlar ve bu mesleklerini günümüze kadar getirmeyi başarmışlardır.

Bacılar Teşkilatı ekonomik alanlarda faaliyetlerde bulunduğu gibi farklı konularda da faaliyetlerini sürdürmüştür. Bunların yanı sıra askerî alanlarda, atıcılık ve binicilik gibi faaliyetleri de vardır. Askerî alanlarda bulunduğu başka bir faaliyet ise Moğolların istilası sırasında onlara karşı savunma yapmasıdır.

Anadolu'nun İslamlaşmasında da büyük bir öneme sahip olan Bacılar Teşkilatı olan Bacıyân-ı Rûm birliği ekonomik yarar sağlamanın yanında sosyal hizmetlerde de görevler almıştır. Anadolu bacıları bu sosyal faaliyetler ile kimsesi olmayan, bakıma muhtaç olan yaşlı kadınların bakımını üstlenmişlerdir. Yetim ve kimsesiz çocukları yetiştirmiş onların eğitimlerine yardımcı olmuş, onları iş ve eş sahibi yapmışlardır.

Bütün bu faaliyetlerin yanında Kadınlar Teşkilatı Anadolu'nun Türkleşmesinde öncü rol oynayarak tekke ve zaviyelerde misafir olarak kalan misafirlerin yeme içme gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında da büyük rol oynamışlardır.

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatındaki kadınlar, kendi iş yerlerinde gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetleriyle kadın girişimci örneği, sosyal yaşamda üstlenmiş oldukları görevlerle sivil toplum örgütü örneği sunarlarken, yaptıkları ticari faaliyette kazanç elde etmekten ziyade, haksız kazancı ve rekabeti faaliyetlerine dâhil etmedikleri için hepsi, örnek ticaret ve sanatkârlığı benimsemiştir. Ahilik Teşkilatının sahip olduğu ticaret ahlakının gereği debbağlanacak deriden elde edilen yünün israf edilmemesi için Bacıyân-ı Rûm Teşkilatı kurulmuştur.

Ahilik Teşkilatının kendi içinde sağlamış olduğu ahlaki değerler Bacıyân-ı Rûm Teşkilatında da uygulanmıştır. Bacılar, usta çırak ilişkisine dayanan bir hiyerarşi içerisinde faaliyet göstermişlerdir. Bu kurallar bütün iş kollarında uygulanmıştır.

Ahilik kültür ve felsefesiyle hareket eden Bacıyân-ı Rûm Teşkilatında toplumun refahı ve sosyal sorumluluk, önemli ve öncelikli bir ilke olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda kaliteli mal ve hizmet üretimi teşvik edilmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Çalışmamızın neticesinde elde ettiğimiz sonuçlara dayanarak birkaç öneride bulunabiliriz:

1- Ahilik Teşkilatının kolu olan Anadolu Kadınlar Teşkilatı (Bacıyân-ı Rûm) hakkında daha geniş bir bilgiye sahip olmak için daha geniş kapsamlı kaynaklara ulaşmak gerekmektedir. Çünkü konu ile ilgili yapılan çalışmaların hepsi genel olarak aynı bilgileri vermektedir.

2- Kadınlar Teşkilatı olan Bacıyân-ı Rûm hakkında ekonomik ve sosyal açıdan bu birliğin faaliyetlerinin daha geniş çalışmaları yapılmalıdır.

3- Ahilik Teşkilatı ile ilgili faaliyetlerin sadece Ahilik Haftası kutlamalarında dile getirilen bir anlayış olmaması, hatırlatılmalıdır.

4- Ahiliğin temelini esas alan düşünce ve felsefeler üniversiteler arasında daha geniş sunumlar ve makaleler ile desteklenmelidir.

5- Ahiliğin kolu olan Kadınlar Birliğinin el sanatları ve ekonomik faaliyetleri sadece kendi döneminde değil günümüzde de uygulanarak kadın girişimcilere yol gösterici olarak anlatılmalıdır.

6- Kadın el sanatları gibi küçük işletmeler kurularak diğer şehirlerde de kadınlara yönelik istihdam ve teşviklerin artırılması sağlanmalıdır.

7- Üniversitelerde ya da liselerin ilgili bölümlerinde “Ahilik ve Meslek Erbabı” gibi seçmeli bir ders ile “Ahiliğin” daha geniş kitlelere ulaştırılması sağlanabilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahmet-i Yesevi (1983), *Divan-ı Hikmetten Seçmeler*, (Haz) K. Eraslan) Ankara.
- Akdağ, M. (1979), *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, Tekin Yayınevi, 3. Baskı, Cilt II, Ankara.
- Altın, K. (2020), *Bacıyan-ı Rumdan Günümüze Ulaşan Kadın Uygulamaları*, VI. Uluslararası Ahilik Sempozyumu, Kırşehir.
- Aksarayi, (1944), Kerimü'd-din Mahmud, *Müsameretu'l-Ahbar ve Müsayeretu'l-Ahyar*, Nşr. O. Turan, Ankara.
- Ateş, S. (1977), *Tasavvufta Fütüvvet*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Arat, N. (1993), *Türkiye'de Kadın Girişimcilik*, Tes-Ar Yayınları, Yayın No: 7, Ankara.
- Aslanboğa, K. (2017), *Ahilik Teşkilatı*, Yeni Kütahya Gazetesi, Şubat, Kütahya.
- Aşıkpaşaoğlu Tarihi, (1985), (Hzr. A. Nihat Atsız), KTB Yay., Ankara.
- Aytekin, E. (2018), *Tarihten Günümüze Fütüvvet ve Ahilik*, 2. Baskı, Kayıhan Yayıncılık, İstanbul.
- Ögel, Bahaddin, (1982), *Türklerde Devlet Anlayışı (13. yy. Sonlarına Kadar)*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Bayram, M. (2002), *Bacıyân-ı Rûm ve Fatma Bacı*, Türkler Ansiklopedisi, C. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Bayram, M. (2001), *Türkiye Selçuklular Döneminde Bilimsel ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi*, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 10, Konya.
- Bayram, Mikail, (2008), *Fatma Bacı ve Bacıyân-ı Rûm*, İstanbul, Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Bayram, M. (1991), *Ahi Evran ve Teşkilatının Kuruluşu*, Damla Matbaacılık, Konya.
- Bayram, M. (1986), *Anadolu Selçuklular Zamanında Ahi Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi*, Esnaf ve Sanatkârlar Derneği Birliği Yayınları, İstanbul.
- Bayram, M. (1972), *Bacıyân-ı Rûm (Selçuklular Zamanında Genç Kızlar Teşkilatı)*, Konya.

- Bayram, M. (1983), *Sadreddin Konevi ile Şeyh Nasreddin Mahmud'un Mektuplaşması*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Yayınları, Sayı: 2, Konya.
- Bayram, M. (1981), *Anadolu Selçuklu Devrinde Anadolu Bacıları Örgütünün Kurucusu Fatma Bacı Kimdir?*, Belleten, Sayı: 180, Ankara.
- Bayram, M. (1978), *Ahi Evran Kimdir?*, Türk Kültür Yayınları, Ankara.
- Bayram, M. (1978), *Baba İshak Harekatının Gerçek Sebebi ve Ahi Evran ile İlgisi*, Diyanet Dergisi, Cilt: 1, Ankara.
- Bayram, M. (1993), *Şeyh Evhadu'd-din Hamid el-Kirmani ve Evhadiyye Tarikatı*, Konya, 1993.
- Bayram, M. (1993), *Şeyh Evhadu'd-din Hamid Kirmani ve Evhaddiye Tarikatı*, Konya.
- Bayraktar, M. F. (1984), *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 6, İstanbul.
- Barkan, Ö.L (1942), *İstila Devirlerinin Kolanizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeleri*, Vakıflar Dergisi, Cilt II, Ankara.
- Birdoğan, N. (1995), *Anadolu Aleviliğinde Kadın Bacılar "Bacıyân-ı Rûm"*, Folklor, Halk Bilimleri Dergisi.
- Cebecioğlu, E. (1991), *Osmanlı Ansiklopedisi, Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü*, Cilt I.
- Çetin, Osman (1981), *Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslamiyet'in Yayılışı*, İstanbul, Mağrifet Yayınları.
- Çağatay, N. (2000), *Ahlakla Sanatın Bütünleştiği Türk Kurumu Ahilik Nedir?*, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Yayın No: 40, II. Baskı, Ankara.
- Çağatay, N. (1974), *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 123, Ankara.
- Çevik, İ. (1986), *Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretimde Örgütlenme Sorunları*, TODAİE Basılmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Debbağoglu, A. (1979), *İslam İktisadına Giriş*, Hareket Yayınları, İstanbul.
- Demir, Galip (2000), *Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Ahilik*, Ahi Kültürünü Arş. ve Eğitim Vakfı Yayınları, Sade Ofset Matbaası, İstanbul.

- Galip Demir (2003), *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ahilik*, Ahilik Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Döğüş, S. (2015), *Kadın Alperenlerden Bacıyân-ı Rûm'a (Anadolu Bacılar Teşkilatı) Türkler'de Kadının Siyasi ve Sosyal Mevkii*, KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi.
- Durak İ, Yücel A. (2010), *Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, İstanbul.
- Durak, İ. ve Yücel, A. (2010), *Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15 (2).
- Evhadu'd-Din Hamid el-Kirmani, *Fevaid*, Ayasofya (Süleymaniye) Kitap No: 2910.
- Ebu'l Ferec, Gregory, (1945-1950), *Ebu'l Ferec Tarihi*, (Ter. Ö. Rıza Doğrul), I-II, Ankara.
- Ecer, A. Vehbi (2001), *Ahmet Yesevi Dervişi Ahi Evran ve Kayseri'de Kuruluşu*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 11, Kayseri.
- Ecevit, Y. (1993), *Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaştırılmasına Yönelik Bir Model Önerisi*, Kadın Girişimciliğine Özendirme ve Destekleme Paneli Bildirileri, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Yayınları, Yayın No: 74, Ankara.
- Erdem, E. (2009a), *Ahilik-Ahlakta Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanma Modeli*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Erdem, Y. T. ve Yiğit, H. (2010), *Bacıyân-ı Rûm'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadi Hayattaki Yeri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 69, İstanbul.
- Erdem, E. (2009b), *Ahilik-Ahlakta Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanması Modeli*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Eflaki, A. (1959-1961), *Menakibu'l-Arifin*, Nşr. T. Yazıcı, Ankara.
- Erkal, M. (1994), *Ahiliğin Esnaf Teşkilatı Üzerindeki Sosyal ve Ahlaki Tezahürleri*, İstanbul.
- Evliyaoğlu, G. (1972), *Türk İktisadi Tarihi*, Nakış Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul.

- Fayda, M. (1966), *Anadolu Ahi Teşkilatı*, İlahiyat Fakültesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Filiz, Y. (2011), *Esnek Çalışma Biçimlerinin Kadın İstihdamına Etkileri: Avrupa Birliği İstihdam Politikaları ve Türkiye Karşılaştırması*, Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Afşaroğlu Matbaası, Ankara.
- Gökakın, Z.Ö. (2000), *Doksanlı Yılların Yeni Kahramanları: Türkiye’de Girişimci Kadın Profili*, 8. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri Kitabı, Nevşehir.
- Günay, Ü. (1998), *Dini Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik*, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 10, Kayseri.
- Günay, A. (2003), *Ahilikte Mesleki ve Sosyal Dayanışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürata, M. (1975), *Unutulan Adetlerimiz ve Loncalar*, Tisa Matbaacılık, Ankara.
- Güngör, E. (1980), *Kültür Değişimleri ve Milliyetçilik*, Töre Devlet Yayınları, Ankara.
- Güllülü, S. (1977), *Ahi Birlikleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Gülberman, A. Taştekil, S. (1993), *Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kütüphanelerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gökbel, A. (2019), *Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları)*, T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Yayını, Ahiname, (6).
- Gültepe, N. (2008), *Türk Kadın Tarihine Giriş–Amazonlardan Bacıyân-ı Rûm’a*, İstanbul.
- Gülmez, D. (2011), *Ortaçağ’da Kadın Örgütleri: Anadolu ve Avrupa Örneği*, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hacıgökmen, M.A. (2005), *Ankara Ahilerinin Ticarî Faaliyetleri ve Bacıyân-ı Rûm Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 18, Ankara.
- İbn-i Batuta, (1971), *İbn-i Battuta Seyahatnamelerinden Seçmeler*, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, S. (2012), *Türkiye’nin Sosyolojik Yapılanması İçinde Kadın İstihdamının Enformel Niteliği*, İstihdamda 3İ Dergisi, İŞKUR Yayınları, Sayı: 5, Ankara.

- Karasay, Y. (2003), *Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Sayı: 11, Konya.
- Kalcı, Y. (2016), *Bacıyân-ı Rûm'dan Günümüze Anadolu Kadınının İktisadi, Sosyal ve Kültürel Alandaki Yeri*, Esnaf ve Sanatkarlar Derneği Adına Tebliğ, Ankara.
- Kara, M. (1977), *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekke ve Zaviyeler*, İstanbul.
- Kemaloğlu M. (2011), *XI.-XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Sosyal Zümreler*, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı 4, s. 145- 158, Haziran.
- Kırpık, G. (2018), *Anadolu Kadınlar Teşkilatı Bacıyân-ı Rûm (Belgeler ve Resimlerle)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Koca, K. Y. (1998), *Osmanlı'da Kadın ve İktisat*, Beyan yayınları, İstanbul.
- Kutlu, Ş. (1954). *Ankara Ahileri*, Belediye Dergisi, Sayı: 11, Ankara.
- Kazıcı, Z. (2009), *Esnaf Teşkilatı (Ahilik)*, Diyanet Dergisi Cilt: XVII, Sayı: 3.
- Köksal, M. (2007), *Ahilik Kültürünün Dünü ve Bugünü*, 3. Baskı, Ankara.
- Köprülü, F. (1991), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, TDİB Yayınları, Ankara.
- Köprülü, M.F, (1969), *Abu İshak ve Anadolu'da İshakî Dervişleri*, Cilt, 33, Ankara.
- Köprülü, M. F. (1928), *Anadolu Beyliklerine Dair Bazı Notlar*, Türkiye Mecmuası, İstanbul.
- Köken, A. H., ve Büken, N. Ö. (2018), *XIII. Yüzyılda Güçlü Bir Toplumun Gelişmesine Katkı Sunan Fatma Bacı ve Dünyanın İlk Kadın Örgütlerinden: Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Bacılar Teşkilatı)*, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 8(2).
- Kurtulmuş, Zekeriya (2011), *Ahilik*, (Editör: Çakır, Baki ve Gümüş, İskender), Ahilik ve Günümüze Yansımaları Kırklareli Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1.
- Kutlu, Ş. (1954), *Ankara Ahileri*, Belediye Dergisi, Sayı:1, Ankara.
- Küçükdağ, Y. (1975), *Ahi Baba*, Konya Ansiklopedisi, C.I, Konya.
- Yavuz, K., Yekta, S., (2003), *Aşıkpaşazade, Osmanlı Oğullarının Tarihi*, İstanbul.
- Muallim, C. (2008), *İslam Fütüvvet ve Türk Ahiliği*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Mevlana: Nasiri (1944), *Futuvvet-name*, Nşr, F. Teaschner, Leipzig.

- Öztürk, N. (2002), *Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, Kütahya.
- Öztürk, N. (2014), *Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi*, Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Haziran.
- Parmaksızoğlu, İ. (1981), *İbn-i Batuta Seyahatnamelerinden Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sırım, V. (2015), *Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Baciyan-ı Rûm Örneği*, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(8).
- Sarıkoçuncu, A. (1993), *Cumhuriyetin 75. Yılında Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadının Dünü ve Bugünü*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Yayın No: 43, Ankara.
- Sivasi, M. (2008), *Şeyh Ehadü'd-din'i Kirmani ve Menakıb-namesi*, (Trc. Mikail Bayram), İstanbul.
- Soykut, R.H. (1971), *Orta Yol Ahilik*, Güneş Matbaacılık, Ankara.
- Soykut, R.H. (1978), *Esnaf Kimdir?* Afşaroğlu Yayınevi, 2. Baskı, Ankara.
- Soysal, A. (2010), *Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65(01).
- Soykut, R. H. (1980), *İnsanlık Bilimi Ahilik*, Ankara.
- Sümer, F. (1985), *Yabanlu Pazarı, Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Yayın No: 14, İstanbul.
- Şeker, Mehmet (2006), *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*, Ötüken Yayınları, s.176-196, İstanbul.
- Şanal Mustafa ve Güçlü, Mustafa (2007), *Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Ahilik*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (2).
- Tarsus, İ. (1947), *Ahilik*, Çalışma Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tatlıoğlu, K. (2012), *Ahilik Teşkilatında Anadolu Türk Kadınının Girişimciliği Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(4).
- Taş, H. (2011), *Günümüz Bursa Esnafında Ahilik Kültüründen İzler*, Gaye Kitapevi, Bursa.

- Tekin. M. (2009), *Hayallerin Gerçeğe Dönüşümü Girişimcilik*, Güney Ofset Matbaası, Konya.
- Turan, O. (1971), *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul.
- Turan, Osman (2003), *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, 15. Basım, İstanbul.
- Torun, A. (1998), *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Türkdoğan, O. (2003), *Türk Tarihinin Sosyolojisi*, I. Kitap Hasret Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1981), *Türkiye'nin Sanayileşmesi*, Töre Devlet Yayınevi, Ankara.
- Tokmak, Ş. (2003), *Horasan'dan Anadolu'ya Kırşehir*, İlgi Matbaacılık, Kırşehir.
- Uzunçarşılı, H.I. (1972), *Osmanlı Tarihi*, Cilt I. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Ülgener, S.F. (1981), *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, Der Yayınları, İstanbul.
- Uygur, H. (2012), *Dünyanın İlk İş Kadınları Örgütü; Anadolu Bacıları "Bacıyân-ı Rûm"*, Altınşehir Adana Kent Kültürü ve Sanat Dergisi, 6. <https://www.altinsehiradana.com/Makale/dunyanin-ilk-is-kadinlari-orgutuanadolu-bacilari-baciyani-rum/299/>
- Uçma, İ. (2018), *Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik*, İşaret Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- Uygur, H. (2012), *Dünyanın İlk İş Kadınları Örgütü: Anadolu Bacıları "Bacıyân-ı Rûm"*, Altınşehir Adana Kent Kültürü ve Sanat Dergisi, Sayı: 6. Adana.
- Varinli, I. ve Akgül, D. (2012), *Günümüzde Uygulanan Kadınlar Yönelik İstihdam Projeleri ve Bacıyân-ı Rûmda Kadın*, II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiri Kitapçığı.
- Yelkikalan, N. (2006), *Başarılı Girişimcilikte Cinsiyetin rolü: Kadın ve Girişimciler*, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1(1).
- Yetim, N. (2002), *Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği*, Ege Akademik Bakış, 2(2).
- Yücel, A. (1999), *Ahilikte Eğitim ve Amaçları*, II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

(2001), *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri*, Konya.

 nternet Kaynakları (Ek 1):

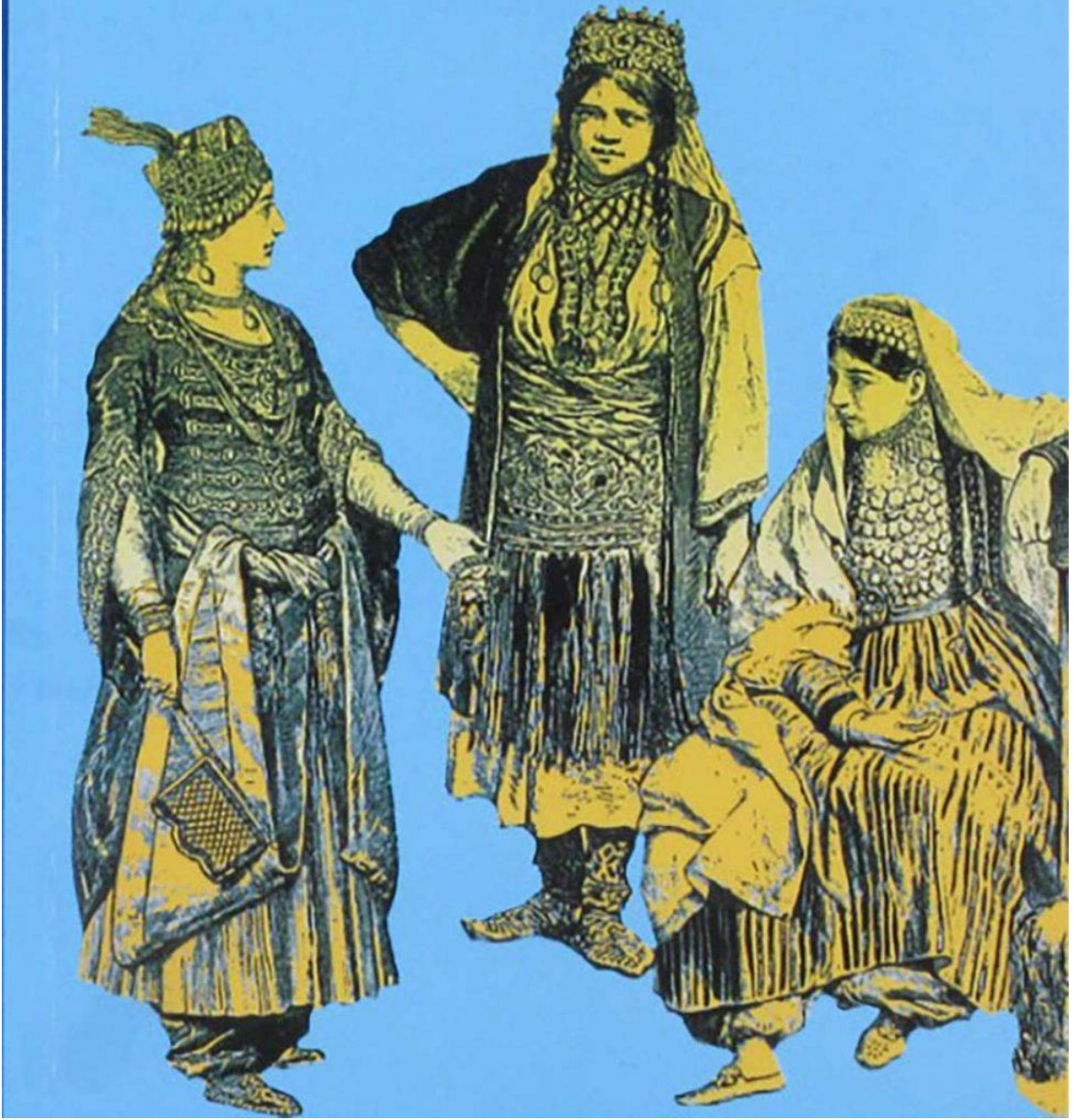
- <https://www.romankahramanlari.com/baciyan-i-rum-anadolu-bacilari/>
- <https://www.ahilik.net/anadolu-bacilari-baciyan-i-rum/>
- <https://ogrencigundemi.com/baciyan-i-rum-anadolu-kadinlar-birligi-nedir/>
- <https://www.haberkriz.com/fatma-baci-kimdir-kadincik-ana-kimdir-bacilar-teskilati-nedir-baciyan-i-rum-tarihi-nedir-turk-kadin-tarihi-nedir/351/>

EKLER

EK 1

<https://www.romankahramanlari.com/baciyan-i-rum-anadolu-bacilari/>

<https://www.ahilik.net/anadolu-bacilari-baciyan-i-rum/>

<https://ogrencigundemi.com/baciyani-rum-anadolu-kadinlar-birligi-nedir/>

<https://www.haberkriz.com/fatma-baci-kimdir-kadincik-ana-kimdir-bacilar-teskilati-nedir-baciyani-rum-tarihi-nedir-turk-kadin-tarihi-nedir/351/>

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı : Gülsüm YÜCEL

Eğitim Durumu :

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Programı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği.

Lisansüstü : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı.